

JAARVERSLAG

2019

STICHTING H³O

voor

christelijk peuterwerk, kinderopvang,
primair en voortgezet onderwijs

INHOUDSOPGAVE

1	INLEIDING.....	4
2	VERSLAG COLLEGE VAN BESTUUR.....	5
2.1	ALGEMEEN INSTELLINGSBELEID	5
2.2	BELEIDSVOORNEMENS EN -REALISATIE 2019	6
2.2.1	Strategische doelstellingen	6
2.2.2	Jaardoelstellingen en realisatie 2019.....	8
2.3	ONDERWIJSKWALITEIT	11
2.3.1	Onderwijskundig beleid en opbrengsten	11
2.3.2	Waardering.....	18
2.4	PERSONEELS- EN ORGANISATIEBELEID EN MIDDELEN	18
2.4.1	Personeels- en organisatiebeleid.....	18
2.4.2	Middelen	21
2.4.3	Prestatiebox VO en PO	23
2.4.4	Werkdrukmiddelen PO.....	28
2.5	FINANCIEEL BELEID	30
2.5.1	Ontwikkelingen en risico's.....	30
2.5.2	Risicobeheersingsstelsel	33
2.5.3	Risicobeheersingsmaatregelen	34
2.5.4	Allocatie van middelen / verdelingsmodel	36
2.5.5	Wenselijke omvang weerstandsvermogen.....	38
2.5.6	Financiële positie per 31 december 2019	41
2.5.7	Analyse resultaat 2019.....	43
2.5.8	Investerings, financieringsbeleid en treasuryverslag	44
2.5.9	Continuïteitsparagraaf.....	44
2.6	ONDERTEKENING COLLEGE VAN BESTUUR.....	52
2.7	VERSLAG RAAD VAN TOEZICHT	52
3	GECONSOLIDEERDE JAARREKENING.....	55
3.1.	GECONSOLIDEERDE BALANS PER 31 DECEMBER 2019 (na resultaatbestemming).....	55
3.2.	GECONSOLIDEERDE STAAT VAN BATEN EN LASTEN 2019	56
3.3.	GECONSOLIDEERD KASSTROOMOVERZICHT 2019	56
3.4.	ALGEMENE TOELICHTING.....	57
3.4.1.	Activiteiten	57
3.4.2.	Continuïteit.....	57
3.4.3.	Consolidatie en verbonden partijen	57
3.4.4.	Kasstroomoverzicht	59
3.4.5.	Schattingen	59
3.5.	GRONDSLAGEN VOOR WAARDERING VAN ACTIVA EN PASSIVA	59
3.5.1.	Algemeen	59
3.5.2.	Materiële vaste activa	59
3.5.3.	Financiële vaste activa	60
3.5.4.	Bijzondere waardeverminderingen van vaste activa	60
3.5.5.	Vorderingen.....	60
3.5.6.	Liquide middelen	61
3.5.7.	Eigen vermogen	61
3.5.8.	Voorzieningen	62
3.5.9.	Kortlopende schulden.....	63
3.6.	GRONDSLAGEN VOOR BEPALING VAN HET RESULTAAT.....	63
3.6.1.	Algemeen	63
3.6.2.	Opbrengstverantwoording	63
3.6.3.	Overheidssubsidies	63
3.6.4.	Afschrijvingen op immateriële en materiële vaste activa	63
3.6.5.	Personeelsbeloningen.....	63
3.6.6.	Bijzondere posten.....	64

3.6.7.	Financiële baten en lasten	64
3.7.	TOELICHTING OP GECONSOLIDEERDE BALANS PER 31 DECEMBER 2019	64
3.7.1.	Activa	64
3.7.2.	Passiva.....	67
3.8.	TOELICHTING OP GECONSOLIDEERDE STAAT VAN BATEN EN LASTEN 2019...	71
3.8.1.	Toelichting op de baten	71
3.8.2.	Toelichting op de lasten.....	73
3.8.3.	Toelichting op de financiële baten en lasten	77
3.8.4.	Belastingen.....	78
3.8.5.	Resultaat deelnemingen	78
3.9.	ENKELVOUDIGE BALANS STICHTING H ₃ O PER 31 DECEMBER 2019	79
3.10.	ENKELVOUDIGE STAAT VAN BATEN EN LASTEN STICHTING H ₃ O 2019	79
3.11.	STAAT VAN BATEN EN LASTEN SECTOREN H ₃ O 2019	80
3.12.	ENKELVOUDIG KASSTROOMOVERZICHT STICHTING H ₃ O 2019	82
3.13.	NIET UIT DE BALANS BLIJKENDE RECHTEN EN VERPLICHTINGEN	83
4	OVERIGE TOELICHTING	85
4.1.	VOORSTEL RESULTAATBESTEMMING	85
4.2.	GEBEURTENISSEN NA BALANSDATUM	86
4.3.	MODELLEN	86
5	OVERIGE GEGEVENS	92
5.1.	CONTROLEVERKLARING	92
6.	BIJLAGEN.....	97
	BIJLAGE 1 – LEERLINGENAANTALLEN VO/PO/HP EN AANTAL GROEPEN PW/KO	97
	BIJLAGE 2 – STAAT VAN RESERVES.....	98
	BIJLAGE 3 – VERKLARENDE LIJST VAN AFKORTINGEN	100

1 INLEIDING

Stichting H₃O legt met dit jaarverslag verantwoording af over het gevoerde beleid in 2019 en de resultaten hiervan. 2019 is het eerste uitvoeringsjaar van het strategisch plan 2019-2023. Het jaarverslag is in eerste instantie bedoeld voor de Raad van Toezicht en de externe stakeholders, daarnaast voor het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (www.minocw.nl). Het laat zien hoe H₃O vorm gegeven heeft aan haar beleid, en hoe beschikbaar gestelde middelen zijn ingezet.

Het jaarverslag bestaat uit vijf hoofdstukken. In hoofdstuk 1 is de inleiding opgenomen. In hoofdstuk 2 wordt aan de hand van de speerpunten in het jaarplan 2019 verslag gedaan van de activiteiten in het bestuursverslag en is de continuïteitsparagraaf met het verslag van de Raad van Toezicht opgenomen. Hoofdstuk 3 bevat de financiële verantwoording met de integrale jaarrekening. Hoofdstuk 4 bevat de overige toelichting, zoals de resultaatbestemming en de verplicht voorgeschreven modellen, en hoofdstuk 5 de controleverklaring. Tenslotte is een aantal bijlagen toegevoegd betreffende de gegevens van de rechtspersoon, de staat van reserves en een verklarende lijst van de gebruikte afkortingen.

Minister Slob van funderend onderwijs heeft de schoolbesturen gevraagd in het jaarverslag 2019 enkele vastgestelde maatschappelijke thema's toe te lichten. Stichting H₃O heeft ervoor gekozen om deze thema's te behandelen binnen de bestaande indeling van het bestuursverslag. De thema's zijn als volgt terug te vinden in bestuursverslag:

VO:

- Strategisch personeelsbeleid (HRM), zie subparagraaf 2.4.1.
- Passend onderwijs, zie subparagraaf 2.3.1.
- Allocatie van middelen naar schoolniveau, zie subparagraaf 2.5.4.
- VMBO-Techniek, zie subparagraaf 2.3.1.
- Toetsing en examinering, zie subparagraaf 2.3.1.

PO:

- Strategisch personeelsbeleid (HRM), zie subparagraaf 2.4.1.
- Passend onderwijs, zie subparagraaf 2.3.1.
- Allocatie van middelen naar schoolniveau, zie subparagraaf 2.5.4.
- Werkdruk, zie subparagraaf 2.4.4.
- Onderwijsachterstanden, zie subparagraaf 2.3.1.

Dit jaarverslag is geschreven ten tijde van de verspreiding van het corona-virus. Opnieuw ben ik daarbij onder de indruk geraakt van de grote inzet en deskundigheid van de medewerkers van H₃O. Ik wil onze medewerkers op deze plaats nogmaals van harte bedanken en mijn welgemeende waardering uitspreken: uw inzet voor de ouders, de leerlingen en de kinderen is bewonderenswaardig.

Jitze Ramaker
voorzitter College van Bestuur

2 VERSLAG COLLEGE VAN BESTUUR

2.1 ALGEMEEN INSTELLINGSBELEID

Gegevens rechtspersoon

Naam	:	Stichting H ³ O voor christelijk peuterwerk, kinderopvang, primair en voortgezet onderwijs
Adres	:	Kolfstraat 120
Postadres	:	Postbus 151
Plaats	:	3300 AD Dordrecht
Telefoon	:	078-8905000
E-mail	:	secretariaat@h3o.nl
Internetsite	:	www.h3o.nl
Bestuursnummer	:	30582
Voorzitter College van Bestuur	:	drs. J. Ramaker
Controller	:	drs. L.H.M. van Stiphout
Telefoon	:	078-8905008
Fax	:	078-8905045
E-mail	:	rvanstiphout@h3o.nl

Organisatie

Juridische structuur

De organisatie heeft de stichtingsvorm als rechtspersoon. De stichting is opgericht op 1 januari 2006; de oudste rechtsvoorganger is opgericht in 1876. Aan de stichting is een steunstichting verbonden: Stichting Steun Christelijk Onderwijs Dordrecht (SCOD).

Vanaf 2 januari 2017 is H³O enige bestuurslid van de Stichting voor Praktijkonderwijs Dordrecht (bestuursnummer 41466) in de persoon van de voorzitter College van Bestuur. De Raad van Toezicht van H³O is tevens benoemd tot Raad van Toezicht van deze stichting. De stichting houdt een praktijkschool, de Hans Petrischool, in stand.

Organisatiestructuur

H³O heeft een bestuursmodel met een College van Bestuur en een Raad van Toezicht. H³O kent drie sectoren: primair onderwijs, voortgezet onderwijs en kinderopvang. Het College van Bestuur voert maandelijks overleg met de directies. Het College van Bestuur en het bestuurssecretariaat zijn gevestigd in het bestuursbureau, evenals ondersteunende diensten op het gebied van P&O, communicatie, ICT, huisvesting en financiën.

Kernactiviteiten

H³O draagt de verantwoordelijkheid voor zestien locaties voor peuteropvang, twaalf voor buitenschoolse opvang, drie kinderdagverblijven, tien Integrale KindCentra (IKC's), een school voor speciaal basisonderwijs en een brede scholengemeenschap van vmbo tot en met gymnasium. De activiteiten vinden plaats op basis van het nieuwe strategisch beleidsplan 2019-2022 'Kleur bekennen. Samen innoveren, verschillend profileren'. In de begroting 2019 zijn de beleidsvoornemens en de daarvoor benodigde middelen met elkaar in verband gebracht. In dit jaarverslag worden de beleidsvoornemens en de realisatie met elkaar vergeleken.

Zoals hierboven aangegeven draagt H³O vanaf 2017 tevens de verantwoordelijkheid voor een school voor praktijkonderwijs.

Nevenfuncties College van Bestuur

De voorzitter College van Bestuur, dhr. Ramaker, is eigenaar van Ramaker Holding BV. Hierin is zijn pensioen ondergebracht vanuit de tijd dat hij werkzaam was als zelfstandig adviseur. Binnen deze BV worden geen activiteiten meer uitgevoerd. Dhr. Ramaker is qualitate qua voorzitter College van Bestuur van de stichting voor Praktijkonderwijs Dordrecht en statutair directeur van Facilitair Bedrijf Dordrecht BV. Verder is hij voorzitter van de christelijke omnivereniging DESTO uit Utrecht. Hij ontvangt hiervoor geen vergoeding. Het lid College van Bestuur, mevr. Bos, heeft per 1 maart 2020 H3O verlaten. Zij had geen nevenfuncties.

Goed bestuur

Code

De stichting past de code goed onderwijsbestuur van de VO-Raad toe. Hierin zijn 6 lidmaatschapseisen en 47 richtlijnen opgenomen. Het professioneel statuut is nog in ontwikkeling. Aan de andere lidmaatschapseisen en richtlijnen wordt voldaan.

Managementcontract

Op basis van het managementstatuut zijn de directeuren verantwoordelijk voor het door hen gevoerde beleid, binnen de door het College van Bestuur vastgestelde kaders en goedgekeurde jaarplannen en begrotingen. Directeuren van IKC's zijn ook verantwoordelijk voor de opvanglocaties gevestigd in de school. Afspraken tussen bestuur en directie worden vastgelegd in een managementcontract.

Klachten

Bij de landelijke klachtencommissie werden geen klachten ingediend. Overige klachten werden op bestuurs-, school- of locatieniveau afgehandeld.

Bij de Geschillencommissie Kinderopvang en Peuterspeelzalen zijn geen klachten en geschillen binnen gekomen. De klachten- en geschillenregeling Kinderopvang en Peuterspeelzalen wordt vanaf 1 januari 2016 uitgevoerd door deze commissie waar H3O zich bij aan heeft gesloten.

2.2 BELEIDSVOORNEMENS EN -REALISATIE 2019

2.2.1 Strategische doelstellingen

Het jaar 2019 is het eerste jaar van het strategisch beleidsplan 2019-2023 'Kleur bekenen, Samen innoveren, Verschillend profileren.'

H3O bekennt kleur. Wij staan voor goede christelijke opvang en goed onderwijs in Dordrecht. Het gaat ons om het geluk van kinderen, nu en in de toekomst. Onze medewerkers spelen daarbij een sleutelrol. Zijn zij gelukkig in hun werk, dan profiteren de leerlingen daarvan. In het strategisch beleidsplan beschrijven we waar de komende vier jaar onze prioriteiten liggen. Dat doen we vanuit de vertrouwde missie, visie en waarden.

De doelstellingen in het strategisch beleidsplan zijn geformuleerd om van een kwaliteitscultuur van een 'voldoende' naar een 'goed' te komen. Het proces is daarvoor ingezet. Dit door het formeren van vier programmagroepen (MWC; K&O, ID en I&B) Deze programmagroepen zetten activiteiten op jaarbasis uit om deze doelstellingen uiteindelijk te realiseren. Dit is per programmagroep opgenomen in het zogenaamde projectplan. Naast dit projectplan is een overzicht van tijdspaden opgezet om de activiteiten te volgen en te borgen. We hebben als stichting nog slagen te maken ten aanzien van het volgen en borgen. Daarvoor is een ontwikkeling ingezet van financial control naar management control.

MISSIE

H3O biedt vanuit de christelijke identiteit een ontwikkelingsproces op maat, waarin medewerkers hun talenten ontdekken, ontplooiën en benutten om kinderen en jonge mensen zich te laten ontwikkelen tot verantwoordelijke, goed toegeruste wereldburgers.

VISIE

H3O werkt aan een doorgaande leer- en ontwikkelingslijn, waarin hoofd, hart en handen de leidraad vormen voor samen leven, werken en leren. H3O biedt warmte en veiligheid voor kinderen van 0 tot 18 jaar in een uitdagende, inspirerende omgeving. H3O is een betrouwbare, lerende organisatie die intern en extern verantwoording aflegt.

WAARDEN

H3O is professioneel, innovatief, dynamisch en opbrengstgericht. Medewerkers zijn inclusief denkend, ruimte gevend, ambitieus, trots op de organisatie, open, respectvol, verantwoordelijk en solidair.

Deze rapportage geeft inzicht in de jaardoelstellingen voor het jaar 2019 en daarbij de stappen die wij in het jaar 2019 hebben gezet en nog willen zetten. Daar waar mogelijk zijn de jaardoelstellingen SMART opgenomen en hebben een duidelijke termijn. Er zijn ook jaardoelstellingen opgenomen die minder scherp te definiëren zijn en geven vooral een proces en richting aan. Deze jaardoelstellingen zijn in de tekstuele toelichting aan deze rapportage toegevoegd en zijn daarmee meer verhalend. De voortgang van het proces is daarmee beschrijvend.

STRATEGISCH KADER

DE 15 DOELSTELLINGEN VOOR DE PLANPERIODE 2019-2023

Thema 1: Opvang en onderwijs – gelukkige leerlingen

- Iedere vestiging ontwikkelt zich naar 'goed' op het kwaliteitskader van de inspectie.
- Iedere vestiging heeft een heldere, onderscheidende, profilering die aansluit bij de behoeften van leerlingen en ouders.
- Dankzij een doorlopende leer- en ontwikkelingslijn voor 2- tot 18-jarigen en onze interne wervingskracht stromen leerlingen soepel door van onze kinderopvang naar onze IKC's en ons voortgezet onderwijs
- Iedere vestiging heeft een heldere, onderscheidende, profilering –waarbij voor innovatie permanente aandacht is- die aansluit bij de behoeften van leerlingen en ouders.

Thema 2: Medewerkers – ambitieuze medewerkers

- In alle scholen heerst een lerende cultuur waarin opleiden in de school een structurele plaats heeft.
- Medewerkers kunnen een H³O -beurs aanvragen voor persoonlijke ontwikkelingsdoeleinden die bijdragen aan zichtbare innovatie.
- Elke medewerker beschikt over een actueel bekwaamheidsdossier.
- Direct leidinggevenden stimuleren dat medewerkers het bekwaamheidsdossier inzetten voor hun persoonlijke professionele ontwikkeling.
- Medewerkers waarderen hun school/locatie met een 7 of hoger.

Thema 3: Omgeving – verbonden met de samenleving

- Elke school heeft een beredeneerd aanbod voor burgerschapsvorming.
- Op elke school neemt het contact met vervolgopleidingen, maatschappelijke instellingen en bedrijven een prominente plaats in bij loopbaanoriëntatie en -begeleiding.

Thema 4: Identiteit – onze identiteit

- H³O inspireert medewerkers door regelmatig aandacht te besteden aan identiteit, met verschillende werkvormen.
- Al onze opvanglocaties en scholen besteden op eigen wijze systematisch en thematisch aandacht aan identiteit.

Thema 5: Organisatie – samen H³O

- H³O beschikt over een expertisecentrum waar onze medewerkers kennis delen en elkaar inspireren.
- Met periodieke onderwijs- en inspiratiebijeenkomsten voor alle medewerkers versterken we het H³O-gevoel.

2.2.2 Jaardoelstellingen en realisatie 2019

Op basis van de 15 strategische doelstellingen zijn voor het jaar 2019 jaardoelstellingen beschreven. Deze jaardoelstellingen zijn per thema (strategische pijler) benoemd met daarbij het behaalde resultaat, zie hiervoor de leeswijzer.

LEESWIJZER

De rapportage richt zich op het realiseren van de doelstellingen, zoals afgesproken in het strategisch beleidsplan 2019-2023. Voor het jaar 2019 zijn op basis van deze doelstellingen jaardoelstellingen geformuleerd.

De kolom "Behaald" geeft met vier kleuren een signalering aan:

Rood geeft aan dat het behalen van de jaardoelstelling sterk achterloopt en in gevaar komt.

Oranje geeft aan dat het behalen van de jaardoelstelling niet op koers ligt.

Geel geeft aan dat het bereiken van de jaardoelstelling haalbaar is eventueel door bijsturing

Groen geeft aan dat de jaardoelstelling behaald is.

Thema 1

Opvang en onderwijs – gelukkige leerlingen

Iedere vestiging ontwikkelt zich naar 'goed' op het kwaliteitskader van de inspectie						
Onderwijsproces: Binnen alle locaties (PO en VO) worden in het schoolplan doelstellingen geformuleerd t.a.v. formatief toetsen/evalueren.						
Op stichtingsniveau wordt een onderzoek gestart naar formatief toetsen, waarbij ingespeeld wordt op talentgericht onderwijs en kansengelijkheid.						
Op stichtingsniveau wordt een onderzoek gestart naar zicht op leerlingenpopulatie, focusgebied in relatie tot onderwijsachterstanden.						
Schoolklimaat Sociale veiligheid wordt jaarlijks gemeten en behaalt hierbij een stichtingsbreed gemiddelde van een 8,0.						
In maart 2020 is de sociale veiligheid een onderwerp tijdens de managementgesprekken binnen PO en VO. Aanluitend wordt een stichtingsbeeld opgesteld. De doelstelling wordt behaald na deze bijsturing.						
Onderwijsresultaten PO groep 8 resultaten zijn boven het gemiddelde van de scholengroep VO percentielen per vak ontwikkelen zich in een positieve trendlijn ten opzichte van zichzelf. Tussenresultaten PO: deze zijn in lijn met de schoolpopulatie. Tussenresultaten VO: deze zijn in lijn met de schoolpopulatie.						
Kwaliteitszorg en norm Collegiale visitatie/audits en collegiale consultatie hebben een vaste, cyclische plek in de jaarkalender.						
Stichting H3O heeft in uitwerking van de missie van het SBP (Samen innoveren, verschillend profileren) een visie op innoveren binnen haar stichting en verantwoordt zich van de wijze waarop vestigingen gezamenlijk en individueel hieraan bijdragen.						
Iedere vestiging heeft in uitwerking van de missie van het SBP (Samen innoveren, verschillend profileren) een heldere, onderscheidende profilering, die aansluit bij de behoeften van haar leerlingen en ouders. De stichting (College van Bestuur en directieuren PO en VO) heeft heldere uitspraken gedaan over wat ze onder innovatie verstaat en op welke wijze dit fenomeen binnen de stichting functioneert. Daarbij is helder op welke wijze de scholen in samenwerking en individueel aan bijdragen.						
College van Bestuur en directieuren PO en VO hebben gezamenlijk een eerste verheldering bereikt over het fenomeen 'innoveren' binnen de stichting. Verdieping wordt uitgewerkt in het eerste kwartaal 2020.						
Dankzij een doorlopende leer- en ontwikkelingslijn voor 2- tot 18-jarigen en de interne wervingskracht stromen leerlingen soepel door van onze kinderopvang naar onze IKC's en ons voortgezet onderwijs.						
Warme en digitale overdracht van peuteropvang naar basisschool naar VO.						
Bij overdracht in voorjaar 2020 wordt onderzocht welke verbeteringen doorgevoerd kunnen worden voor het komend schooljaar 2020/2021.						
Elk jaar wordt er een vakinhoudelijke leerlijn centraal gesteld, startend met Engels.						

Thema 2

Medewerkers – ambitieuze medewerkers

In alle scholen heerst een lerende cultuur waarin opleiden in de school een structurele plaats heeft.					
Medewerkers kunnen een H3O-beurs aanvragen voor persoonlijke ontwikkelingsdoelstellingen die bijdragen aan zichtbare innovatie.					
Eind mei 2019 is er een document waarin onder andere helder staat beschreven wat de H3O beurs inhoudt.					
Eind mei 2019 is er een campagnevoorstel (met start eind juni/juli) om de H3O beurs bekend te maken onder de medewerkers en ook in verdere jaren onder de aandacht te houden.					
Elke medewerker beschikt over een actueel bekwaamheidsdossier (doelstelling: 50%).					
					25%
(Nieuwe) directeuren en nieuwe medewerkers worden getraind en gestimuleerd.					
Direct leidinggevend stimuleren dat medewerkers het bekwaamheidsdossier inzetten voor hun persoonlijke professionele ontwikkeling.					
Om zicht te krijgen op het gebruik van het bekwaamheidsdossier is een kwantitatieve meting gedaan. De kwalitatieve analyse wordt gedaan in tweede kwartaal 2020.					
Medewerkers waarderen hun school/locatie met een 7 of hoger.					
Eind mei 2019 heeft elke school, naar aanleiding van een analyse van de tevredenheidsonderzoeken van november 2018, in het jaarplan omschreven welke acties worden ondernomen ter verbetering van het resultaat.					

Thema 3

Omgeving – verbonden met de samenleving

Elke school heeft een beredeneerd aanbod voor burgerschapsvorming.					
Binnen H3O wordt een doorgaande burgerschapslijn opgezet met daarbij ruimte voor schoolaccenten					
Er is een werkgroep/onderzoeksgroep burgerschapsvorming met vertegenwoordigers uit het po en vo geformeerd. Deze werkgroep start een inventarisatie op over wat, hoe en wanneer burgerschapsvorming vorm gegeven wordt in het schooljaar. De eerste opzet is gereed en wordt in het voorjaar 2020 verder uitgewerkt.					
Op elke school neemt het contact met vervolgopleidingen, maatschappelijke instellingen en bedrijven een prominente plaats in bij loopbaanoriëntatie en –begeleiding.					
Er is structureel aandacht voor de contacten met externen. Dit onderwerp komt cyclisch terug in Managementgesprekken PO en VO, zogenaamde Marap 1 (okt-nov van elk schooljaar)					

Thema 4

Identiteit – onze identiteit

H3O inspireert medewerkers door regelmatig aandacht te besteden aan identiteit, met verschillende werkvormen.					
In april 2019 was er aandacht voor de Passion in de vorm van deelname aan de processie. Vijftig personen hebben namens de stichting deelgenomen.					
In mei 2019 hebben de directeuren van de programmagroep ID de inspiratiedag van Verus gevolgd.					

In oktober 2019 is in kaart gebracht:

- welke levensbeschouwelijke methodes er gebruikt worden;
- op welke manier de scholen omgaan met de start en afsluiting van de dag;
- welke vieringen er gevierd worden en op welke manier dit wordt gedaan (viering in kerk, op school, met eten of juist met ouders/wijk).

Dit wordt verder uitgewerkt in het eerste kwartaal 2020.

Thema 5

Organisatie – samen H3O

H3O beschikt over een expertisecentrum waar onze medewerkers kennis delen en elkaar inspireren.					
In september 2019 is de term "expertise" gedefinieerd. Ter voorbereiding op het ontwikkelen van het expertise centrum.					
Met periodieke onderwijs- en inspiratiebijeenkomsten voor alle medewerkers versterken we het H3O-gevoel.					
September 2019: Start/opening schooljaar met inspirerende spreker. December 2019 programma met thema gereed voor inspiratiemiddag 1 april 2020.					

Naast genoemde jaardoelstellingen zijn onderstaande aandachtspunten uitgevoerd in het jaar 2019 vanuit de programmagroep I&B.

Evaluatie Apple-project binnen VO Insula College (locaties: Halmaheiraplein en Koningstraat)
In uitvoering en besluitvorming over voortzetting voorjaar 2020.
Integreren onderwijskwaliteit en doorstroom in de P&C-cyclus
Zie toelichting in subparagraaf 2.5.3.
Evaluatie en aanpassing en/of aanvulling huidige documenten Governance
Evaluatie is gedaan in het jaar 2019. Daarnaast actiepunten bepaald door het College van Bestuur en Raad van Toezicht. Opvolging aan deze actiepunten wordt gegeven. Opstellen Professioneel statuut en Integriteitscode in werking gezet. Definitief 1 ^e kwartaal 2020.
Sleutelfunctionarissen en sleuteltaken
In uitvoering en besluitvorming voorjaar 2020.

2.3 ONDERWIJSKWALITEIT

2.3.1 Onderwijskundig beleid en opbrengsten

Kwaliteit is van ons allemaal. Vanuit deze kerngedachte blikken we terug op het afgelopen jaar. We zoomen achtereenvolgens in op de volgende thema's:

- Terugblik inspectieonderzoek
- Kwaliteitsontwikkeling binnen H3O
- Kwalificatie PO
- Kwalificatie VO
- Toetsing en examinering VO
- Onderwijsachterstanden
- Passend onderwijs
- VMBO techniek

Hierna wordt ingegaan op de kwaliteit van onze kinderopvang.

a) Terugblik inspectieonderzoek

Het eerste kwartaal heeft –in relatie tot onderwijskwaliteit– in het teken van het vierjaarlijks onderzoek gestaan, uitgevoerd door de onderwijsinspectie. Naast een startgesprek met het bestuur op 31 januari jl. hebben 4 PO-scholen en 2 VO-scholen een verificatieonderzoek gehad. Daarnaast 2 scholen (1 PO en 1 VO) een themaonderzoek. De onderzoeksresultaten hebben een plek gekregen in de bestuursrapportage (zie website inspectie). Dit inspectieonderzoek was voor H3O een eerste ervaring met het nieuwe onderzoekskader dat sinds augustus 2017 operationeel is. Anders dan voorheen staat de dialoog centraal, gevoed vanuit de volgende vier vragen:

1. Is er voldoende zicht op de onderwijskwaliteit en wordt er gestuurd op verbetering van de onderwijskwaliteit?
2. Is er een professionele kwaliteitscultuur en functioneert het bestuur transparant en integer?
3. Wordt er actief gecommuniceerd over de eigen prestaties en ontwikkelingen van het bestuur en die van zijn scholen?
4. Is het financieel beheer deugdelijk?

De conclusie van de inspectie is samenvattend als volgt terug te lezen in de inspectierapportage: *"Het beeld van het bestuur komt volledig overeen met het beeld van de inspectie"*. We ervaren dit als een groot compliment. Bij het overgrote deel van de bezochte scholen is de basiskwaliteit op de onderzochte onderdelen van **voldoende** of **goed** niveau. Enkele scholen hebben een herstelopdracht gekregen die reeds is afgerond. Insula Leerpark is hierbij een uitzondering; de school krijgt in maart 2020 opnieuw een onderzoek met een focus op OP2: Zicht op Ontwikkeling.

INSPECTIEWAARDERING, voorjaar 2019		SBO De Toekomst	IKC De Fontein	IKC Prins Bernhard	IKC De Sterrenkijker	Insula Halmheiraplein	Insula Leerpark
OP	ONDERWIJSPROCES						
	aanbod						
	zicht op ontwikkeling						
	didactisch handelen						
	(extra) ondersteuning						
	samenwerking						
	toetsing en afsluiting						
SK	SCHOOLKLIMAAT						
	veiligheid						
	pedagogisch klimaat						
OR	ONDERWIJSRESULTATEN						
	resultaten						
	sociale en maatschappelijke competenties						
	vervolgsuccess						
KA	KWALITEITSZORG & AMBITIE						
	kwaliteitszorg						
	kwaliteitscultuur						
FB	FINANCIEEL BEHEER						
	verantwoording en dialoog						
	continuïteit						
	doelmatigheid						
	rechtmatigheid						

b) Kwaliteitsontwikkeling binnen H3O

In de aanloop naar het inspectieonderzoek heeft er in november 2018 een 'pilot collegiale visitaties' plaatsgevonden. Directeuren en MT-leden hebben zich hiervoor ingetekend en in visitatieteams van vier personen –met de Adviseur Onderwijs Kwaliteit (AOK) als linking pin– zijn er 11 scholen bezocht. Een schoolzelfevaluatie, een format met de inspectiestandaarden en ruimte voor eigen schoolambities waarbij de school zichzelf evalueert, is het vertrekpunt voor een visitatiedag. Het totale proces van visitaties is op basis van de vooraf opgemaakte succescriteria geëvalueerd. Conclusie is dat visitaties in grote mate bijdragen aan een transparante kwaliteitscultuur en een hoog 'leren van en met elkaar-effect' kent. Dit maakt dat de visitaties een plek hebben gekregen in het H3O kwaliteitskader.

Naast de visitaties wordt er een auditsystematiek opgezet. Ook hierbij is een schoolzelfevaluatie het vertrekpunt en –anders dan bij een visitatie– geeft het auditteam een waardering op de verschillende kwaliteitsstandaarden terug na een auditdag. Oktober 2019 is de werving voor auditoren gestart. Zij zullen in februari geschoold worden om in maart 2020 4 audits uit te voeren. Dit alles onder begeleiding van een extern adviseur. Visitaties en audits worden beiden ingebed in een vierjarencyclus die iedere school doorloopt. Iedere twee jaar wordt een school bezocht; een visitatie óf een audit. Iedere school evalueert hierdoor ten minste tweejaarlijks zichzelf en krijgt feedback van H3O-collega's. Zie verder het interne document 'duurzame kwaliteitsontwikkeling H3O'.

Naast deze kwaliteitsontwikkeling heeft het eerste half jaar van 2019 in het teken gestaan van de doorvertaling van het strategisch beleidsplan naar een schoolplan. Iedere school/ locatie heeft de strategische domeinen doorvertaald naar de eigen schoolcontext en hier ambities bij geformuleerd voor de komende vier jaar. Onderwijskwaliteit neemt hierbij een prominente plek in, gelinieerd aan de strategische lijn 'gelukkige leerlingen'. Hierbij is de doorontwikkeling naar 'goed' op het eigen kwaliteitskader en bekrachtigd door het inspectiekader de rode draad bij alle scholen.

De hierboven uiteen gezette ontwikkeling van visitaties en audits dragen hiertoe –naar verwacht- bij.

c) Kwalificatie PO

Een van de kerntaken van ons onderwijs is dat we leerlingen kennis en vaardigheden (kwalificatie) bij brengen. Inzoomend op deze kwalificatie is het afgelopen jaar de analyse op summatieve data verdiept, het gespreksthema om het 'verhaal achter het getal' te duiden. Niet alleen tijdens een marap gesprek maar ook tijdens bijvoorbeeld het netwerk van intern begeleiders (PO).

Dit jaar zijn er opnieuw drie verschillende eindtoetsen afgenomen, variërend van de Centrale Eindtoets en IEP en tot Route 8. Iedere toetsaanbieder neemt zogenaamde anker-vragen op in de toets, toch blijven het verschillende toetsseries die niet volledig vergelijkbaar zijn. Ondanks dit gegeven zijn er geen scholen die twee jaar achtereenvolgens onder de ondergrens hebben gescoord. De twee scholen die dit jaar voor het eerst onder de ondergrens hebben gescoord hebben een verdiepte analyse gemaakt met daarbij een plan van aanpak, voorsortend op de nieuwe groep 8. Net als het jaar 2018 zijn er ook nu 5 scholen die boven het landelijk gemiddelde scoren. SBO de Toekomst kent daarnaast een stabiel beeld op eindtoetsniveau, aansluitend bij de populatie en aansluitende uitstroom naar een passende onderwijsomgeving. De ambitie is dat jaarlijks alle scholen tenminste boven de ondergrens scoren. Gezien de trendlijn een hoog doel. Dat neemt niet weg dat we deze ambitie ook voor aankomend jaar vasthouden.

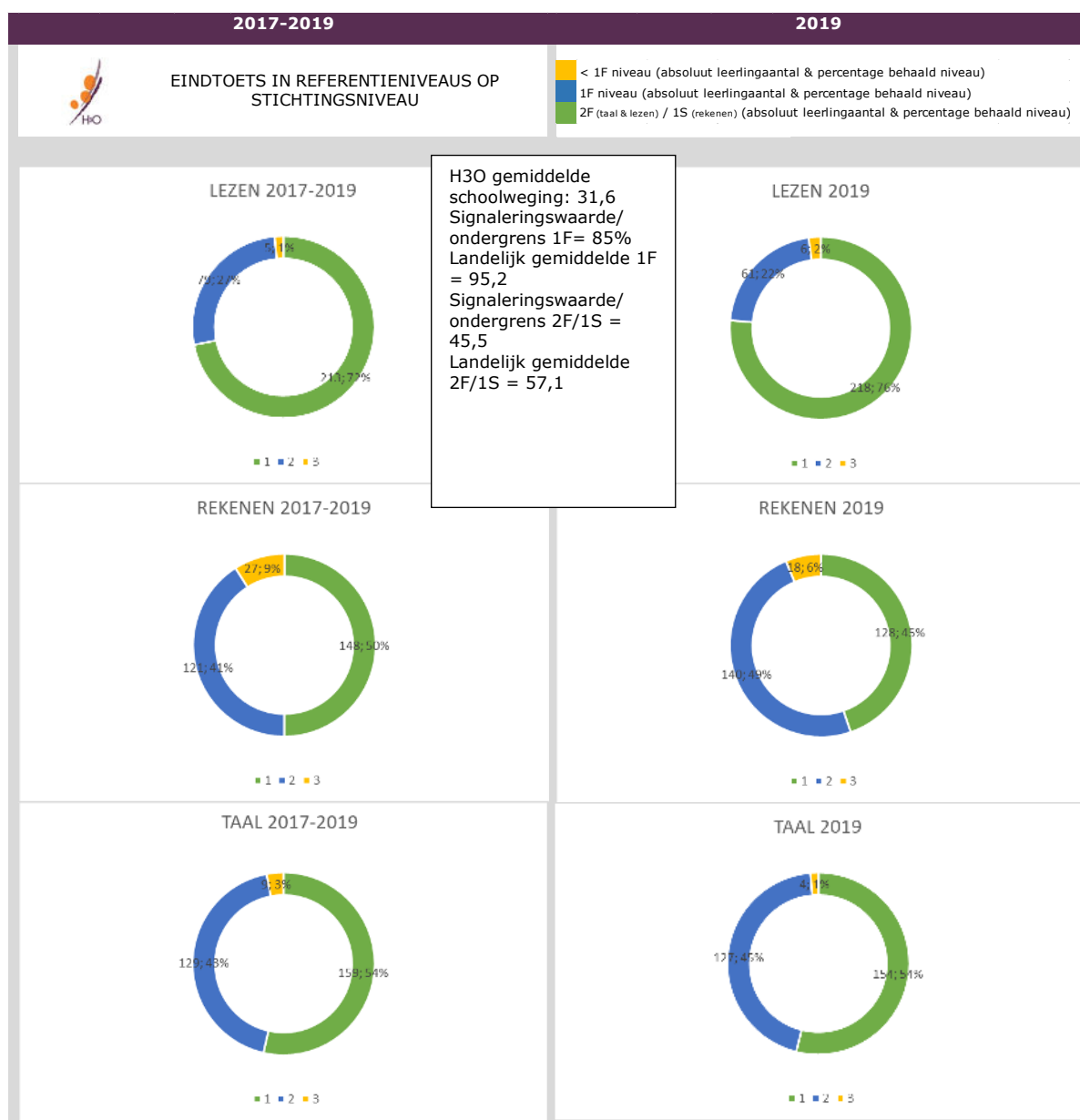
RESULTATEN EINDTOETS				2016-2017				2017-2018				2018-2019			
GROEP 8 				Landelijk gemiddelde 2017 CET: 535,6 IEP: 80,6 ROUTE 8: 206,5 ■ boven het landelijk gemiddelde ■ op/ boven ondergrens ■ onder ondergrens				Landelijk gemiddelde 2018 CET: 535,6 IEP: 81 ROUTE 8: 206 ■ 1 locatie onder de ondergrens				Landelijk gemiddelde 2019 CET: 535,7 IEP: 81,5 ROUTE 8: 203,1			
				ondergrens	behaalde score	lin score		ondergrens	behaalde score	lin score		ondergrens	behaalde score	lin score	
SBO De Toekomst				ROUTE 8	192,6	144,9	41	ROUTE 8	187,0	145,8	25	ROUTE 8	193,1	144,9	33
De Horizon				IEP	79,4	83,5	24	IEP	80	84,5	31	IEP	79,6	84	20
Dr H Bavinckschool				CET	535,1	539,0	40	CET	535,1	539,8	52	CET	535,1	538,9	31
Pr. Julianasch				IEP	77,1	69,6	27	IEP	77,1	81,4	27	IEP	76,9	84,8	23
De Repelaer				IEP	78,2	82,9	35	IEP	78,5	78,8	48	IEP	78,7	80,3	28
De Fontein				IEP	76,1	72,8	20	IEP	76,3	76,3	22	IEP	76,6	80,7	22
De Regenboog				IEP	76,9	81,3	36	IEP	76,8	74,6	35	IEP	77,1	77,1	30
Prins Bernhardschool				ROUTE 8	197,8	199,1	21	ROUTE 8	199,0	197,6	25	ROUTE 8	203,3	206,7	29
De Sterrekijker				ROUTE 8	201,8	209,5	29	ROUTE 8	201,8	218,8	32	ROUTE 8	205,1	198,3	44
Het Kristal				IEP	79,4	84,0	50	IEP	79,7	81,35	38	IEP	79,6	77,6	40
Ebs Eden				CET	534,0	531,3	14	IEP	79,4	79,6	9	IEP	79,4	85,2	18

Vooruitlopend op het nieuwe onderwijsresultatenmodel PO dat in 2021 operationeel wordt, worden de analysevaardigheden verdiept op alle scholen en wordt dit doorvertaald naar een intern schooldocument: het zogenaamde ZO document, Zicht op Ontwikkeling.

Anders dan voorheen wordt het behaalde eindtoetsresultaat hierin omgezet naar referentieniveaus op drie verschillende hoofdvakgebieden; lezen, rekenen, taalvaardigheid. Centrale vragen hierbij zijn:

1. behalen voldoende leerlingen het niveau dat in principe alle leerlingen aan het einde van de basisschool zouden moeten kunnen bereiken (het fundamenteel niveau 1F)?
2. behalen voldoende leerlingen het streefniveau (1S voor rekenen en 2F voor lezen en taalverzorging)?

In 2019 is er tijdens het directieberaad en IB-netwerk op verschillende momenten aandacht besteed aan dit nieuwe onderwijsresultatenmodel.

Rode draad:

- De 1F norm van 85% wordt ruimschoots behaald. Tegelijkertijd verlaten er jaarlijks een aantal leerlingen onze scholen op een onvoldoende niveau voor taal en rekenen (<1F).
- Lezen laat een positief, stabiel beeld zien.
- Bij rekenen neemt het aantal kinderen dat met onvoldoende rekenvaardigheid de school verlaat af. Dat is mooi. Maar ook het aandeel 1S neemt af.
- Taal is enigszins stabiel, wel onder het LG.

DRIEJAARSGEMIDDELDE			
	Signaleringswaarde (voorheen ondergrens)		Landelijk gemiddelde van scholen met een vergelijkbare populatie
Lezen			
Rekenen			
Taal			

Aandachtsgebied is rekenen en is onderwerp van gesprek binnen verschillende geledingen.

d) Kwalificatie VO

Het VO kent een onderwijsresultatenmodel op basis van 5 deelgebieden. Het verschil SE (schoolexamen) versus CE (centraal examen) wordt niet meegenomen in het verantwoordingsbeeld.

ONDERWIJSPROPOSITIE T.O.V. ADVIES PO							ONDERBOUWSNELHEID						
	VMBO B	VMBO K	VMBO G/T	G/T Koning	HAVO	VWO		VMBO B	VMBO K	VMBO G/T	G/T Koning	HAVO	VWO
2016-2017	22,68	22,68	22,68	-15,82	4,94	4,94	2015-2016	97,61	97,61	97,61	97,75	98,14	98,14
2017-2018	18,52	18,52	18,52	-2,42	20	20	2016-2017	98,95	98,95	98,95	97,47	98,25	98,25
2018-2019	22,08	22,08	22,08	-5,52	2,08	2,08	2017-2018	97,88	97,88	97,88	100	98,95	98,95
GEM 3 jaar	21,18	21,18	21,18	-7,82	8,99	8,99	2018-2019						
norm	-10,05	-10,05	-10,05	7,6	4,75	4,75	GEM 3 jaar	98,13	98,13	98,13	98,33	98,46	98,46
resultaat							inspectienorm (gecorrigeerd)	93,48	93,48	93,48	94,31	94,45	94,45
BOVENBOUWSUCCESS							EXAMENCIJFERS						
	VMBO B	VMBO K	VMBO G/T	G/T Koning	HAVO	VWO		VMBO B	VMBO K	VMBO G/T	G/T Koning	HAVO	VWO
2015-2016	96,04	93,13	100	91,03	85,4	91,09	2015-2016	6,61	6,44	6,66	6,28	6,2	6,69
2016-2017	96,59	93,33	92,31	91,18	82,08	87,97	2016-2017	6,73	6,36	6,4	6,33	6,03	6,46
2017-2018	85,92	93,64	95,83	85,96	83,33	88,96	2017-2018	6,45	6,11	6,16	6,35	6,2	6,45
2018-2019							2018-2019	6,28	6,32	6,09	6,41	6,38	6,21
GEM 3 jaar	93,46	93,33	96,06	89,35	83,65	89,26	GEM 3 jaar	6,49	6,26	6,22	6,36	6,20	6,37
norm (na correctie)	83,46	83,59	83,36	83,83	78,73	80,14	inspectienorm (gecorrigeerd)	6,22	6,1	6,07	6,12	6,22	6,25
resultaat							resultaat						
							Basisnorm/landelijk	6,5	6,23	6,19	6,19	6,27	6,3
VERSCHIL SE - CE													
	VMBO B	VMBO K	VMBO G/T	G/T Koning	HAVO	VWO							
2016-2017	-0,41	0,03	0,18	0,16	0,15	0,05							
2017-2018	-0,43	0,02	0,4	0,25	0,31	0,33							
2018-2019	-0,39	0,07	0,59	0,21	0,24	0,25							
GEM 3 jaar	-0,41	0,04	0,38	0,21	0,23	0,23							
norm groot verschil	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5							
norm zeer groot verschil	1	1	1	1	1	1							
resultaat	gering v	gering v	gering v	gering v	gering v	gering v							

Net als in het PO is er het afgelopen jaar expliciet aandacht geweest voor het verhaal achter het getal, bijvoorbeeld tijdens het marap 3-gesprek. Aangevuld met de kwaliteitsvragen 'doen we de goede dingen, doen we de dingen goed?' Als we kritisch kijken naar de examenresultaten komen we op basis van vier afdelingen voor 75% uit onder het landelijk gemiddelde. Op de verschillende locaties is deze conclusie onderwerp van gesprek binnen de verschillende afdelingen/secties en worden er interventies ingezet om door te ontwikkelen. De Havo-afdeling heeft daarnaast in het tweede kwartaal van 2019 een extern onderzoek laten uitvoeren om scherpere te krijgen op de oorzaken van -bijv.- de examenresultaten. De conclusies en aanbevelingen van dit onderzoek zijn eveneens verwerkt in het jaarprogramma.

Uitslagen examens Insula College na 2e tijdvak- ten opzichte van het landelijk gemiddelde											
		2015	LG	2016	LG	2017	LG	2018	LG	2019	LG
Leerpark	vmbo	95,9%	95,3%	99,4%	95,8%	97,5%	96,0%	94,1%	95,3%	97,0%	95,6%
Koningst	mavo	95,8%	94,3%	90,0%	94,0%	92,0%	92,9%	88,3%	94,3%	91,2%	92,5%
Halmahe	havo	69,3%	87,6%	83,1%	88,6%	80,0%	87,2%	89,8%	87,8%	83,7%	88,3%
Halmahe	vwo	91,3%	92,4%	93,3%	91,2%	82,3%	91,0%	92,1%	91,6%	84,0%	90,8%

e) Toetsing en examinering VO

In 2019 heeft OP8 –toetsing & afsluiting binnen het inspectiekader- extra aandacht gekregen, mede gevoed door de landelijke berichtgeving over schoolvoorbeelden met hiaten bij dit thema. Binnen H3O heeft er op iedere locatie een intern gesprek plaats gevonden aan de hand van de –door de VO raad uitgegeven- zelfevaluatie OP8. De uitkomsten van deze zelfevaluatie zijn doorvertaald in enkele bijstellingen in het examenreglement en het CvB is hierover geïnformeerd.

Daarnaast heeft de onderwijsinspectie tijdens de verificatieonderzoeken expliciet aandacht besteed aan deze indicator. De benoemde herstelopdrachten die door de inspectie zijn benoemd, zijn opgepakt en doorvertaald.

f) Onderwijsachterstanden

Door de nieuwe bekostigingsformule, uitgaande van de schoolweging van een school, komen 5 scholen in aanmerking voor extra gelden in relatie tot het bestrijden van onderwijsachterstanden. Deze vijf scholen hebben aansluitend een schoolspecifiek projectplan opgesteld 'actief inspelen op onderwijsachterstanden'. In dit plan staat duidelijk omschreven welke doelstellingen de school na streeft met de extra vrijgekomen middelen. Naast doelstellingen wordt er gewerkt vanuit de PDCA-cyclus om de middelen aansluitend te verantwoorden. Het thema onderwijsachterstanden is daarnaast een gespreksonderwerp in de marap-cyclus. De directeur legt daarin verantwoording af over de ingezette middelen en legt dit vast in het projectplan. Voorbeelden hierbij zijn:

- Verlenging onderwijstijd voor taal-lezen
- Inzet onderwijsassistent
- Implementatie preventieprogramma BOUW (stimulans taal-leesontwikkeling) in de onderbouw

De gelden worden schoolspecifiek ingezet, aansluitend bij de schoolbehoefte en mogelijkheden. Dit neemt niet weg dat er ook op de andere schoollocaties specifiek aandacht is voor het bestrijden van onderwijsachterstanden. Maar liefst 22 procent van de basis-schoolleerlingen in Dordrecht valt binnen de landelijke doelgroep onderwijsachterstanden; kinderen die opgroeien in een complexe context (bron: CBS onderwijskansen. Ter vergelijking: Amsterdam:25%, Rotterdam:32%, Den Haag: 28%, Utrecht:17%).

Juist voor leerlingen uit een achterstandspositie is onderwijs bij uitstek de mogelijkheid om te ontsnappen aan hun positie. Het onderwijs wordt hierbij gezien als het belangrijkste middel om te bereiken dat mensen maatschappelijke posities kunnen verwerven zonder dat naar hun sociale herkomst wordt gekeken. Hogere onderwijsprestaties leiden o.a. tot gemiddeld meer economische zelfstandigheid, een hoger inkomen, minder tienerzwangerschappen, minder criminaliteit, minder verslaving, meer gezondheid en een langere levensduur. Oftewel: een thema 'van ons allemaal'.

g) Passend onderwijs

In het kader van passend onderwijs maakt H3O deel uit van het samenwerkingsverband Passend Onderwijs Dordrecht. Het samenwerkingsverband kent de volgende overleggen waarin directeuren, zorgcoördinatoren (VO), intern begeleiders (PO) en docenten van het Insula College aan deelnemen:

- De ondersteuningsplanraad. Belangrijkste taak van de ondersteuningsplanraden is het beoordelen van het ondersteuningsplan van het samenwerkingsverband.
- Directeurenberaden PO en VO. De twee directeurenberaden vormen klankbordgroepen voor het samenwerkingsverband. Ze zijn belangrijk voor het IB-netwerk

en zorgcoördinatorenberaad. Ook deze overleggroepen zijn belangrijk voor het creëren van draagvlak.

- Werkgroep PO-VO. In de werkgroep PO-VO nemen afgevaardigden uit het PO en VO plaats. Hier vindt de operationele afstemming tussen primair en voortgezet onderwijs plaats.

Centrale thema's in 2019 waren:

- Hoogbegaafdheid
- Nieuwe meldcode, Veilig thuis
- IB-netwerk met een focus op de wijk
- Budgetten van de verschillende arrangementen (individueel/groep/school)
- Overstap POPO
- Overstap POVO via Onderwijs transparant

h) VMBO techniek

In de regio Dordrecht hebben scholen voor VMBO waaronder ook het Insula College Leerpark, VSO en Praktijkonderwijs, gesteund door het bedrijfsleven én het MBO, een samenwerkingsverband gemaakt. Enerzijds om de kwaliteit van het technisch onderwijs te verbeteren, anderzijds om de motivatie van leerlingen voor de techniek te vergroten. Het is opvallend dat de werkgelegenheid in de techniek enorm is toegenomen en de belangstelling voor technische opleidingen in het VMBO daalt.

Via de subsidie Sterk Techniek Onderwijs heeft de regio Dordrecht middelen ontvangen om bovengenoemde doelen te bereiken en de samenwerking tussen de betrokken scholen zowel PO, VO als MBO en het bedrijfsleven te verbeteren. Het bedrijfsleven draagt 10% bij aan de genoemde middelen; zij bieden gastlessen, meer stages, geven trainingen en adviseren de scholen. In 2019 hebben er verschillende overleg rondes plaatsgevonden alvorens op 1 januari 2020 het project is gestart met een doorlooptijd van vier jaar (2020-2024).

Kinderopvang

In 2019 is bij 3 IKC's, op 4 locaties een pilot gestart met 16 uur spelen voor kinderen met een VVE-indicatie. Twee pilots zijn in het voorjaar gestart en twee in het najaar. Deze pilots zijn voorlopers op de verplichting per 1 augustus 2020 om een aanbod van 16 uur spelen te hebben voor peuters met een VVE-indicatie. Eind 2019 zijn deze pilots tussentijds geëvalueerd. De toegevoegde waarde van 16 uur spelen zit in meerdere punten: er is meer ruimte om aanbod te herhalen, extra tijd voor aanbod Nederlandse taal en de gezamenlijke lunch op de peutergroep biedt ook veel mogelijkheid tot stimulatie van spreken en taalaanbod.

Een andere ontwikkeling binnen de peuteropvang is het gegeven dat we minder peuters opvangen. Een dalend aantal peuters in de peuteropvang is een ontwikkeling die in geheel Dordrecht terug te zien is. Bij H3O heeft dit ertoe geleid dat er 5 peutergroepen gesloten danwel gehalveerd zijn. Dit heeft er ook toe geleid dat pedagogisch medewerkers zijn herplaatst danwel een aanpassing van hun contracten gekregen hebben.

De GGD heeft tijdens haar inspecties bij de opvanglocaties meerdere keren gebruik gemaakt van de mogelijkheid tot een herstelaanbod. De locaties hebben hier gebruik van gemaakt en daarmee zijn de inspecties tot een positief oordeel gekomen over de kwaliteitseisen van de wet op de Kinderopvang.

In 2019 is het nascholingsaanbod voor de pedagogisch medewerkers enerzijds gericht geweest op veiligheid: een workshopdag meldcode kindermishandeling en de BHV-trainingen. Anderzijds hebben er inhoudelijke scholingen plaatsgevonden bij de peuteropvang passend bij het gevolgde VVE-programma (Basisontwikkeling-Startblokken en Piramide). Stichtingsbreed is er ook een workshop aangeboden om gebruik te maken van

gebaren tijdens de peuteropvang. Dit ter ondersteuning van het taalaanbod. Binnen de eigen locatie hebben er bij meerdere IKC's collegiale consultaties plaatsgevonden. Het netwerk pedagogisch coaches heeft in 2019 meerdere intervisiemomenten met elkaar gehad.

Een van de directeurs van de IKC's is 1 dag per week aangesteld als beleidsmedewerker kinderopvang. In deze rol worden voor heel H3O de ontwikkelingen binnen de kinderopvang gevolgd en vertaald naar de opvangpraktijk binnen elk IKC.

2.3.2 Waardering

De tevredenheidsonderzoeken (onder personeel, ouders en leerlingen) worden tweejaarlijks afgenomen. In 2018 zijn deze onderzoeken binnen H3O uitgevoerd. Onze scholen hebben naar aanleiding van de resultaten van deze onderzoeken acties opgenomen in het schoolplan en hun jaarprogramma 2019. In de volgende tevredenheidsonderzoeken, welke gehouden worden in 2020, gaan we zien welke resultaten de genomen acties hebben opgeleverd.

2.4 PERSONEELS- EN ORGANISATIEBELEID EN MIDDELEN

2.4.1 Personeels- en organisatiebeleid

Personeelsbezetting

In de onderstaande tabellen staan het aantal medewerkers en de equivalenten (fte) Weergegeven (inclusief vervangingsaanstellingen).

Aantal medewerkers en FTE overzicht 2019 primair en voortgezet onderwijs

Aantal medewerkers / FTE	Jan	Feb	Mrt	Apr	Mei	Jun	Jul	Aug	Sep	Okt	Nov	Dec
Totaal aantal medewerkers	555	549	551	549	545	550	546	550	547	544	545	543
Totaal FTE	424,7	425,5	420,0	420,5	419,9	423,5	425,8	420,7	416,4	418,1	417,8	415,7
Aantal vrouwen	422	420	420	417	413	415	412	411	410	406	407	405
Aantal mannen	133	129	131	132	132	135	134	139	137	138	138	138
Vrouwen FTE	303,4	304,7	299,6	299,8	299,1	301,6	303,4	294,7	292,2	293,9	293,7	292,1
Mannen FTE	121,3	120,8	120,5	120,8	120,9	121,9	122,4	126,0	124,2	124,2	124,0	123,6

Aantal medewerkers en FTE overzicht 2019 kinderopvang

Aantal medewerkers / FTE	Jan	Feb	Mrt	Apr	Mei	Jun	Jul	Aug	Sep	Okt	Nov	Dec
Totaal aantal medewerkers	99	96	95	96	97	98	98	98	93	93	94	96
Totaal FTE	45,7	46,7	49,1	49,0	49,6	50,9	50,9	48,3	47,4	47,0	46,6	46,3
Aantal vrouwen	96	94	93	94	95	96	96	96	91	91	92	94
Aantal mannen	3	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Vrouwen FTE	45,3	46,4	48,7	48,5	49,1	50,4	50,4	48,0	47,0	46,6	46,3	46,0
Mannen FTE	0,3	0,3	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,3	0,3	0,3	0,4	0,4

Leeftijdsopbouw

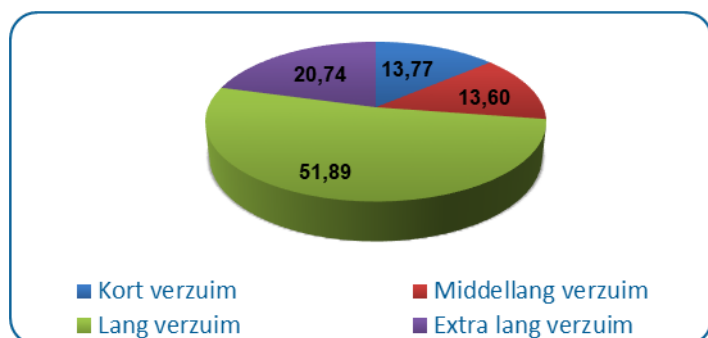
In de onderstaande tabellen wordt de leeftijdsopbouw weergegeven.

Leeftijdsopbouw 2019 primair en voortgezet onderwijs												
Categorie	Jan	Feb	Mrt	Apr	Mei	Jun	Jul	Aug	Sep	Okt	Nov	Dec
0 - 20	1	0	0	0	0	1	2	0	0	0	0	0
20 - 30	88	86	89	89	89	92	89	86	85	84	83	83
30 - 40	129	130	130	131	129	130	128	132	140	140	139	138
40 - 50	124	121	120	118	120	120	121	121	119	122	122	120
50 - 60	136	135	136	133	131	130	127	133	133	129	132	132
60 - 65	67	67	65	66	64	64	66	64	58	55	53	53
65 en ouder	10	10	11	12	12	13	13	14	12	14	16	17
Gem. leeftijd vrouwen	43	43	43	43	42	42	42	43	43	43	43	43
Gem. leeftijd mannen	49	49	49	49	49	49	49	48	47	47	47	47

Leeftijdsopbouw 2019 Kinderopvang												
Categorie	Jan	Feb	Mrt	Apr	Mei	Jun	Jul	Aug	Sep	Okt	Nov	Dec
0 - 20	2	1	1	1	1	1	1	1	0	1	1	2
20 - 30	23	22	21	21	21	21	20	20	17	17	18	21
30 - 40	23	24	23	23	24	25	25	23	23	22	21	21
40 - 50	20	18	19	19	19	18	19	22	22	22	22	21
50 - 60	24	24	24	25	25	26	26	26	25	26	27	26
60 - 65	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5
65 en ouder	2	2	2	2	2	2	2	1	1	0	0	0
Gem. leeftijd vrouwen	41	41	42	41	41	41	42	42	42	42	42	41
Gem. leeftijd mannen	24	24	24	24	24	25	25	25	25	25	25	25

Ziekteverzuim

Het verzuimpercentage bedroeg in 2019: 5,12% exclusief zwangerschapsverlof. In onderstaande tabel wordt weergegeven welk percentage van het ziekteverzuim kort middel-lang, lang en extra lang verzuim betrof.

In 2019 waren er 998 verzuimmeldingen.

In- en uitstroom

In 2019 zijn er 98 medewerkers bij stichting H³O in dienst getreden en 123 uit dienst gegaan. De uitstroomreden waren:

- Flexpensioen: 4 personen
- Pensioen: 2 personen
- Overlijden: 2 personen
- Arbeidsongeschiktheid: 3 personen
- Vrijwillig ontslag / einde contact: 90 personen

Strategische personeelsplanning

De AOW-leeftijd tot 2026 ligt vast:

- Tot 2021 blijft de AOW-leeftijd 66 jaar en 4 maanden.
- In 2022 is de AOW-leeftijd 66 jaar en 7 maanden.
- In 2023 is de AOW-leeftijd 66 jaar en 10 maanden.
- In 2024 en 2025 is de AOW-leeftijd 67 jaar.

Medewerkers hebben het recht bij ABP om voor hun AOW gerechtigde leeftijd met keuzepensioen te gaan. Dit recht geldt vanaf 60 jaar.

Op basis van leeftijdsgebonden uitstroom kan de onderstaande vervangingsbehoefte voor de komende vijf jaren worden geformuleerd, waarbij de focus ligt op werving van pedagogisch medewerkers, leerkrachten en docenten:

- Kinderopvang: 0,4 nieuwe medewerkers per jaar
- Primair Onderwijs: 2,2 nieuwe leerkrachten per jaar
- Voortgezet Onderwijs: 3 nieuwe docenten per jaar

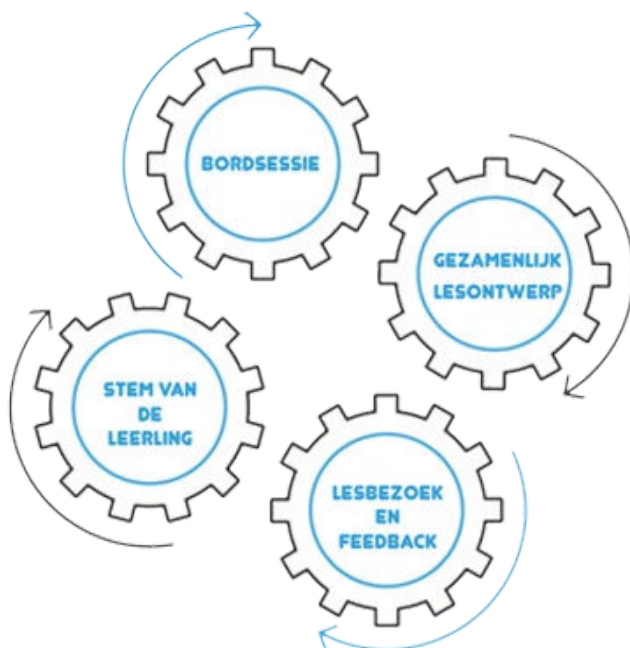
De uitstroom op basis van het bereiken van de AOW-gerechtigde leeftijd is de komende 5 jaren inzichtelijk en hierop wordt geanticipeerd. Niet leeftijdsgebonden uitstroom is moeilijk te voorspellen. Wel is in 2019 op basis van historische uitstroom een aanname gedaan over de te verwachte uitstroom. Op basis van de historische uitstroom is de onderstaande aanname gemaakt, waarbij de focus ligt op (werving van) pedagogisch medewerkers, leerkrachten en docenten.

Het aanvalsplan 'aan de slag voor de klas' in het primair onderwijs kent 16 verschillende actielijnen die tezamen de breedte van de aanpak voor de komende 2 (school)jaren weergeven. Op basis van dit aanvalsplan zijn o.a. de onderstaande activiteiten ingezet:

- Passie voor onderwijs: in de Drechtsteden hebben in 2018 verschillende partijen besloten te gaan samenwerken om het lerarentekort in het primair onderwijs in de Drechtsteden terug te dringen. Dit is o.a. gebeurd door het professionaliseren van de begeleidingsstructuur voor docenten in opleiding.
- Zij-instromers: in 2019 zijn er twee zij-instromers, bij de reeds in 2018 drie doorgestroomde medewerkers, bijgekomen. Totaal zijn er in 2019 vijf zij-instromers in het primair onderwijs van H³O.

Organisatie ontwikkeling

Op een groot aantal scholen van H³O is in 2019 gebruik gemaakt van LeerKRACHT. Aan de basis van staan vier LeerKRACHT instrumenten die elkaar onderling versterken. Het doel van deze systematiek is een verbetercultuur met elkaar te creëren.

Drijfverentest

De ODC meting (afkorting voor Odin Development Compass) is een goede manier om inzicht te krijgen in persoonlijke talenten. De ODC meting neemt niet alleen een individu onder de loep, maar is ook waardevol voor de samenstelling van een excellerend team. Binnen stichting H³O is de meting ingezet bij de individuele medewerkers en bij het team. Tevens heeft een deel van de directeuren de meting gedaan en een individuele terugkoppeling ontvangen.

Bevoegdheden

In onderstaand overzicht wordt het percentage bevoegdheden in het voortgezet onderwijs weergegeven. Een deel van onbevoegden is reeds studierend voor een bevoegdheid.

Locatie	bevoegd	benoembaar	onbevoegd
Insula Halmaheiraplein	90%	5%	4%
Insula Koningstraat	83%	4%	14%
Insula Leerpark	76%	0%	24%

Bron overzicht: centerdata

2.4.2 Middelen

Financiële middelen

Voor een uitgebreide toelichting wordt verwezen naar paragraaf 2.5.

Huisvesting

H³O is betrokken bij het proces van doordecentralisatie van de verantwoordelijkheid voor nieuwbouw van onderwijshuisvesting naar de gezamenlijke schoolbesturen. Concreet betekent dit dat een door de schoolbesturen op te richten rechtspersoon niet alleen juridisch maar ook economisch eigenaar van de huidige gebouwen en terreinen wordt, verantwoordelijk wordt voor renovatie en nieuwbouw en dat de gemeente alleen nog de vanuit het gemeentefonds ontvangen huisvestingsmiddelen per leerling overmaakt naar

deze rechtspersoon. Het risico voor de financiering en exploitatie van de gebouwen komt bij deze rechtspersoon te liggen en niet bij de schoolbesturen. Voor het PO is hiervoor in het voorjaar 2016 een intentieverklaring getekend met als streven om tot definitieve afspraken te komen tussen gemeente en schoolbesturen en de oprichting van een nieuwe rechtspersoon van de gezamenlijke schoolbesturen in het PO. H3O is intensief betrokken geweest bij de voorbereiding door deelname in diverse werkgroepen en stuurgroep. De gemeente Dordrecht heeft zich gecommitteerd aan de geformuleerde uitgangspunten. Het proces is inmiddels zover doorontwikkeld dat vrijwel alle voorwaarden zijn gecreëerd voor definitieve besluitvorming en implementatie. De laatste hobbels die moeten worden genomen betreffen fiscale overgangsproblematiek. Hiervoor wordt overleg gevoerd met de belastingdienst en de gemeente Dordrecht.

Voor de renovatie van de Albatros/Fontein Wielwijk was reeds budget geraamd vanuit het bestaande IHP. Het gerenoveerde gebouw voor Fontein Wielwijk is opgeleverd in november 2019. Vooruitlopende op de doordecentralisatie is de nieuwbouw van de Sterrekijker in uitvoering genomen. Deze wordt opgeleverd in april 2020.

Besluiten over geplande projecten inzake nieuwbouw van de Regenboog Noordendijk en de Prins Bernhardschool worden in samenhang met het proces van doordecentralisatie genomen. De opgelopen vertraging bij de doordecentralisatie als gevolg van de fiscale discussie bemoeilijkt de voortgang van de projecten mede gezien de oplopende prijzen van aanbestedingen.

Het overleg over de doordecentralisatie in het VO is in 2016 helaas mislukt, doordat andere VO-schoolbesturen in Dordrecht zich hieraan niet wilden committeren. Gevolg is dat de gemeente Dordrecht het hiervoor vrijgemaakte bedrag inmiddels voor andere doeleinden heeft ingezet. Verwacht mag worden dat daardoor in de toekomst de gemeente zeer terughoudend zal omgaan met het toekennen van nieuwe aanvragen.

De VMBO-gebouwen in het Leerpark van Insula en het Stedelijk Dalton Lyceum (SDL) hebben samen een te grote capaciteit (ongeveer 1.150 leerlingen) gezien het daadwerkelijke aantal VMBO-leerlingen (724 per 1 oktober 2019). Gevolg is een groot tekort op de huisvestingskosten. Een deel van het samenwerkingsgebouw is inmiddels verhuurd aan het Da Vinci College om de huisvestingskosten terug te dringen.

Bij de verschillende locaties van H3O zijn werkzaamheden uitgevoerd conform de meerjarige onderhoudsplanning.

ICT

De naam 'Kennisset' is in het Nederlandse onderwijs zo langzamerhand een bekende merknaam. Is 2019 is daar voor H3O een nieuwe loot bijgekomen: SIVON. SIVON wil bewerkstelligen dat 'schoolbesturen kunnen bouwen op hoogwaardige, toekomstbestendige en geschikte (ict-)kennis, producten en diensten om onderwijsambities te realiseren'. We hebben geconstateerd dat er een duidelijke relatie is tussen onze stichting (samen met KIEN ict) en Kennisset/SIVON, om die reden is H3O lid geworden van SIVON. Via en met KIEN ict zullen we gezamenlijke initiatieven ondernemen om van elkaars expertise gebruik te maken.

Namens haar leden heeft KIEN ict twee aanbestedingen afgerond en geïmplementeerd. Was voor de zomer 2019 de aanbesteding afdrukvoorziening afgerond, medio december werd 2019 de aanbesteding (interactieve) presentatieschermen afgerond. Met name afdrukvoorziening heeft tot een behoorlijke impact geleid. In een tijdsbestek van enkele weken zijn alle eerdere printers en kopieerapparaten vervangen door nieuwe apparatuur. Naast marktwerking betreffende prijsstellingen voor inkoop en verbruiksmaterialen, heeft deze vervanging ook geleid tot een verbeterd printbeleid: vermindering van het aantal machines stichtingsbreed en verbeterd gebruik van de kopieerpas.

De Algemene Verordening gegevensbescherming (AVG) blijft de noodzakelijke aandacht vragen. In samenwerking met de functionaris voor de gegevensbescherming (aangesteld bij KIEN ict) wordt dit proces vormgegeven. In de laatste maanden van 2019 is besloten om de bewustwording bij medewerkers blijvend te stimuleren: in 2020 worden diverse activiteiten ontplooid.

De reeds eerder opgemerkte tendens om leerlingen meer met een laptop te laten werken (en dus vrij bewegend en werkend in de school), blijft doorzetten. Ook in 2019 zijn op diverse scholen laptops specifiek voor leerlingen ingekocht, waarbij het noemenswaardig is om te melden dat nu ook Chromebooks binnen ons Windows-netwerk ingezet kunnen worden.

In oktober 2019 is de eerste fase van het gebruik van Office 365 gestart; de e-mailadressen van alle medewerkers zijn overgezet van eigen mailservers naar de Office 365 omgeving van onze stichting. Kort voor de kerstvakantie 2019 is de persoonlijke opslag in Office 365 geactiveerd, een volgende fase in het gebruik. Gezien de grootte van een volledig overgangstraject van alle mappen en bestanden van onze scholen, is een pas op de plaats en juiste oriëntatie op (onderwijs) gebruik van belang. Dit alignment model zal in 2020 worden ingericht.

2.4.3 Prestatiebox VO en PO

Vanaf 2012 worden door het ministerie van OCW de zogenaamde prestatiebox-middelen beschikbaar gesteld. Elke schooldirecteur (PO) c.q. locatiedirecteur (VO) heeft in het kader van de planning- en controlcyclus een plan opgesteld voor de inzet van deze middelen. Dit is besproken met het College van Bestuur en na eventuele aanpassing goedgekeurd ter uitvoering. Na afloop van het kalenderjaar 2019 zijn de resultaten beschreven in de managementrapportage van maart 2019 en opnieuw besproken met het College van Bestuur.

Voor het Insula College was in 2019 een bedrag voor prestatiebox-middelen beschikbaar van € 748.903. Dit bedrag is ingezet voor de volgende prioriteiten in de formatie en voor aanvullende scholing:

1. Uitdagend onderwijs voor elke leerling (meer aandacht en uitdaging voor toptalenten) en brede vorming voor alle leerlingen
2. De lerende organisatie
3. Professionalisering en deskundigheidsbevordering van leraren
4. Professionalisering schoolleiders en bestuurders (versterking bestuurskracht)

In onderstaand overzicht is dit per locatie verder gespecificeerd.

Locatie / middelen	Toepassing per actielijn
Insula College locatie Leerpark vmbo-bg 2019 € 127.136	1. extra 1 uur Nederlands en 2 uur rekenen voor de onderbouw en 1 uur extra rekenen voor de bovenbouw met als doel verbeteren resultaten begrijpend lezen en rekenen 1. blended learning en inzet van devices: hierdoor vakken op een hoger niveau en opstroom van leerweg leerlingen, waardoor leerlingen uitstromen op een hoger niveau dan het oorspronkelijke basisschooladvies 2. leren van elkaar door collegiale visitatie 3. inzetten van learnbeat t.b.v. extra lesstof voor onder en boven presteerders, teambrede scholing CPS, didactisch handelen, differentiëren
Insula College locatie Koningstraat mavo 2019 € 255.889	1. cultuurprofilering: audit door vereniging cultuurprofiel scholen in december 2019 / tentoonstelling van leerlingenwerk / realisatie kunsttuin 1. techniekprofilering (participatie sterk techniekonderwijs): voortgangsgesprek / audit Beta Challenge 5 maart 2020 1. sportprofilering: participatie van LO2 leerlingen bij sportdagen

	basisscholen / Koningsspelen 2. deelname aan Stichting LeerKRACHT voor versterking van de teamstructuur, instellen van een innovatiewerkgroep om team te betrekken bij school- en organisatieontwikkeling, studie voor behalen bevoegdheid, vakgerichte studiedagen, coaching van collega's ter voorkoming van uitval en bevorderen 'stralen', minder toetsen door teamscholing formatief evalueren 3. professionelere organisatie door veranderen aanspreekcultuur: afspraak is afspraak, deelname teamleiders aan schoolleiders-cursus
Insula College locatie Halmaheiraplein havo/vwo 2019 € 365.878	1. meer keuzes voor leerlingen en elke leerling individuele coaching, sport- en cultuurklassen 2. werken met stichting LeerKRACHT, onderzoek kwaliteit + verbeterplan, onderzoeken praktijk: ander rooster, professioneel statuut 3. scholing in didactische coaching leerlingen, individuele scholing, groepsscholing formatief toetsen 4. scholing teamleiders (opleiding schoolleider) en directie

In het primair onderwijs was over 2019 € 592.691 beschikbaar. Deze middelen zijn ingezet voor de volgende actielijnen:

1. Talentontwikkeling door uitdagend onderwijs
2. Een brede aanpak voor duurzame onderwijsverbeteringen
3. Professionele scholen
4. Doorgaande ontwikkelingen
5. Inzet in het kader van het programma Cultuureducatie met Kwaliteit

Hieronder is per school de toepassing verder geconcretiseerd.

School / middelen	Toepassing per actielijn
SBO De Toekomst 2019 € 30.607	2. speerpunt rekenen: de rekencoördinator heeft meer ambulante tijd om het proces inhoudelijk uit te werken, vorm te geven en te begeleiden naar het team. Meer kennis t.a.v. rekenonderwijs en begeleiding van kinderen met rekenproblematiek bij het team o.a. werken met handelingsniveaus, drieslagmodel, rekengesprekken. 4. werken met leerlijn Passende Perspectieven voor rekenen: methode-aanbod in verhouding tot cruciale leermomenten o.l.v. rekencoördinator. PLG doet (deel) onderzoeken t.a.v. dit thema. Aanbod theorie- en praktijkstroom en SBO+ wordt steeds passender t.a.v. de doelgroep (zichtbaar)
De Horizon 2019 € 46.275	1. van plus naar flex-pilot, levelwerk aanbieden in de groep door eigen leerkracht, nieuwe tool voor opsporen hoogbegaafde leerlingen 2. verdiepen analyse vaardigheden van leerkrachten, rekenonderwijs afstemmen op onze populatie, compacten van lesstof en daardoor betere aansluiting bij de onderwijsbehoeften 3. leren van elkaar door collegiale consultatie (2e helft met feedback), werken met het zorgdocument en invullen van Parnas-Sys 4. onderwijsproces van voldoende naar goed, inzetten op OP2: zicht op ontwikkeling (de school volgt de ontwikkelingen van haar leerlingen zodanig dat zij een ononderbroken ontwikkeling kunnen doorlopen), inzetten op OP3: didactisch handelen (het didactisch handelen van de leraren stelt leerlingen in staat tot leren en ontwikkelen). 5. excursies naar musea aansluitend bij de lesstof van de zaakvakken en gebruik gemaakt van het aanbod van ToBe, Natuur- en Milieucentrum Weizigt, de bibliotheek e.d.

De Dr.H.Bavinckschool 2019 € 65.012	1. 3 dagen per week is er aandacht voor de talentvolle leerlingen van groep 1 t/m 8. Onder begeleiding van een HB-specialist wordt gewerkt aan de executieve vaardigheden vanuit projecten. De wereldoriënterende vakken worden in themavorm aangeboden met onderzoeksvragen, waardoor de creatieve vaardigheden i.c.m. de denk- en handelingsstrategieën van de leerlingen worden geactiveerd. 2. de PLG jonge kind ontwikkelt een nieuwe visie op het jonge kind (peuters t/m groep 3). Het gaat hierbij vooral om betekenisvol leren. Het thema wordt uitgewerkt door de leerlingen zelf; zij geven aan wat ze in de hoeken willen en welke activiteiten ze nodig hebben om tot leren te komen. Daarnaast is ook het bewegend leren een belangrijke pijler geworden. Groep 3 wordt hierin ook meegenomen. Het eerste half jaar laten ze de methode los en werken vanuit de doelen. Het tweede half jaar richten ze zich meer op de methodes en hoe er gewerkt moet worden aan een tafel en in een schrift. Hierdoor worden de overgangen van groep 2 naar 3 en van groep 3 naar 4 soepeler gemaakt. Groep 3 anticipeert ook in het hoe-kenaanbod en speelleerplein van de kleuters. 2. training DPL (doordacht passend lesmodel), een externe coach traint het team in effectief onderwijs (EDI, Teach like a champion, coöperatieve werkvormen, Breinsleutels) bij het vakgebied rekenen. Er is een stuurgroep aan gekoppeld, klassenconsultaties en middels het verbeterbord worden er doelen door het team opgesteld; alles in relatie tot DPL en effectief onderwijs. Inzet van doelenboekjes is een speerpunt op het Leonardo. 3. de kwaliteitscultuur is in ontwikkeling. De PLG's hebben meer eigenaarschap en gedeeld leiderschap. Zij zijn verantwoordelijk voor het denk-, leer- en werkproces van een bepaald thema. D.m.v. de stem van de leerling zijn we als team beter op de hoogte van de behoeftes van de leerlingen en kunnen daar op in spelen met en door de leerlingen a.d.h.v. de verbeterborden 4. stichting LeerKRACHT krijgt verder vorm. De doelen worden smart opgesteld en PLG's werken via deze methodiek. De stem van de leerling wordt nadrukkelijk meegenomen. 5. dit jaar staat de leerlijn 'theater' centraal. Hierbij bezoeken diverse groepen een voorstelling in Kunstmin en krijgen kinderen bepaalde workshops. De dansmaart wordt hieraan gekoppeld en de thema's die aan de orde zijn in de groepen worden hieraan gekoppeld. Via deze leerlijn werken we toe naar de schoolvoorstelling die het komende schooljaar weer aan de orde zal komen.
Prinses Julianaschool 2019 € 39.758	2. EDI (Expliciete Directe Instructie): leerkrachten bereiden lessen samen voor, kijken bij elkaar in de groepen en de lesobservaties vinden frequent plaats. Na iedere observatie is er een feedbackgesprek en is dit vastgelegd in een verslag. Tijdens de maandelijkse zorgvergaderingen en andere teammomenten is EDI een vast onderdeel op de agenda. In de lessen is er een zichtbaar grotere betrokkenheid bij de kinderen omdat tijdens EDI-lessen iedereen meedoet door de antwoorden op te schrijven en/of neer te leggen (bij de kleuters). De antwoorden zijn te zien op de zogenaamde wisbordjes die ieder kind in zijn/haar la heeft. Er wordt actief meedenken en doen verwacht van iedere deelnemer en dat uit zich in een grotere be-

	trokkenheid en ook meer succeservaringen bij de kinderen. Dit zien we ook terug bij de methodegebonden toetsen. 4. Logo3000 wordt intensief ingezet vanaf de peuters tot en met de groepen 3. De kinderen komen bij de peuteropvang nagenoeg allemaal binnen zonder enige kennis van de Nederlandse taal. Het is daarom van het grootste belang om intensief en op een systematische manier van aanbieden de Nederlandse taal te verwerven. Het aanbieden tijdens de leermomenten gebeurt met name in kleine groepjes door pedagogisch medewerkers, onderwijsassistenten en leerkrachten. Door de dag heen worden de aangeleerde woorden zoveel mogelijk in een context gebruikt. Het meten van resultaten is lastig omdat taalverwerving niet lineair verloopt, maar we zien zeker een stijging in het kunnen deelnemen van gesprekken, vragen stellen en het contact zoeken doormiddel van taal tijdens spel. Ook ouders worden in dit proces meegenomen tijdens bezoeken aan de groep en de taalklas Koffie & Kletsoppen.
De Repelaer 2019 € 53.888	3. er zijn scholingen geweest op het gebied van BHV, Cito, TOS, kinderbrein, bewegend leren, talentbegeleider, Parnassys, executieve functies, rekencoördinator (dit alles voor de leerkrachten), Parnassys (voor de administratief medewerker). Extra salariskosten voor hogere schaal IB-er/orthopedagoog. 4. vergroten kennis en vaardigheden van medewerkers, betere begeleiding voor Plusklaskinderen. Orthopedagogische kennis in huis en de mogelijkheid om zelf IQ-onderzoeken af te nemen.
De Fontein 2019 € 51.780	1. locatie Wielwijk werkt met de leerlijn Leren Leren, waardoor verhoogde betrokkenheid van kinderen bij hun eigen leerproces t.a.v. werkhouding/zelfstandig werken 1. deelname leerorkest op beide locaties, waardoor muzikaal talent en samenspel wordt bevorderd 3. persoonlijk leiderschap d.m.v. afname ODC en uitkomst bespreken, delen en gebruiken bij werkzaamheden, duidelijker taakverdeling, inzet op talent 4. doorgaande lijn woordenschat door uitbreiding van het gebruik van de methode LOGO 3000 5. elke groep volgt een culturele activiteit d.m.v. museumbezoek / workshop in de klas
De Regenboog 2019 € 57.811	2. stichting LeerKRACHT: er worden wekelijks onderwijsinhoudelijke gesprekken gehouden door het team. Doel: het onderwijs iedere dag een beetje beter te maken. Wat werkt wel en wat werkt niet? Welke geluiden krijgen we terug van de kinderen en hun ouders? Heeft dit het gewenste effect? Vragen die wekelijks centraal staan tijdens de bordsessie en aansluitend onderwijsdialoog. LeerKRACHT geeft ons de methodiek om niet alleen het onderwijssysteem te veranderen, maar ook het eigen handelen van het hele team onder de loop te nemen. Dit is effectief en prettig. 3. EDI is zichtbaar in alle instructielessen van de kernvakken. Leermotivatatie en daarmee samenhangend de resultaten van leerlingen stijgen. 3. het spel in de onderbouw krijgt een impuls door de inzet van Startblokken/ontwikkelingsgericht onderwijs. Kinderen worden uitgenodigd om tot spel te komen, om zo tijdens hun spel hun taalvaardigheid in te zetten en tot ontwikkeling te komen. Spel is een belangrijke leervoorwaarde voor kinderen in de onderbouw: de basis voor hun verdere loopbaan. 4. de woordenschat van de kinderen wordt vergroot door inzet

	van Logo3000. Dit gebeurt deels door leerkrachten zelf en deels door de begeleiding van onderwijsassistenten in kleine groepjes. Zichtbaar en hoorbaar is dat kinderen aangeleerde woorden direct toepassen in hun spel en tijdens andere leeractiviteiten. Logo 3000 gaat op lange termijn zorgen voor een dusdanig goede woordenschatbasis dat de kinderen hiervan profiteren in de bovenbouw bij begrijpend lezen en rekenen.
EBS Eden 2019 € 7.270	1. persoonlijke ontwikkeling in kennis en vaardigheden bij talentbegeleider (formatie en scholing) 1. dinsdag + donderdagochtend vindt plusklas plaats 1. dinsdag- + donderdagochtend vindt levelwerk plaats + verbinding naar de eigen klas 1. oudercontacten o.a. ouderavond 'meer- en/of hoogbegaafd' 2. aanschaf en gebruik maken van mogelijkheden in Parnassys t.b.v. kwaliteitsmonitoring: leerkrachten en directie ontwikkelen zich in het gebruik van trendanalyses en groepskaart 2. EDI-model: ontwikkeling leerkrachtvaardigheden m.b.t. directe-instructiemodel 3. individuele coachingstrajecten van startende leerkrachten 4. ontwikkeling doorgaande (leer)lijn peuters - kleuters (jonge kind): coördinatie en aansturing door onderbouwcoördinator en VVE coach 5. leerorkest: op vrijdag krijgt groep 5 t/m 7 muziekles van muziekdocenten + eindpresentatie in juli
Prins Bernhardschool 2019 € 49.327	1. curriculum is structureel verrijkt met aanbod onderzoekend & ontwerpend leren 1. kinderen verwerken de leerstof in adaptieve software op eigen niveau, leerkracht kan finetunen in instructie/ondersteuning 1. ontwikkelportfolio voor alle kinderen: kinderen hebben meer inzicht in en nemen meer verantwoordelijkheid voor eigen ontwikkeling, ouders beter geïnformeerd 2. in de school functioneert een deugdelijk intern systeem van kwaliteitszorg in combinatie met bovenschoolse kwaliteitscultuur 2. door verfijning zorgstructuur functioneren in de school heldere procedures voor zorg & ondersteuning in relatie tot passend onderwijs 4. ingezet op doorgaande ontwikkellijnen voor jonge kind (peuters t/m groep 3) en oudere kind (groep 6-8)
De Sterrekijker 2019 € 85.831	2. ambulante taalspecialist: gerichte hulp leerlingen met taalachterstanden en lees- en spellingproblematiek (waaronder kinderen met dyslexie). Coaching leerkrachten. Implementatie nieuwe spellingmethode. 2. ambulante specialist coöperatief leren: coaching, begeleiding en scholing (nieuwe) leerkrachten en borging (leerlijn) coöperatief leren. 2. ambulante gedragsspecialist: gerichte hulp leerlingen met gedragsproblemen en sociaal-emotionele problematiek (waaronder kinderen met faalangst). Coaching leerkrachten. Opstellen veiligheidsprotocol. 2. ambulante leerkracht flexklas (plusklas): gerichte hulp leerlingen met een ontwikkelingsvoorsprong en (hoog)begaafde leerlingen. Opstellen beleid (hoog)begaafdheid, implementatie protocol signalering en diagnostisering (hoog)begaafdheid en kinderen met een ontwikkelingsvoorsprong. Coaching leerkrachten. 2. ambulante leerkracht muziekonderwijs: borging doorgaande leerlijn muziek. Coaching en scholing leerkrachten. Organisatie

	muziekworkshops. 2. ambulante OGO specialist: coaching leerkrachten groepen 1-2 en 3 op het gebied van ontwikkelingsgericht onderwijs. Boring van ontwikkelingsgericht onderwijs.
Het Kristal 2019 € 75.133	1. flexklas voor groep 1 t/m 8, verbeterde inzet levelwerkmateriaal in de groepen, werkgroep hoogbegaafdheid met 4 specialisten. Vroegtijdige signalering voorkomt problemen in hogere groepen 3. teamscholing rekenen 4. lerend netwerk groep 2-3: betere voorbereiding van peuters op basisschool / peuter-kleuter overleggen en inzet jongekind specialist / 3+ groep met als doel betere voorbereiding van peuters op basisschool en overgang groep 2 naar groep 3 4. PO-VO inzet op Engels met als doel betere voorbereiding op VO in groep 8

2.4.4 Werkdrukmiddelen PO

Voor het terugdringen van de werkdruk van leerkrachten in het primair onderwijs heeft het kabinet vanaf het schooljaar 2018/2019 extra rijksvergoeding beschikbaar gesteld. Voor het schooljaar 2018/2019 bedroeg dit een bedrag van € 158,27 per leerling. Voor geheel H3O betekent dit een extra budget van € 481.932 waarvan € 284.578 voor de periode januari – juli 2019. Het bedrag voor schooljaar 2019-2020 werd verhoogd naar € 225,00 per leerling oftewel een extra budget voor H3O van € 674.775 waarvan € 281.156 voor de periode augustus – december 2019. De totale extra rijksvergoeding bij H3O voor het terugdringen van de werkdruk van leerkrachten in het primair onderwijs bedroeg daarmee over 2019 € 565.734.

Conform het met de vakbonden en de PO-raad gesloten werkdrukakkoord heeft bij elke school het team een analyse uitgevoerd waar de knelpunten zitten die medewerkers ervaren en de oplossingen die zij hiervoor voorzien. Het team heeft vervolgens zelf bepaald welke maatregelen er in hun school worden genomen om de werkdruk te verminderen. Het bestedingsplan wat op basis hiervan is opgesteld is ter instemming voorgelegd aan de personeelsgeleding van de MR. In het overzicht hieronder is per school een samenvatting opgenomen van de voor de schooljaren 2018/2019 en 2019/2020 goedgekeurde bestedingsplannen. Naast deze bestedingsplannen zijn ook verschillende niet-financiële maatregelen ingezet om de werkdruk te verminderen.

School / middelen	Bestedingsplannen 2018/2019 en 2019/2020
SBO De Toekomst 2018/2019 € 24.531 Jan-juli 2019 € 14.486 2019/2020 € 35.550 Aug-dec 2019 € 14.812	• 2018/2019: Inzet 0,4 fte OOP conciërge en vanaf januari 2019 0,6 fte OOP onderwijsassistent voor extra ondersteuning van leerkrachten • 2019/2020: Inzet verhoogd door inzet onderwijsassistent voor gehele schooljaar. Totale inzet: 0,4 fte OOP conciërge en 0,6 fte OOP onderwijsassistent
De Horizon 2018/2019 € 37.985 Jan-juli 2019 € 22.430 2019/2020 € 51.975 Aug-dec 2019 € 21.656	• 2018/2019: Inzet 0,6 fte OP om extra groep te kunnen maken, waardoor het groepsgemiddelde lager wordt en een grote groep en/of een combi-groep voorkomen worden • 2019/2020: Inzet verhoogd met 0,2 fte OP om ondanks de leerlingendaling extra groep te kunnen maken. Totale inzet: 0,8 fte OP
De Dr.H.Bavinckschool 2018/2019 € 53.654 Jan-juli 2019 € 31.683 2019/2020 € 72.450 Aug-dec 2019 € 30.188	• 2018/2019: Inzet 0,65 fte OP en 0,2 fte OOP onderwijsassistent om extra handen in de groepen te realiseren, waardoor meer ruimte is voor leerkrachten met individuele leerlingen • 2019/2020: Inzet verhoogd met 0,05 fte OP en 0,3 fte OOP voor extra handen in de groepen. Totale inzet: 0,7 fte OP en 0,5 fte OOP onderwijsassistent

Prinses Julianaschool 2018/2019 € 33.712 Jan-juli 2019 € 19.907 2019/2020 € 42.525 Aug-dec 2019 € 17.719	• 2018/2019: Inzet 0,5 fte OP om extra groep te kunnen maken, waardoor het groepsgemiddelde lager wordt en de inzet van de enkele jaargroepen behouden wordt • 2019/2020: Inzet verhoogd met 0,15 fte OP om ondanks de leerlingendaling extra groep te kunnen maken. Totale inzet: 0,65 fte OP
De Repelaer 2018/2019 € 42.416 Jan-juli 2019 € 25.046 2019/2020 € 64.125 Aug-dec 2019 € 26.719	• 2018/2019: Inzet 0,35 fte OP en 0,5 fte OOP voor extra ondersteuning en deels vrij roosteren van leerkrachten, waardoor er meer ruimte is voor kinderen die extra aandacht nodig hebben • 2019/2020: Inzet gewijzigd naar meer OP en minder OOP en verhoogd. Totale inzet: 0,75 fte OP en 0,3 fte OOP onderwijs-assistent
De Fontein 2018/2019 € 41.308 Jan-juli 2019 € 24.392 2019/2020 € 60.525 Aug-dec 2019 € 25.219	• 2018/2019: Inzet 0,65 fte OP om extra groep te kunnen maken, waardoor het groepsgemiddelde lager wordt en meer tijd beschikbaar is voor individuele leerlingen • 2019/2020: Inzet verhoogd met 0,25 fte OP voor de extra groep. Totale inzet: 0,9 fte OP
De Regenboog 2018/2019 € 48.431 Jan-juli 2019 € 28.598 2019/2020 € 63.000 Aug-dec 2019 € 26.250	• 2018/2019: Inzet 1,25 fte OOP onderwijsassistent voor extra ondersteuning leerkrachten bij thematisch werken en training Parnassys om administratieve druk te verminderen • 2019/2020: Inzet gewijzigd naar 0,05 fte OP en 1,0 fte OOP en verhoogd met inhuur gymleerkracht (voor 0,2 fte OP). Totale inzet: 0,25 fte OP (inclusief inhuur) en 1,0 fte OOP
EBS Eden 2018/2019 € 29.122 Jan-juli 2019 € 17.197 2019/2020 € 44.775 Aug-dec 2019 € 18.656	• 2018/2019: Inzet 0,45 fte OP voor meer handen in de groepen en materialen digitaal toetsen om administratieve druk te verminderen • 2019/2020: Inzet verhoogd met 0,2 fte OP. Totale inzet 0,65 fte OP
Prins Bernhardschool 2018/2019 € 40.517 Jan-juli 2019 € 23.925 2019/2020 € 55.350 Aug-dec 2019 € 23.063	• 2018/2019: Inzet 0,35 fte OP gymleerkracht en 0,45 fte OOP conciërge/onderwijsassistent voor ontlasten leerkrachten en meer ondersteuning voor instructie en begeleiding kinderen • 2019/2020: Inzet verhoogd met 0,15 fte OP en 0,05 fte OOP. Totale inzet: 0,5 fte OP en 0,5 fte OOP
De Sterrekijker 2018/2019 € 68.689 Jan-juli 2019 € 40.560 2019/2020 € 99.900 Aug-dec 2019 € 41.625	• 2018/2019: Inzet 0,2 fte OP gymleerkracht en 1,2 fte OOP onderwijsassistent voor de midden- en bovenbouw, zodat werkplezier toeneemt met een hoger gevoel van tevredenheid en voldoening • 2019/2020: Inzet verhoogd met 0,45 fte OP voor extra handen in de klas. Totale inzet: 0,65 fte OP (incl. gymleerkracht) + 1,2 fte OOP
Het Kristal 2018/2019 € 61.567 Aug-dec 2018 € 25.212 Jan-juli 2019 € 36.355 2019/2020 € 84.600 Aug-dec 2019 € 35.250	• 2018/2019: Inzet 0,95 fte OP om extra handen in de groepen te realiseren, het voeren van gesprekken met ouders en externen onder schooltijd en het gemakkelijker afnemen van toetsen • 2019/2020: Inzet verhoogd met 0,25 fte OP. Totale inzet 1,2 fte OP.

De verhoogde rijksvergoedingen voor het terugdringen van de werkdruk van leerkrachten in het primair onderwijs en de gespecificeerde bestedingsplannen (formatie en budgetten) zijn in de 1^e bijstelling van de begroting 2019 toegevoegd aan de schoolbegrotingen. Inmiddels is bekend dat de minister van OCW het bedrag per leerling voor het komende schooljaar heeft verhoogd naar € 243,86, zodat de mogelijkheden voor verlaging van de werkdruk verder toenemen. In samenspraak met de personeelsgeleding wordt per school het bestedingsplan voor het schooljaar 2020/2021 voorbereid.

2.5 FINANCIËEL BELEID

2.5.1 Ontwikkelingen en risico's

In deze subparagraaf worden ontwikkelingen en risico's genoemd waarvan het vermoeden bestaat dat die zich kunnen voordoen, maar waarvan de financiële omvang (nog) niet gekwantificeerd kan worden. In de subparagrafen 2.5.2. en 2.5.3. worden het risico-beheersingsstelsel en risicobeheersingsmaatregelen beschreven. Op basis van de geconstateerde risico's en de risicobeheersingsmaatregelen is een weerstandsvermogen en daarbinnen een buffer van een bepaalde omvang nodig (zie subparagraaf 2.5.5.). Waar van toepassing is de toelichting inzake de Stichting voor Praktijkonderwijs Dordrecht (bevoegd gezag van de Hans Petrischool) te vinden in het afzonderlijk uitgebrachte jaarverslag (zie www.hanspetri.nl).

Leerlingaantallen PO en VO

De inkomsten worden grotendeels bepaald door het aantal leerlingen. Het realiseren van een bepaalde omvang van leerlingaantallen binnen de scholen is geen doel op zich, maar wel noodzakelijk voor een efficiënte bedrijfsvoering. Door het voeren van beleid op de doorgaande lijn van 2 – 18 jaar kan een kind/leerling worden gestimuleerd zijn of haar onderwijscarrière binnen H₃O te (ver)volgen. Het realiseren van de geraamde leerlingaantallen kan ook deels afhankelijk zijn van de kwaliteit en capaciteit van gebouwen en andere niet te beïnvloeden externe omstandigheden. De realiteitswaarde van de leerlingprognoses is onderwerp van gesprek in elk overleg met een directeur in het kader van de planning- & control cyclus. In bijlage 1 is een overzicht opgenomen van de scholen met de leerlingaantallen.

Primair onderwijs

Sinds 2009 is het aantal leerlingen in Dordrecht op basisscholen incl. SBO in de leeftijd 4-12 jaar tot en met 1 oktober 2019 gedaald met 1.321 (11,5%). De verwachting uit de leerlingprognoses primair onderwijs van voorjaar 2016 was dat de daling op gemeentelijk niveau voorbij is en het leerlingaantal zou stabiliseren. Inmiddels is bekend dat de demografische krimp in het PO zich toch doorzet. Uit de nieuwe leerlingprognoses van de gemeente Dordrecht blijkt het aantal basisschoolleerlingen te dalen van 9.800 in 2019 naar 8.900 in 2029 (- 900, -9%).

Het gerealiseerde leerlingaantal op 1 oktober 2019 bij H₃O is in afwijking van de raming in de begroting 2019 gedaald en uitgekomen op 2.963 (- 36 ten opzichte van de vorige telling). Gevolg is dat het marktaandeel van H₃O is verminderd van 29,5% per 1 oktober 2018 naar 29,0% per 1 oktober 2019. Voor het schooljaar 2020/2021 is voorzichtigheidshalve uitgegaan van een verdere daling. Bij deze aantallen zal het marktaandeel naar verwachting in 2020 naar verwachting gelijk blijven. Wel beschikt H₃O over 2 relatief kleine dislocaties: Fontein Wielwijk en Repelaer Eddingtonweg.

Voortgezet onderwijs

Uit de meest recente leerlingprognose voortgezet onderwijs (voorjaar 2016) van de gemeente Dordrecht blijkt dat het aantal 12 tot 18-jarigen vanaf 2017 gaat afnemen vanwege de demografische ontwikkeling vanaf 7.636 in 2016 met ruim 700 leerlingen oftewel bijna 10%. Dit biedt zowel kansen als bedreigingen. Uit het PO is bekend dat de daling zich niet evenredig verspreidt over de verschillende besturen c.q. VO-scholen.

Het gerealiseerde aantal leerlingen bij het Insula College voor het schooljaar 2019/2020 is 2.260 (exclusief vavo-leerlingen die elders onderwijs genieten). Dit zijn 41 leerlingen minder dan het aantal leerlingen in 2018/2019 bestaande uit - 19 bij vmbo-beroepsgericht, + 26 bij mavo en - 48 bij havo/vwo. De instroom bij mavo/havo/vwo daalde van 420 naar 381, waarbij moet worden opgemerkt dat de instroom in 2018/2019

uitzonderlijk goed was. De daling bij het vmbo-beroepsgericht werd veroorzaakt door een grote uitstroom en de instroom daalde eveneens van 95 van 1 oktober 2018 naar 75 op 1 oktober 2019. Het marktaandeel van het Insula College steeg per saldo van 31,5% naar 31,9%. Voor het schooljaar 2020/2021 wordt een daling van - 60 leerlingen geraamd. Bij dit aantal zal het marktaandeel van het Insula College gezien de verwachte demografische krimp van het aantal VO-leerlingen in Dordrecht, gelijk blijven.

Overheidsmaatregelen en overige ontwikkelingen

Bij het opstellen van de begroting diende rekening te worden gehouden met verschillende overheidsmaatregelen, waarvan de financiële gevolgen deels nog niet (volledig) kunnen worden overzien.

De financiële crisis leidde er tot voor kort toe dat de overheid maatregelen nam om de overheidsfinanciën op orde te houden. Gevolg was dat het in het verleden ontstane automatisme dat kostenverhogingen als gevolg van cao, inflatie en beleidsintensiveringen werden gecompenseerd in de rijksvergoeding was vervallen. Huidige praktijk is dat het telkens weer afwachten is in hoeverre met name de stijging van pensioenpremies door het kabinet wordt gecompenseerd. Grootste financiële risico voor de begroting 2019 was daarom de ontwikkeling van de pensioenpremie. De ABP-premies zijn de afgelopen jaren telkens gestegen. Ook in 2020 stijgen de pensioenpremies licht. Voor 2021 is een forse stijging aangekondigd. De regering heeft bij de voorjaarsnota (in mei 2019) loonbijstelling beschikbaar gesteld waaruit de stijging van de pensioenpremies 2019 kon worden gecompenseerd. Daarnaast is loonruimte beschikbaar gesteld voor een loonmaatregel in de nieuwe cao. In september 2019 werd de verwerking daarvan in de bekostiging bekend. Opnieuw moet worden afgewacht in hoeverre de loonbijstelling van de voorjaarsnota 2020 voldoende is om de gestegen pensioenpremies en nieuwe loonmaatregelen in de inmiddels afgesloten cao primair onderwijs en de nog nog af te sluiten cao voortgezet onderwijs te dekken.

Vanaf 2018 stond een grote bezuinigingstaakstelling geparkeerd op de begroting van het ministerie van OCW vanuit Rutte II. In het regeerakkoord Rutte III is deze taakstelling weliswaar teruggedraaid, maar daarvoor in de plaats is een nieuwe taakstelling gekomen onder de noemer 'doelmatiger onderwijs' met een oplopend karakter vanaf 2018. Deze taakstelling is inmiddels meerjarig over de verschillende onderwijssectoren verdeeld en wordt van de rijksvergoeding afgehaald zonder dat taken worden geschrapt of wordt aangegeven waarin 'doelmatiger' kan worden gewerkt. In de OCW-begroting was voor 2020 en verder opnieuw een taakstelling opgenomen vanwege verkeerde ramingen van het aantal studenten. Deze nieuwe taakstelling is ingevuld door het niet uitkeren van de prijsbijstelling voor de rijksvergoeding materiële bekostiging en bekostiging lesmateriaal in het voortgezet onderwijs. Omdat dit wettelijk is vastgelegd, diende de prijsstelling in het primair onderwijs wel te worden uitgekeerd. Om bovenstaande redenen wordt bij de begrotingsvoorbereiding een behoedzame raming gehanteerd van de ontwikkeling van de rijksvergoeding.

Verder zijn de volgende ontwikkelingen en risico's relevant:

- eigen risicodragerschap WW: in het VO betaalt de school een eigen bijdrage van 25% van de WW-uitkeringen en bovenwettelijke uitkeringen aan ex-werknemers. Het aflopen van tijdelijke contracten zonder dossiervorming vanwege onvoldoende functioneren leidt er in het PO toe dat ww-uitkeringen voor eigen rekening komen, omdat ontslag om bedrijfseconomische redenen bij H3O vanwege de financiële positie niet hard is te maken richting het participatiefonds. Het aflopen van tijdelijke contracten leidend tot ww-uitkeringen dient daarom zoveel als mogelijk te worden voorkomen. Bij aannahme vanwege een tijdelijke formatiebehoefte of ontslag van een collega wordt deze consequentie in de overwegingen meegenomen;
- WGA/Ziektewet: H3O is sinds 2012 vrijwillig verzekerd voor de WGA en vanaf 2014 voor de ziektewet-flex (eigen risicodrager). Vanaf 2017 is er ook de mogelijkheid om eigen risicodrager te worden voor de ziektewet-vast. Op zich is dit

voor H₃O wenselijk om zodoende al deze verzekeringen in een hand te brengen om meer verbinding te kunnen realiseren. Het ziekteverzuim bij H₃O is echter te hoog, waardoor op dit moment geen enkele verzekeraar interesse heeft om een verzekering voor de ziektewet-vast bij H₃O af te sluiten. In combinatie met het eigen risicodragerschap voor ziekteverzuim vanaf 2020 (beëindiging aansluiting vervangingsfonds) in het PO ontstaan meer mogelijkheden voor eigen ziekte- en vervangingsbeleid. Het huidige ziekteverzuim is echter te hoog om dit financieel interessant te maken. Het ziekteverzuim bij H₃O moet dus omlaag om in deze dossiers verdere stappen te kunnen zetten. Inmiddels is het nieuwe WGA-contract aanbesteed voor de periode 2020 tot en met 2022;

- WAB: per 1 januari 2020 treedt de nieuwe Wet arbeidsmarkt in balans (WAB) in werking. De WAB bevat een reeks samenhangende maatregelen betrekking hebbend op ontslagrecht, flexibele arbeid en WW-premie. Meest relevant voor H₃O is dat de transitievergoeding voortaan anders berekend wordt. Als de stichting nu een medewerker ontslaat, hoeven we hem geen transitievergoeding te betalen als hij nog geen twee jaar in dienst was. Dit gaat veranderen. Onder de WAB heeft een werknemer al vanaf zijn eerste werkdag recht op een transitievergoeding bij ontslag, ook tijdens zijn proeftijd. Daar staat tegenover dat de berekening van de transitievergoeding lager wordt voor de jaren na tien jaren dienstverband;
- wet werk en zekerheid: vanaf 1 juli 2016 is de wet werk en zekerheid (WWZ) voor het primair- en voortgezet onderwijs van kracht. Vanaf 1 juli 2015 is de WWZ binnen de kinderopvang al van kracht. Een onderdeel van de WWZ is de ketenbepaling. Daardoor is het aantal tijdelijke opeenvolgende contracten dat aan een werknemer kan worden aangeboden, beperkt;
- ziektevervanging/lerarentekort: de basisscholen ondervinden steeds meer problemen bij het zoeken naar invallers voor zieke collega's. Hierin worden we beperkt door richtlijnen vanuit de wet werk en zekerheid (aantal tijdelijke contracten) en het vervangingsfonds. Om deze reden is het wenselijk om invallers langer te binden aan H₃O. Het College van Bestuur heeft daarom besloten om de vervangingspool vanaf 2019 opnieuw in te stellen met als uitgangspunt dat de inzet kan worden gedeclareerd bij het vervangingsfonds. Indien hierbij leegloop plaatsvindt, dienen deze loonkosten voor eigen rekening te worden genomen. Deze leegloopkosten worden geboekt op de exploitatie van de betreffende school en zijn daarmee onderdeel van de beoordeling van de begrotingsvoorstellen van de betreffende school. In 2019 is het verzuimbeleid geïntensiveerd om te streven naar een structureel verzuimpercentage onder de 5%. Als eigen risicodragers kan ook het vervangingsbeleid beleidsrijker worden ingevuld. Het VO is al jaren verplicht eigen risicodragers. Het aantrekken van (bevoegde) collega's voor tekortvakken is problematisch, waardoor mogelijk hogere kosten moeten worden gemaakt voor het inzetten van uitzendbureaus en detacheringbureaus. De kwaliteit van het onderwijs is grotendeels afhankelijk van de kwaliteit van de medewerkers en het vermogen van de organisatie om te innoveren. Voldoende middelen voor scholing van alle medewerkers en het opleiden van invalkrachten in het PO en kinderopvang en onbevoegde startende leerkrachten in het VO is noodzakelijk. Door in te zetten op strategisch personeelsplanning wordt gestreefd naar het voorkomen van een lerarentekort;
- vereenvoudiging bekostiging: voor zowel het VO als het PO is een vereenvoudiging van de bekostiging aangekondigd. Na jaren van overleg is overeenstemming bereikt tussen ministerie en VO-raad over een nieuwe bekostigingssystematiek in het VO. Deze systematiek is nadelig voor brede scholengemeenschappen. Naar verwachting daalt de lumpsum voor het Insula College op termijn met -1,3% oftewel - € 0,210 mln. De gesprekken over de vereenvoudiging van de bekostiging bij het PO zijn recent gestart en de eerste voorstellen zijn gepubliceerd;
- IKK-maatregelen (Innovatie en kwaliteit kinderopvang): de kwaliteitseisen voor kinderopvang en peuterspeelzalen zijn veranderd en gefaseerd ingevoerd per 1 januari 2018 resp. 1 januari 2019. De versoepeling van de beroepskracht-kindratio voor BSO-kinderen van 7 jaar en ouder is evenals de aanscherping van de beroepskracht-kindratio voor de kinderdagopvang van nuljarigen per 1 januari

2019 in werking getreden. Een deel van de verhoging van de uurprijs voor de kinderopvangtoeslag bij de dagopvang is vanuit het Rijk bekostigd uit de verlaging van de uurprijs voor de BSO per 1 januari 2019. Daarnaast moet vanaf 2019 verplicht een pedagogisch beleidsmedewerker worden aangesteld ook voor KDV en BSO (peuterwerk: HBO-VVE-er) met een kostenopdrijvend effect;

- bezetting peuterwerk: de benodigde personele inzet en het resultaat van de sector peuterwerk en kinderopvang is grotendeels afhankelijk van het aantal kinderen bij het peuterwerk en in de kinderopvang. Afhankelijk van de keuze van ouders kan de bezetting van kinderen op een locatie snel wijzigen. Bij een gewijzigde bezetting dient snel te worden bijgestuurd op de personele inzet. Daarvoor is een flexibele schil noodzakelijk. Sinds het najaar 2018 is de bezetting bij het peuterwerk aan het dalen en dit heeft zich doorgezet in 2019. Om deze reden is het aantal VVE-groepen verlaagd van 27 naar 22;
- onderwijsachterstandenbeleid: op de gemeentelijke subsidies voor regulier peuterwerk is de afgelopen jaren bezuinigd door de gemeente Dordrecht. De indexering van de gesubsidieerde uurtarieven loopt daardoor substantieel achter op de ontwikkeling de salarissen in de cao Kinderopvang. Het blijkt steeds moeilijker om met een relatief beperkte omvang bij een school peuterwerk kostendekkend te kunnen uitvoeren, waardoor de onzekerheid verder toeneemt. De voortzetting van subsidies voor VVE en schakelklas is afhankelijk van het nieuwe financiële kader voor middelen onderwijsachterstanden in het gemeentefonds en de keuzes die de gemeente daarin maakt op basis van de nieuwe onderwijsvisie (vanaf 2021). Uit deze middelen moet de in het regeerakkoord aankondigde maatregel dat elke VVE-peuter 16 uur per week peuterwerk krijgt (vanaf 1 augustus 2020), worden gerealiseerd. Om dit te kunnen realiseren, heeft de gemeente een herziening (beperking) van de indicaties voor VVE aangekondigd met ingang van 2021. Tevens wordt in samenhang met het bovenstaande voor 2021 door de gemeente Dordrecht een nieuwe bekostigingssystematiek voor VVE ontwikkeld met ondersteuning van een externe deskundige.

Om de toenemende risico's op te kunnen vangen, is het wenselijk de flexibiliteit in de kostenstructuur te handhaven c.q. te vergroten.

2.5.2 Risicobeheersingsstelsel

Gezien de financiële positie van de stichting (zie hierna) is er enige bereidheid om een grote (financiële) impact van risico's te accepteren maar wel vanuit een beleidskader dat waar mogelijk risico's worden afgedekt. Zo moet operationeel het onderwijs en de kinderopvang altijd door kunnen gaan en dient te worden voldaan aan alle relevante wet- en regelgeving. Betrouwbare informatie (juist, tijdig en volledig) is noodzakelijk om goed te kunnen bijsturen. In deze subparagraaf wordt in het kader van 'Goed Bestuur' ingegaan op het stelsel van interne beheersingsmaatregelen dat wordt gehanteerd om tegemoet te komen aan de gesignaleerde risico's en onzekerheden. Omdat het VO de grootste sector binnen H₃O is, wordt de code goed bestuur van de VO-Raad toegepast.

Het stelsel van interne beheersingsmaatregelen is opgebouwd uit:

- 1) een geformuleerde visie, missie, strategie en operationele strategische doelstellingen waarmee wordt gestuurd en op basis daarvan het benoemen van kritische succesfactoren en prestatie-indicatoren;
- 2) een helder geformuleerd besturingsconcept en daarvan afgeleide taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden;
- 3) een adequate organisatiestructuur die aansluit op het besturingsconcept;
- 4) een goede procesinrichting en risico-analyse;
- 5) een goede planning- & controlcyclus en een daarbij behorend adequaat instrumentarium, waarin wordt gerapporteerd en geanalyseerd omtrent financiële en niet-financiële informatie.

- Ad 1) De visie, missie en strategie zijn geëvalueerd en waar nodig geactualiseerd in het nieuwe strategisch plan 2019-2022.
- Ad 2/3) Het besturingsconcept en de organisatiestructuur is conform de code goed bestuur vastgelegd in verschillende documenten zoals het reglement Raad van Toezicht, het reglement College van Bestuur en het managementstatuut.
- Ad 4) De procesinrichting is vastgelegd in het handboek AO. De risico-analyse wordt is opgenomen in het financieel beleidsplan en jaarlijks geactualiseerd in de kaderbrief, de begroting en het jaarverslag.
- Ad 5) De beschrijving van de planning- en controlcyclus met kalender is opgenomen in het financieel beleidsplan.

Doelstelling van het meerjarig financieel beleidsplan is om een kader te bieden waarin ten eerste het beleid en de ambities op het gebied van planning & control en bedrijfsvoering voor de komende vier jaren worden verwoord en ten tweede de financiële randvoorwaarden worden geschetst waarbinnen de speerpunten uit het strategisch beleidsplan dienen te worden gerealiseerd rekening houdend met relevante ontwikkelingen en risico's. Het financieel beleidsplan bevat daarom enerzijds bestaand en reeds vastgesteld beleid (verdelingsmodellen binnen de sectoren VO en PO) en anderzijds een nadere uitwerking van bepaalde onderwerpen (ambities planning & controlcyclus en bedrijfsvoering, risico-analyse). Deze uitwerking is van invloed op de noodzakelijke omvang van het weerstandsvermogen en de beschikbare budgetten voor strategische speerpunten. In december 2018 is samen met het nieuwe strategisch plan het financieel beleidsplan 2019-2022 vastgesteld.

2.5.3 Risicobeheersingsmaatregelen

Risico's vragen om een passende reactie bijvoorbeeld door middel van een van de onderstaande acties:

- Het risico voorkomen met beheersingsmaatregelen (goed bestuur, goed management);
- Het risico beperken of afdekken met beheersingsmaatregelen (bijvoorbeeld verzekeren);
- Het vroegtijdig voorzien van risicovolle ontwikkelingen en het met behulp van goede meerjarenbegrotingen tijdig binnen de exploitatie vrijmaken van financiële middelen ter dekking van de financiële gevolgen.

Binnen H₃O zijn reeds verschillende risicobeheersingsmaatregelen genomen. Zo wordt in de meerjarenbegroting uitgegaan van een behoedzaam scenario voor de ontwikkeling van leerlingenaantallen. Om eventuele bezuinigingen op te kunnen vangen, wordt gewerkt met een flexibele schil bij de inzet van personeel in de vorm van tijdelijke contracten. Daarnaast zijn vanuit het vorige financieel beleidsplan de volgende maatregelen genomen om tot verdere risicobeheersing te komen (op het niveau van 'financial control'):

- Digitale verwerking van inkoopfacturen;
- Digitale verwerking van ouderbijdragen in het VO en PO;
- Incassobeleid is ontwikkeld en beperkt tot enkel de ouderbijdragen kinderopvang;
- Het verzekeringspakket is doorgelicht en ondergebracht bij één verzekeraar;
- Het aantal bankrekeningen en pasjes is beperkt. Het betalingsverkeer is efficiënter georganiseerd;
- De betrouwbaarheid van de financiële administratie is verbeterd door controle op de volledigheid van de onderbouwing van mutaties (contractenregister, pakbonnen) en tijdige aanlevering;
- Het handboek AO, de mandaatregeling en het treasurystatuut zijn geactualiseerd. Het beleid op het gebied van aanbestedingen is ontwikkeld conform gewijzigde wet- en regelgeving;
- Het beheer van het ICT-netwerk is in 2014 ondergebracht bij Kien, specialist voor het onderwijs in Dordrecht. Kien is in 2016 gestart met het traject ISAE 3402-certificering welke in 2018 is afgerond. Bij Kien is een functionaris gegevensbescherming aangesteld ten behoeve van alle leden;

- De samenwerking met de vorige toezichthouder binnen de schoonmaak-BV FBD is geëvalueerd en opgezegd per 9 juli 2016. Voor het organiseren van en controle op de kwaliteit van de schoonmaak wordt vanaf juli 2016 een zzp-er ingehuurd. H₃O voert inmiddels zelf de personele-, salaris- en financiële administratie uit. Het 49%-aandeel van FCC in FBD is overgenomen per 2 november 2016 waardoor H₃O nu 100%-aandeelhouder is.

Vanaf de vorige planperiode is een structuur opgezet om strategische doelstellingen te realiseren, het risicomanagement bij H₃O te verbeteren en door te groeien van financial control naar management control door het:

- Realiseren van samenhang tussen strategie, beleid en risicomanagement;
- Koppelen van kritische succesfactoren/prestatie-indicatoren en strategische thema's;
- Realiseren van samenhang tussen jaarplan, bestuursverslag en verantwoording.

Deze structuur is geëvalueerd en aangevuld. De structuur in de nieuwe planperiode 2019-2022 bestaat uit een stuurgroep en 4 programmagroepen:

- De programmagroep Kwaliteit en Onderwijs (K&O);
- De programmagroep Medewerkers, Waardering en Communicatie (MWC);
- De programmagroep ICT en Bedrijfsvoering (I&B);
- De programmagroep Identiteit (ID).

Alle directeuren en afdelingshoofden van het bestuursbureau zitten in een programmagroep. Het College van Bestuur neemt geen deel meer aan de programmagroepen, maar alleen aan de stuurgroep. Per programmagroep zijn speerpunten uit het strategisch plan en risico's uit het financieel beleidsplan toebedeeld. Per programmagroep is een projectplan geschreven met een tijdsplanning. Daarbinnen is een prioritering aangebracht. De programmagroepen leggen via het MT-totaal verantwoording af aan het College van Bestuur. Het College van Bestuur is eindverantwoordelijk. Als sturingsinstrument is een monitor ontwikkeld met speerpunten/beleidsvoornemens (KSF-en) en prestatie-indicatoren (KPI's). Deze monitor wordt halfjaarlijks geactualiseerd en gerapporteerd aan de Raad van Toezicht als voortgangsdokument voor het strategisch beleidsplan. Daarmee is dit document tevens het instrument om tot bijsturing te komen van de te behalen resultaten voor het eerstvolgende jaarplan op stichtingsniveau (per kalenderjaar) en de jaarprogramma's op schoolniveau (per schooljaar). Een samenvatting hiervan is opgenomen in paragraaf 2.2.

In het strategisch plan is gekozen voor 5 hoofdstukken. De hoofdstukken Opvang en onderwijs ('Gelukkige leerlingen') en Omgeving ('Verbonden met de samenleving') worden gerekend tot het werkterrein van de programmagroep K&O en de hoofdstukken Medewerkers ('Ambitieuze medewerkers') en Organisatie ('Samen H₃O') tot het werkterrein van de programmagroep MWC. Het hoofdstuk Identiteit ('Onze identiteit') is voor de desbetreffende programmagroep.

Stichting H₃O bevindt zich op dit moment in de verbeterfase van risicomanagement. In de uitvoeringsfase worden risico-analyses uitgevoerd en risicomanagement geïmplementeerd binnen de organisatie, in de verbeterfase gaat het om de optimalisatie hiervan. Streven is om door te groeien naar de verankeringsfase: risicomanagement is dan ingebed in de organisatie, integraal onderdeel van de bedrijfsprocessen en dient als basis voor (strategische) besluitvorming. De programmagroep I&B concentreert zich op de doorontwikkeling van financial naar management control. De hoofdlijnen hiervan zijn:

- Stimuleren risicobewustzijn en waar nodig cultuurverandering binnen H₃O;
- Verder integreren onderwijskwaliteit en doorstroom PO-VO in de planning- en controlcyclus;
- Evaluatie invulling code goed bestuur en voor zover nodig aanpassing en/of aanvulling van de huidige documenten mede gezien de nieuw te verschijnen code van de VO-raad;
- Stimuleren en verbeteren van gestandaardiseerd gebruik van informatiesystemen;
- Doorontwikkeling inkoop- en aanbestedingsbeleid;

- Inventariseren sleutelfunctionarissen en kennisdeling;
- Verbeteren verslaglegging onderwijskwaliteit in jaarverslag.

Om de risico's op het gebied van management control te kunnen beheersen, zijn aanvullende maatregelen nodig. De hoofdlijnen voor een programmagroep hebben daarom betrekking op zowel de speerpunten uit het strategisch plan als aanpalende risico's. Randvoorwaarden voor de ondersteuning bij het realiseren van speerpunten en het beheersen van risico's op het gebied van onderwijskwaliteit en op het gebied van doorstroom PO-VO zijn gecreëerd door het in 2018 aannemen van 2 nieuwe collega's bij het bestuursbureau. De programmagroepen hebben in het voorjaar 2019 nieuwe projectplannen uitgewerkt. Concretisering in deelplannen en nadere onderbouwingen voor de inzet van het bovenscholse innovatiebudget worden ter besluitvorming voorgelegd aan de stuurgroep en vastgesteld door het College van Bestuur waarna verwerking in de begroting of bijstelling daarvan plaatsvindt.

2.5.4 Allocatie van middelen / verdelingsmodel

Het verdelingsmodel binnen H₃O is gebaseerd op het principe van solidariteit tussen de scholen en heeft zowel betrekking op de verdeling van middelen binnen de stichting als binnen de sectoren. Het verdelingsmodel is in 2008 vastgesteld door het College van Bestuur. Het verdelingsmodel voor het PO is in 2009 geactualiseerd naar aanleiding van aanpassingen in de rijksvergoeding (wijziging gewichtenregeling en introductie impulsmiddelen). Het verdelingsmodel voor het VO is in 2013 aangepast op basis van een evaluatie van de ontwikkeling van de gemiddelde loonsom per locatie in relatie tot de GPL voor het gehele Insula College. Beide verdelingsmodellen zijn in 2017 opnieuw aangepast. Het verdelingsmodel PO is aangepast vanwege de overheveling buitenonderhoud en daling gewichten enerzijds en toegenomen bovenscholse taken anderzijds. Het verdelingsmodel VO is gewijzigd vanwege de substantieel gestegen gemiddelde loonsom bij Insula Leerpark, het vanwege grote mutaties in de leerlingenaantallen niet meer kunnen toepassen van een garantiepercentage en vanwege de toegenomen bovenscholse taken. De laatste wijziging heeft plaatsgevonden bij het PO in 2019 door de wijziging van de indicator voor onderwijsachterstandsmiddelen.

Verdeling middelen binnen de stichting

Uitgangspunten bij de verdeling van middelen binnen de stichting bij de begrotingsvoorbereiding zijn:

- Tussen sectoren wordt niet geschoven met baten. De baten per sector zijn beschikbaar voor dekking van de lasten van de betreffende sector;
- Een (meerjarig) tekort per sector dient gedekt te kunnen worden uit de binnen het eigen vermogen beschikbare middelen per sector;
- Vanwege van de gemeente Dordrecht in 2014 ontvangen overschrijdingsmiddelen is voor het PO een private bestemmingsreserve gevormd waaruit tekorten vanaf 2015 worden opgevangen;
- Het resultaat van de sector peuterwerk/kinderopvang wordt gemuteerd bij de private bestemmingsreserve voor deze sector;
- Op basis van regelgeving van het ministerie van OCW dient de verdeelsleutel voor de dekking van de kosten van bovenscholse contracten en het bestuursbureau te worden gebaseerd op de omvang van de rijksvergoeding. Omdat de sector peuterwerk en kinderopvang geen rijksvergoeding heeft, wordt voor het vaststellen van de bijdrage van deze sector een verdeelsleutel op basis van de totale baten toegepast;
- De verdeling van de bijdrage van de sector PO resp. VO aan de kosten van bovenscholse contracten en het bestuursbureau over de scholen resp. locaties binnen de sectoren vindt plaats op basis van de omvang van de rijksvergoeding.

Verdeling middelen tussen de basisscholen

Voor de verdeling van middelen tussen de basisscholen zijn op hoofdlijnen de volgende uitgangspunten vastgesteld:

- De budgetaanvraag van de directeur wordt gekoppeld aan de beleidsvoornemens en te behalen resultaten in het jaarprogramma op schooljaarbasis;
- Geoormerkte subsidies dienen te worden ingezet voor geoormerkte kosten, zodat op voorhand wordt zeker gesteld dat subsidies worden gerealiseerd;
- De kosten van huisvesting en cyclisch onderhoud worden evenredig over de scholen verdeeld op basis van het aantal leerlingen;
- Van elke school wordt van de baten 74% voor personele kosten en 16% voor materiële kosten gegarandeerd, samen 90%. De bovenschoolse kosten worden geraamd op 7% op basis van de vastgestelde bovenschoolse taken en worden verdeeld op basis van de omvang van de rijksvergoeding. De hierdoor beschikbare bovenschools in te zetten ruimte wordt geraamd op 3%. Sectorale kosten worden bekostigd uit deze bovenschoolse ruimte en worden eveneens verdeeld op basis van de omvang van de rijksvergoeding;
- Jaarlijks bij het indienen van het jaarprogramma voor het komende schooljaar (eind juni/begin juli) dient de schooldirecteur van een onderwijsachterstandsschool tevens een plan in bij het College van Bestuur met een voorstel hoe het onderwijsachterstandenbudget voor de betreffende school wordt ingezet en welke doelen hiermee worden bereikt. Dit ter bevordering van de doelmatige inzet van middelen.
- De beoordeling van de gevraagde budgetten bij SBO De Toekomst vindt plaats gerelateerd aan de geraamde baten bij deze school;
- Extra financiële ruimte op basis van het financieel beleidsplan wordt ingezet voor innovatieprojecten ten behoeve van het realiseren van strategische doelstellingen.

Consequentie is dat elke school altijd 90% van haar baten krijgt goedgekeurd als budget voor de schoolgebonden personele en materiële kosten (met evenredige verdeling van kosten huisvesting en cyclisch onderhoud over de scholen op basis van het aantal leerlingen). In het begrotingsproces kunnen scholen door het indienen van een budgetaanvraag gekoppeld aan de beleidsvoornemens in het jaarplan een beroep doen op de bovenschools in te zetten ruimte van 3%. Indien een beroep op de bovenschools in te zetten ruimte wordt gehonoreerd, krijgt een school daarmee dus een percentage van boven de 90% als budget goedgekeurd.

De besluitvorming over de bovenschools in te zetten ruimte vindt plaats bij de begrotingsvoorbereiding en dus per kalenderjaar om aan te sluiten bij de jaarplancycclus van de stichting. Het CvB neemt het besluit over de bovenschools in te zetten ruimte, nadat advies over het voorgenomen besluit advies is gevraagd aan het MT PO. De bovenschools incidenteel in te zetten ruimte wordt toegekend voor maximaal 1 kalenderjaar, waarbij de afspraak om gedurende het schooljaar niet in te grijpen in de goedgekeurde formatie blijft bestaan. Indien na afloop van een begrotingsjaar blijkt dat een school over het goedgekeurde budget is heengegaan, dient deze overschrijding in de begroting van het lopende of volgende kalenderjaar te worden gecompenseerd bij door de directeur beïnvloedbare kostenposten.

Wij verwachten dat het eigen risicodragerschap van H3O voor ziekteverzuim vanaf 2020 in vergelijking met de premieomvang over 2019 tot lagere kosten zal leiden vanwege minder feitelijke kosten van ziektevervanging in vergelijking met de tot nu toe betaalde premie. Om hier beter zicht op te krijgen en voorstellen te ontwikkelen voor de financiële verantwoordelijkheid van een school voor kortdurend verzuim in relatie tot het gezamenlijk dragen van de scholen van de kosten voor langdurig verzuim, is afgesproken om een jaar proef te draaien. In 2020 worden de volledige kosten van ziektevervanging daarom gezamenlijk gedragen. Op basis van de opgedane ervaringen en de in 2020 ontwikkelde voorstellen, zal het verdelingsmodel voor 2021 worden aangepast.

Verdeling middelen tussen de locaties van het Insula College

Voor de verdeling van middelen tussen de locaties van het Insula College zijn op hoofdlijnen de volgende uitgangspunten vastgesteld:

- De budgetaanvraag van de directeur wordt gekoppeld aan de beleidsvoornemens en te behalen resultaten in het jaarprogramma op schooljaarbasis;
- Geoormerkte subsidies dienen te worden ingezet voor geoormerkte kosten, zodat op voorhand wordt zeker gesteld dat subsidies worden gerealiseerd;
- De bovenschoolse kosten worden geraamd op 7% op basis van de vastgestelde bovenschoolse taken en worden verdeeld op basis van de omvang van de rijksvergoeding. Sectorale kosten worden eveneens verdeeld op basis van de omvang van de rijksvergoeding;
- De begrotingsvoorstellen van een locatie worden beoordeeld op basis van de ontwikkeling van de (cumulatieve) financiële resultaten over de jaren heen met een tweetal correcties;
 - Een eerste correctie vanwege de hogere inzet van LD-functies bij HAVO/VWO in relatie tot de berekening van de rijksvergoeding personeel op basis van één GPL-OP voor het gehele Insula College binnen schoolsoort 4. De hogere gemiddelde loonsom van de OP-formatie bij HAVO/VWO in vergelijking met de MAVO en het VMBO-beroepsgericht voor HAVO/VWO leidt tot hogere loonkosten overeenkomend qua omvang door de uitrol van de functiemix met een bandbreedte tussen de 1,5% en 2% van de rijksvergoeding lumpsum personeel van het Insula College. De ontwikkeling van dit percentage wordt jaarlijks bij de voorbereiding van de meerjarenbegroting geëvalueerd;
 - Een tweede correctie vanwege de specifieke omstandigheden in het Leerpark (relatief hoge gemiddelde loonsom OP) vanwege veel LC-ers aan het einde van hun school en met een leeftijd van 62 jaar en ouder. De omvang wordt geraamd door het verschil te ramen van de extra loonkosten die het gevolg hiervan zijn gerelateerd aan de normaliter vergelijkbare ontwikkeling van de gemiddelde loonsom OP bij de MAVO.

Verdeling middelen binnen de sector peuterwerk en kinderopvang

Binnen de sector worden de resultaten per deelsector gevolgd (peuterwerk, BSO, KDV). Negatieve resultaten van een locatie worden geaccepteerd voor zover deze binnen de gehele deelsector worden opgevangen vanuit het beleidsmatige streven om op elke IKC zowel peuterwerk als BSO aan te willen bieden. KDV wordt gehandhaafd voor zover deze niet (structureel) verliesgevend is.

2.5.5 Wenselijke omvang weerstandsvermogen

Bij de beoordeling van de risico's is het relevant om onderscheid te maken naar:

- Kans en impact risico;
- Beïnvloedbaarheid risico;
- Alternatieve maatregelen om tot beheersing risico te komen en in samenhang met (financiële) mogelijkheden ('maakbaarheid' risico);
- Gevolgen maatregelen beheersing risico voor doelbereik.

Afhankelijkheid hiervan dient de wenselijke omvang van het weerstandsvermogen en de buffer daarbinnen nader te worden onderbouwd. In deze subparagraaf wordt daarom een onderbouwing gegeven op basis van de risico-analyse voor de onderwijssectoren.

Risico	Kans	Im- pact	Som	Kwantifi- cering in weerstand vermogen	Toelichting
Dalende leerlingaan- tallen als gevolg van de demografische ontwikkeling in het VO	4	5	20	€ 1.000.000	Het aantal VO-leerlingen in Dor- drecht neemt na 2016 af. In het VO is vanaf 2016 sprake van een demografische daling van 10% voor de gemeente Dordrecht in de komende jaren. Bij een evenredige daling zou dit voor het Insula Col- lege 230 minder leerlingen beteke- nen. Uitgaande van een gemiddel- de rijksvergoeding van € 8.000 per leerling, zou dit een daling in de baten van jaarlijks € 1,8 mln bete- kenen. Deels kan hier rekening mee worden gehouden door middel van een flexibele schil.
Meerjarenperspectief Leerpark als gevolg van verschuiving van vmbo naar avo- onderwijs.	4	2	8	€ 400.000	Vmbo is relatief duur onderwijs. Dit leidt o.a. tot relatief hoge kosten (huisvesting, hogere personeelslas- ten t.g.v. hogere verhouding do- centen/leerlingen, e.d.). Het aantal leerlingen bij Insula Leerpark is vóórafgaande aan de demografi- sche ontwikkeling reeds substanti- eel gedaald met als gevolg een relatief hoge gemiddelde OP- loonsom (veel LC-ers) en te lage bezetting van de gebouwen.
Lerarentekort VO: Het werven van ge- kwalificeerde en be- voegde docenten vormt voor de tekort- vakken een risico	4	2	8	€ 400.000	Het lerarentekort leidt tot relatief hoge wervings- en vervangingskos- ten (onder andere relatief dure uitzendkrachten en detacherings- krachten)
Lerarentekort PO: Ook in het PO wordt het steeds problemati- scher om nieuw per- soneel te werven	4	1	4	€ 200.000	Hogere wervingskosten en vervan- gingskosten (onder andere relatief dure uitzendkrachten en detache- ringskrachten)
Samenstelling van het personeelsbestand in het VO: De gemiddelde leeftijd van VO-medewerkers is ouder dan 45	2	2	4	€ 200.000	De kans op uitval zal de komende jaren toenemen, hetgeen hoge vervangingskosten betekent (onder andere relatief dure uit- zendkrachten en detacherings- krachten).
Opvolging/werving schoolleiders PO: Het is moeilijk om vol- doende nieuwe en goed gekwalificeerde schoolleiders te vinden met name in het PO	2	2	4	€ 200.000	Schoolleiders zijn moeilijk aan te trekken op dit moment. Dit leidt met name tot relatief hoge kosten voor interim-directeuren.

Terugtrekkende overheid: onderwijs organisaties moeten risico's op personeelsgebied steeds meer zelf beheersen	3	2	6	€ 300.000	o.a. WGA-eigen risico, ZW-flex, vervallen verplichte aansluiting vervangingsfonds PO
Personele risico's / financiële gevolgen van arbeidsconflicten/ transitievergoedingen	3	2	6	€ 300.000	Regulier risico
Imagoschade i.v.m. niet halen strategische doelstellingen (kwaliteit, succes MacBook project VO H en K)	1	5	5	€ 250.000	Het niet behalen van strategische doelstellingen kan toe imagoschade leiden, hetgeen minder leerlingen in de toekomst betekent
Uitval ICT-infrastructuur/cybercrime / datalekken	1	5	5	€ 250.000	Uitval ICT levert hoge vervangingskosten en imagoschade op
Instabiliteit bekostiging	2	2	4	€ 200.000	Regulier risico
Onvolledige indexatie van de bekostiging	2	2	4	€ 200.000	Regulier risico
Overige risico's/ restrictie's (lage dan wel onvoldoende kwalificeerbare risico's)	2	1	2	€ 100.000	Regulier risico
Totaal risico				€ 4.000.000	
Totaal risico gecorrigeerd voor het feit dat al deze risico's zich niet gelijktijdig zullen voordoen (55%)				€ 2.200.000	
Buffer t.o.v. totaal baten 2019 H3O				Circa 5 %	enkelvoudig

Toelichting kans:

Toelichting impact:

Klasse	Percentage	Referentiebeeld	Klasse	Gevolg
1	10%	< of 1x per 10 jaar	1	Zeep klein
2	30%	1x per 5-10 jaar	2	Klein
3	50%	1x per 2-5 jaar	3	Midden
4	70%	1x per 1-2 jaar	4	Groot
5	90%	1 x per jaar of >	5	Zeep groot

H3O financiert de vaste activa volledig uit het eigen vermogen. Over de periode 2013 (na afstoten van het voormalige gebouw van het Insula Leerpark) tot en met 2018 bedroeg de financieringsbehoefte gemiddeld 14,8% van de baten van H3O (enkelvoudig). Indien de ramingen uit de meerjarenbegroting worden meegerekend, bedraagt de financieringsbehoefte gemiddeld 14,5% van de baten over de periode 2013-2022. Gesteld kan worden dat de gemiddelde financieringsbehoefte van de stichting zich beweegt rond de 15%. Samen met de benodigde buffer van 5% voor het afdekken van risico's is de wenselijk omvang van het weerstandsvermogen voor de onderwijssectoren van de stichting (enkelvoudig) minimaal 20%.

De gewenste omvang van de private bestemmingsreserve bij de sector peuterwerk en kinderopvang is gezien de toegenomen risico's als gevolg van overheidsmaatregelen en

dalende bezetting bij het peuterwerk (zie hierboven) bepaald op een omvang van 20% van de baten van deze sector en 1,5% van de baten van geheel H3O.

Het totaal wenselijke weerstandsvermogen van H3O bedraagt daarmee 20% voor de onderwijssectoren (exclusief bestemmingsreserves) en 1,5% voor de sector peuterwerk en kinderopvang, samen minimaal 21,5% van de baten van H3O (enkelvoudig).

2.5.6 Financiële positie per 31 december 2019

De financiële positie per 31 december 2019 van H3O (zowel enkelvoudig als geconsolideerd) is in vergelijking met 2018 licht verbeterd en blijft solide. Deze conclusie is gebaseerd op een aantal financiële kengetallen die hieronder zijn opgenomen. In onderstaande tabel zijn de waarden opgenomen van de jaren 2019 en 2018. De verbetering wordt veroorzaakt door de aanvullende bekostiging voor het 'convenant extra geld voor werk-drukverlichting en tekorten onderwijspersoneel in het funderend onderwijs 2020-2021' en de in 2019 niet ingezette loonruimte bij het VO en het PO. Hiervoor zijn bestemmingsreserves gevormd. Zonder deze middelen zou de financiële positie licht zijn verminderd.

Kengetal	2019 geconsolideerd incl. SCOD en HP	2018	2019 enkelvoudig + SCOD	2018	2019 enkelvoudig excl. SCOD en HP	2018
Rentabiliteit	1,72	- 0,37	1,33	- 1,00	1,33	- 1,04
Liquiditeit (current ratio)	3,03	2,83	2,93	2,73	2,62	2,41
Solvabiliteit 1	0,60	0,60	0,58	0,59	0,55	0,55
Solvabiliteit 2	0,75	0,74	0,74	0,74	0,72	0,71
Weerstandsvermogen	29,5	29,0	28,4	28,3	24,5	24,3
Huisvestingsratio	8,3	8,3	8,5	8,5	8,5	8,5

Rentabiliteit

In het onderwijs wordt voor de bepaling van het kengetal rentabiliteit het resultaat gedeeld door de totale baten van de gewone bedrijfsvoering. De rentabiliteit over 2019 is positief vanwege het resultaat. De waarde bij H3O ligt boven de door de inspectie gehanteerde signaleringswaarde (3-jarig < 0, 2-jarig < -0,05, 1-jarig < -0,1). Beleidsmatig heeft H3O in de begroting 2019 gekozen voor een beleidsmatig goedgekeurd tekort bij het VO en het PO. Vanwege de aanvullende bekostiging voor het convenant en de niet ingezette loonruimte in 2019, is het resultaat 2019 positief uitgekomen. Zonder deze middelen zou het resultaat negatief zijn geweest.

Liquiditeit - current ratio

De current ratio is een maatstaf die aangeeft of de stichting op korte termijn te maken kan krijgen met liquiditeitsproblemen. De current ratio op basis van de balans 2019 geeft aan dat H3O enkelvoudig 2,62 en geconsolideerd 3,03 keer meer over vlottende activa beschikt dan wat op korte termijn aan schuldeisers betaald moet worden. De stijging van de current ratio is het gevolg van de toegenomen vorderingen (zie paragraaf 3.3). De waarde bij H3O ligt boven de door de inspectie gehanteerde signaleringswaarde van 0,75.

Solvabiliteit

De solvabiliteit is een graadmeter voor de financiële onafhankelijkheid (van financieringsinstellingen) van H3O. Dit kengetal geeft weer welke bezittingen de stichting tegenover haar schulden heeft staan, zodat zij op langere termijn aan haar verplichtingen kan voldoen. De waarde voor solvabiliteit 1 is ultimo 2019 gelijk gebleven op 0,55 enkelvoudig en 0,60 geconsolideerd. Solvabiliteit 2 (inclusief voorzieningen) is licht gestegen naar 0,72 resp. 0,75. Deze waarde ligt boven de door de inspectie gehanteerde signaleringswaarde van 0,3. H3O is financieel gezond.

Weerstandsvermogen

Behalve de hiervoor toegelichte kengetallen is het weerstandsvermogen een belangrijke indicator voor de continuïteitsverwachting van de stichting. In welke mate is H₃O in staat om tegenvallers op te vangen? Voor het weerstandsvermogen wordt de volgende definitie gehanteerd: 'het weerstandsvermogen is het eigen vermogen uitgedrukt in een percentage van alle baten in een jaar inclusief de financiële baten en exclusief de buitengewone lasten'. Om de continuïteit van H₃O te waarborgen is een bepaalde ondergrens van het eigen vermogen noodzakelijk. Deze noodzakelijke omvang van het weerstandsvermogen wordt bepaald op basis van het risicoprofiel van H₃O, de benodigde financiering van investeringen en de bestemmingsreserves (zie subparagraaf 3.5.5).

Volgens de geconsolideerde balans 2019 van H₃O, inclusief de SCOD en de Stichting voor Praktijkonderwijs Dordrecht, bedraagt het eigen vermogen per 31 december 2019 € 14,235 mln, overeenkomend met een weerstandsvermogen van 29,5% (2018 29,0%). Van het eigen vermogen ultimo 2019 is 12,1% van de baten (2018 13,0%) nodig voor de financiering van bestaande vaste activa (exclusief de private financiering van de sector peuterwerk & kinderopvang en de SCOD).

In 2019 zijn publieke bestemmingsreserves gevormd voor de inzet in 2020 en 2021 van de aanvullende bekostiging uit het 'convenant extra geld voor werkdrukverlichting en tekorten onderwijspersoneel in het funderend onderwijs 2020-2021' en de in 2019 niet ingezette loonruimte bij het VO en het PO. De bijdrage van het Insula College aan het innovatiebudget voor het realiseren van het strategisch plan 2019-2022 wordt gedekt uit de bestemmingsreserve kwaliteitsverbetering VO. Innovatiebudgetten voor de sector primair onderwijs enerzijds en de sector peuterwerk en kinderopvang anderzijds worden bekostigd vanuit de private bestemmingsreserves overschrijdingsmiddelen PO resp. PW/KO. De omvang van de bestemmingsreserves (met private middelen opgebouwde reserves peuterwerk & kinderopvang, SCOD en overschrijdingsmiddelen PO en met publieke middelen gevormde reserves voor flexibele bapo, aanvullende bekostiging, loonruimte en kwaliteitsverbetering VO) is ultimo 2019 vastgesteld op 10,3% van de baten (2018 9,5%).

Uit het weerstandsvermogen is daardoor per saldo ultimo 2019 een buffer van 7,1% (2018 6,5%) beschikbaar voor de afdekking van risico's en financiering van nieuwe investeringen in materiële vaste activa.

Volgens de enkelvoudige balans 2019 van H₃O bedraagt het eigen vermogen per 31 december 2019 € 10,932 mln, overeenkomend met een weerstandsvermogen van 24,5% (2018 24,3%). Van het eigen vermogen ultimo 2019 is 12,1% van de baten (2018 13,3%) ingezet voor de financiering van bestaande vaste activa (exclusief de private financiering van de sector peuterwerk & kinderopvang). De omvang van de bestemmingsreserves (met private middelen opgebouwde reserves peuterwerk & kinderopvang en overschrijdingsmiddelen PO en met publieke middelen gevormde reserves voor flexibele bapo, aanvullende bekostiging, loonruimte en kwaliteitsverbetering VO) is ultimo 2019 vastgesteld op 7,1% van de baten (2018 6,2%). Uit het weerstandsvermogen is daardoor per saldo ultimo 2019 een buffer van 5,3% (2018 4,8%) beschikbaar voor de afdekking van risico's en financiering van nieuwe investeringen in materiële vaste activa.

Het gerealiseerde weerstandsvermogen exclusief bestemmingsreserves bedraagt ultimo 2019 12,1% + 5,3% = 17,4% van de baten (2018 18,1%) en ligt daarmee onder de door H₃O minimaal vastgestelde omvang van het weerstandsvermogen van 20% voor de onderwijssectoren. Voor de sector peuterwerk en kinderopvang werd ultimo 2019 een omvang van de bestemmingsreserve gerealiseerd van 0,9% (2018 1,3%) als gevolg van het negatieve resultaat van de sector, waardoor deze eveneens onder het gewenste niveau ligt. Aangetekend moet worden dat deze percentages beïnvloed worden door de aanvullende bekostiging waardoor de baten in 2019 incidenteel hoger zijn.

Afgezet tegen de cumulatieve baten van H₃O en de SCOD heeft de bestemmingsreserve van de SCOD ultimo 2019 een omvang van 3,9% (2018 4,0%).

Zowel geconsolideerd als enkelvoudig is een substantiële positieve buffer beschikbaar voor het afdekken van toekomstige risico's van H₃O. Deze ligt boven de door de inspectie gehanteerde signaleringswaarde van 5%.

Huisvestingsratio

Met ingang van 2016 maakt de inspectie voor haar financieel toezicht gebruik van een set kengetallen met bijbehorende signaleringswaarden. De signaleringswaarden van de kengetallen zijn nadrukkelijk geen normen. Zij dienen als detectiemiddel voor mogelijke problemen. Gezien de financiële positie van en de waarden bij H₃O is hiervan bij H₃O geen sprake.

Een nieuw kengetal is de huisvestingsratio (huisvestingslasten + afschrijvingen gebouwen en terreinen / totale lasten) met een signaleringswaarde van 10%. Deze ratio is bij H₃O relatief hoog, omdat de gezamenlijke huisvestingslasten van de vmbo-beroepsgerichte afdelingen van het Stedelijk Dalton Lyceum en het Insula College in het Leerpark integraal zijn opgenomen, terwijl de bijdrage van het Stedelijk Dalton Lyceum hierin is opgenomen bij de overige overheidsbijdragen. Desondanks ligt de waarde zowel enkelvoudig (8,5) als geconsolideerd (8,3) over 2019 onder de signaleringswaarde.

Conclusie

De liquiditeits- en vermogenspositie van de stichting is ultimo 2019 zowel enkelvoudig als geconsolideerd meer dan voldoende. H₃O is goed in staat haar kortlopende verplichtingen na te komen en continuïteit te waarborgen.

2.5.7 Analyse resultaat 2019

Het exploitatiesaldo 2019 bedraagt € 0,832 mln (2018 - € 0,171 mln) bestaande uit € 0,594 mln voor H₃O enkelvoudig (2018 - € 0,442 mln), nihil voor de SCOD (2018 € 0,015 mln) en € 0,238 mln voor de Stichting voor Praktijkonderwijs Dordrecht/Hans Petrischool (2018 € 0,256 mln). De sectoren voortgezet en primair onderwijs van H₃O haalden beiden een positief als gevolg van de aanvullende bekostiging en niet ingezette loonruimte. In de begroting werd gerekend met beleidsmatig toegestane tekorten. De sector peuterwerk en kinderopvang (PWKO) realiseerde een negatief resultaat waarop in de begroting niet was gerekend.

Voortgezet onderwijs

In de begroting 2019 werd een resultaat voor het VO geraamd van - € 0,350 mln bestaande uit - € 0,200 mln bijdrage innovatiebudget en - € 0,150 mln budget meerjarenperspectief Insula Leerpark. Deze raming werd bij de bijstellingen aangepast naar - € 0,325 mln vanwege naar 2021 doorgeschoven budget meerjarenperspectief Leerpark. Het resultaat van het Insula College over 2019 is uitgekomen op € 0,467 mln. Het verschil met de raming wordt met name veroorzaakt door de aanvullende bekostiging (€ 0,360 mln), niet ingezette loonruimte (€ 0,135 mln) en vanwege UWV-uitkeringen voor compensatie van in het verleden verstrekke transitievergoedingen bij langdurige arbeidsongeschiktheid (€ 0,188 mln). Indien hiervan wordt geabstraheerd, was het resultaat uitgekomen op - € 0,216 mln, weliswaar negatief maar minder dan in de begroting.

Primair onderwijs

In de begroting 2019 werd een negatief resultaat geraamd bij het PO van - € 0,100 mln. Deze raming is bij de bijstellingen aangepast naar - € 0,275 mln vanwege enkele tegenvallers waaronder meer inhoudingen participatiefonds en een te betalen transitievergoe-

ding. Het gerealiseerde resultaat 2019 kwam uit op € 0,282 mln. Het verschil met de raming wordt met name veroorzaakt door de aanvullende bekostiging (€ 0,300 mln), niet ingezette loonruimte (€ 0,360 mln) en vanwege UWV-uitkeringen voor compensatie van in het verleden verstrekte transitievergoedingen bij langdurige arbeidsongeschiktheid (€ 0,162 mln). Indien hiervan wordt geabstraheerd, was het resultaat uitgekomen op - € 0,540. Het verschil met de raming wordt veroorzaakt door de veel lagere declaraties bij het vervangingsfonds (als gevolg van het lerarentekort) in vergelijking met de betaalde premies. Om deze reden heeft H₃O vanaf 2020 de aansluiting bij het vervangingsfonds beëindigd en is eigen risicodragers geworden voor ziekteverzuim en -vervanging.

Peuterwerk & kinderopvang

In de begroting 2019 werd een resultaat geraamd van nihil. Vanwege de sterke daling van de bezetting van de peuterspeelzalen en de doorwerking van bezuinigingen door de gemeente op de subsidie peuterwerk werd bij de bijstellingen een negatief resultaat geraamd van - € 0,150 mln. Het resultaat 2019 is uitgekomen op - € 0,155 mln. Om toekomstige verliezen terug te dringen, is de BSO van de Prins Bernhardschool gesloten en is het aantal groepen peuterwerk teruggebracht van 27 naar 22.

SCOD

De SCOD realiseerde een resultaat van nihil als gevolg van het wegvallen van rentebaten. In de begroting 2019 was een raming van € 0,010 mln opgenomen.

2.5.8 Investerings, financieringsbeleid en treasuryverslag

In de begroting 2019 was bij H₃O (enkelvoudig) voor een bedrag van € 0,905 mln aan investeringen geraamd. Hierin waren budgetten voor meubilair en inventaris, ICT, onderwijskundige apparatuur, leermiddelen en boeken opgenomen. Bij de 1^e bijstelling werd de raming verhoogd voor doorgeschoven budgetten vanuit 2018 tot in totaal € 1,060 mln. Bij de 2^e bijstelling werd de raming alsnog verlaagd tot € 1,015 mln.

Gerealiseerd in 2019 is € 0,878 mln (2018 € 0,533 mln). Een deel van de geraamde ruimte voor meubilair en leermiddelen is vanwege uitgestelde besluitvorming doorgeschoven naar 2020. De afschrijvingen over 2019 bedroegen € 1,148 mln (2018 € 1,239 mln). Gevolg is dat ultimo 2019 het financieringssaldo bij H₃O (enkelvoudig) substantieel is gedaald (zie subparagraaf 2.5.2.).

In 2017 is voor H₃O een gewijzigd treasurystatuut vastgesteld. Het treasurystatuut van de stichting voldoet aan de in 2016 gewijzigde regeling 'Beleggen, lenen en derivaten OCW 2016'.

De overvloedige liquide middelen van H₃O zijn conform het treasurystatuut belegd op spaarrekeningen bij de huisbankier. Gezien de gedaalde rentepercentages staan hier helaas vrijwel geen rentebaten meer tegenover.

2.5.9 Continuïteitsparagraaf

Vanaf het verslagjaar 2013 is een continuïteitsparagraaf verplicht voorgeschreven. Deze bestaat uit een onderdeel A. Gegevensset en een onderdeel B. Rapportages. In deze subparagraaf wordt ingegaan op de ontwikkeling bij Stichting H₃O zowel geconsolideerd (inclusief de Stichting voor Praktijkonderwijs Dordrecht en de SCOD) als enkelvoudig. Voor de continuïteitsparagraaf van de Stichting voor Praktijkonderwijs Dordrecht (bevoegd gezag van de Hans Petrischool) wordt verwezen naar het afzonderlijk uitgebrachte jaarverslag (zie www.hanspetri.nl).

A. Gegevensset

A1. Leerlingenaantallen en formatie

<i>Kengetallen geconsolideerd</i>	<i>2019 realisatie</i>	<i>2020 begroting</i>	<i>2021 begroting</i>	<i>2022 begroting</i>
<i>Leerlingenaantallen (stand 1/10):</i>				
VO (exclusief vavo) inclusief Hans Petri	2.508	2.430	2.430	2.430
PO	2.963	2.930	2.930	2.930
<i>Totaal</i>	<i>5.471</i>	<i>5.360</i>	<i>5.360</i>	<i>5.360</i>
<i>Personele bezetting in fte (stand 31/12):</i>				
Management/directie	16,4	16,4	16,4	16,4
Onderwijsgevend personeel	337,0	333,3	333,3	333,3
Overige medewerkers incl. PWKO	130,5	127,6	125,1	125,1
<i>Totaal exclusief vervanging</i>	<i>483,9</i>	<i>477,3</i>	<i>474,8</i>	<i>474,8</i>

<i>Kengetallen enkelvoudig</i>	<i>2019 realisatie</i>	<i>2020 begroting</i>	<i>2021 begroting</i>	<i>2022 begroting</i>
<i>Leerlingenaantallen (stand 1/10):</i>				
VO (exclusief vavo)	2.260	2.200	2.200	2.200
PO	2.963	2.930	2.930	2.930
<i>Totaal</i>	<i>5.223</i>	<i>5.130</i>	<i>5.130</i>	<i>5.130</i>
<i>Personele bezetting in fte (stand 31/12):</i>				
Management/directie	15,6	15,6	15,6	15,6
Onderwijsgevend personeel	307,8	305,2	305,2	305,2
Overige medewerkers incl. PWKO	126,8	123,9	121,4	121,4
<i>Totaal exclusief vervanging</i>	<i>450,2</i>	<i>444,7</i>	<i>442,2</i>	<i>442,2</i>

Ultimo 2019 stonden bij H3O voor 8,1 fte vacatures open (bestaande uit 7,6 fte onderwijsgevend personeel en 0,5 fte onderwijsondersteunend personeel) en voor 0,9 fte bij de Hans Petrischool (bestaande uit onderwijsgevend personeel). Voor de OP-ers vindt deels tijdelijke inhuur van uitzendkrachten plaats. Verondersteld is dat de vacatures in 2020 worden ingevuld. Vanwege het gedaalde aantal leerlingen bij VO en PO wordt de formatie in de zomer 2020 verminderd met 10,2 fte OP en 1,8 fte OOP bij H3O en 2,0 fte bij de Hans Petrischool. De medewerkers van de sector peuterwerk en kinderopvang zijn opgenomen bij de overige medewerkers. In de meerjarenbegroting is uitgegaan van een vermindering van de formatie met 1,6 fte vanaf 2020 als gevolg van de gedaalde bezetting bij de peuterspeelzalen en het continueren van het aantal BSO- en KDV-kinderen. Bij mutaties hierin wordt de personele inzet in deze sector binnen relatief korte termijn en voor zover mogelijk aangepast. Per saldo neemt de personele bezetting in 2020 af met 5,5 fte bij H3O en 1,1 fte bij de Hans Petrischool. Daarnaast is met ingang van het schooljaar 2021/2022 een daling van de OOP-formatie bij het Insula College geraamd met 2,5 fte.

In paragraaf 2.3.1. wordt de geraamde ontwikkeling van de leerlingenaantallen toegelicht. Gevolg van de verwachte daling is dat de lumpsumvergoeding daalt. Deze daling wordt opgevangen door beperking van de formatie (zie hierna de staat / raming van baten en lasten). Daarnaast worden veel subsidies toegekend voor één schooljaar, waardoor de formatie na afloop daarvan daalt (geoordeelde of niet-geoordeelde rijksvergoedingen, arrangementen samenwerkingsverband). Voor zover deze subsidies opnieuw worden toegekend voor het nieuwe schooljaar, wordt de formatie hiervoor aangepast.

A2. Meerjarenbegroting

<i>Balans geconsolideerd</i>	<i>2019 realisatie</i>	<i>2020 begroting</i>	<i>2021 begroting</i>	<i>2022 begroting</i>
Immateriële vaste activa	0	0	0	0
Materiële vaste activa	5.869.686	6.036.386	6.386.386	5.706.386
Financiële vaste activa	0	0	0	0
Totaal vaste activa	5.869.686	6.036.386	6.386.386	5.706.386
Voorraden	0	0	0	0
Vorderingen	4.419.818	4.352.447	4.352.447	4.352.447
Liquide middelen	13.551.130	13.448.346	13.047.383	13.163.310
Totaal vlottende activa	17.970.948	17.800.793	17.399.380	17.515.757
TOTAAL ACTIVA	23.840.634	23.837.179	23.786.216	23.222.143
Algemene reserve	9.250.845	10.648.345	10.628.345	10.608.345
Bestemmingsreserve publiek	2.306.356	933.856	653.856	373.856
Bestemmingsreserve privaat	2.677.330	2.562.330	2.472.330	2.382.330
Totaal eigen vermogen	14.234.531	14.144.531	13.754.531	13.364.531
Voorzieningen	3.677.585	3.757.446	4.106.032	3.931.959
Langlopende schulden	0	0	0	0
Kortlopende schulden	5.928.518	5.935.202	5.925.653	5.925.653
Totaal vreemd vermogen	9.606.103	9.692.648	10.031.685	9.857.612
TOTAAL PASSIVA	23.840.634	23.837.179	23.786.216	23.222.143

<i>Balans enkelvoudig</i>	<i>2019 realisatie</i>	<i>2020 begroting</i>	<i>2021 begroting</i>	<i>2022 begroting</i>
Immateriële vaste activa	0	0	0	0
Materiële vaste activa	5.458.693	5.568.693	5.948.693	5.298.693
Financiële vaste activa	0	0	0	0
Totaal vaste activa	5.458.693	5.568.693	5.948.693	5.298.693
Voorraden	0	0	0	0
Vorderingen	4.330.356	4.330.356	4.330.356	4.330.356
Liquide middelen	10.122.735	9.832.879	9.488.714	9.604.924
Totaal vlottende activa	14.453.091	14.163.235	13.819.070	13.935.280
TOTAAL ACTIVA	19.911.784	19.731.928	19.767.763	19.233.973
Algemene reserve	7.765.410	8.990.410	9.060.410	9.130.410
Bestemmingsreserve publiek	2.197.686	897.686	627.686	357.686
Bestemmingsreserve privaat	969.069	844.069	744.069	644.069
Totaal eigen vermogen	10.932.165	10.732.165	10.432.165	10.132.165
Voorzieningen	3.456.184	3.476.328	3.812.163	3.578.373
Langlopende schulden	0	0	0	0
Kortlopende schulden	5.523.435	5.523.435	5.523.435	5.523.435
Totaal vreemd vermogen	8.979.619	8.999.763	8.335.598	9.101.808
TOTAAL PASSIVA	19.911.784	19.731.928	19.767.763	19.233.973

<i>Staat / Raming van baten en lasten geconsolideerd</i>	<i>2019 realisatie</i>	<i>2020 begroting</i>	<i>2021 begroting</i>	<i>2022 begroting</i>
Rijksbijdragen	42.392.706	41.210.000	39.720.000	39.825.000
Overige overheidsbijdragen	1.761.704	1.711.000	1.706.000	1.711.000
Overige baten	4.163.141	3.718.250	3.253.250	3.253.250
Totaal baten	48.317.551	46.639.250	44.679.250	44.789.250
Personele lasten	38.212.539	37.740.000	36.305.000	36.415.000
Afschrijvingen	1.213.023	1.200.000	1.145.000	1.125.000
Huisvestingslasten	3.651.705	3.650.000	3.660.000	3.695.000
Overige instellingslasten	717.106	729.500	729.500	729.500
Leermiddelen	3.679.293	3.415.500	3.235.500	3.220.500
Totaal lasten	47.473.666	46.735.000	45.075.000	45.185.000
Saldo baten en lasten	843.885	- 95.750	- 395.750	- 395.750
Financiële baten	3.364	21.250	21.250	21.250
Financiële lasten	15.095	15.500	15.500	15.500
Saldo financiële baten en lasten	- 11.731	5.750	5.750	5.750
<i>Belastingen</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
<i>Resultaat deelnemingen</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
EXPLOITATIESALDO	832.154	- 90.000	- 390.000	- 390.000

<i>Staat / Raming van baten en lasten enkelvoudig</i>	<i>2019 realisatie</i>	<i>2020 begroting</i>	<i>2021 begroting</i>	<i>2022 begroting</i>
Rijksbijdragen	38.892.126	37.700.000	36.445.000	36.550.000
Overige overheidsbijdragen	1.590.788	1.710.000	1.705.000	1.710.000
Overige baten	4.055.192	3.600.000	3.205.000	3.205.000
Totaal baten	44.538.106	43.010.000	41.355.000	41.465.000
Personele lasten	35.276.293	34.855.000	33.525.000	33.635.000
Afschrijvingen	1.147.995	1.130.000	1.075.000	1.055.000
Huisvestingslasten	3.458.494	3.430.000	3.440.000	3.475.000
Overige instellingslasten	607.490	622.000	622.000	622.000
Leermiddelen	3.443.961	3.170.500	2.990.500	2.975.500
Totaal lasten	43.934.233	43.207.500	41.652.500	41.762.500
Saldo baten en lasten	603.873	- 197.500	- 297.500	- 297.500
Financiële baten	2.647	10.000	10.000	10.000
Financiële lasten	12.494	12.500	12.500	12.500
Saldo financiële baten en lasten	- 9.847	- 2.500	- 2.500	- 2.500
<i>Belastingen</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
<i>Resultaat deelnemingen</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
EXPLOITATIESALDO	594.026	- 200.000	- 300.000	- 300.000

De geconsolideerde meerjarenbegroting 2020 – 2022 laat jaarlijks een tekort zien. Voor de Hans Petrischool is in 2020 een resultaat geraamd van € 0,1 mln met name vanwege de voor 2020 geraamde compensatie van een in het verleden verstrekte transitievergoeding voor langdurige arbeidsongeschiktheid. Voor 2021 en verder wordt een

negatief resultaat van - € 0,1 mln geraamd vanwege de inzet van het extra budget van jaarlijks € 0,1 mln (1,4 fte OP) en bij gelijkblijvende leerlingenaantallen op 230 vanaf schooljaar 2020/2021.

Voor de SCOD wordt structureel een resultaat van € 0,010 mln geraamd uit rentebaten. Het enkelvoudige resultaat voor H₃O wordt in 2020 geraamd op - € 0,200 mln waarin eveneens rekening is gehouden met compensatie van in het verleden verstrekte transitievergoedingen voor langdurige arbeidsongeschiktheid, en vanaf 2021 op - € 0,300 mln. Inmiddels is de compensatie voor de transitievergoedingen reeds in 2019 als overige baten genomen (zie hierna).

Het negatieve resultaat bij H₃O is meerjarig geraamd bij de sectoren VO en PO. Voor het Insula College is in 2020 een tekort geraamd van - € 0,075 mln en - € 0,200 mln vanaf 2021 bij gelijkblijvende leerlingenaantallen op 2.200 vanaf schooljaar 2020/2021. Aangezien de vereenvoudiging van de bekostiging in het voortgezet onderwijs voor brede schoolgemeenschappen zoals het Insula College negatief uitvalt, zal vanaf 2021 een oplopende bezuiniging moeten worden geraamd.

Bij het PO is in 2020 een tekort geraamd van - € 0,125 mln en vanaf 2021 een jaarlijks tekort van - € 0,100 mln bij gelijkblijvende leerlingenaantallen op 2.930 vanaf schooljaar 2020/2021. Om dit te kunnen ramen, is in 2021 een nog in te vullen bezuiniging geraamd van € 0,050 mln en vanaf 2022 € 0,350 mln.

Voor de sector peuterwerk en kinderopvang wordt meerjarig een resultaat van nihil geraamd. Gezien de dalende bezetting bij de peuterspeelzalen en de afhankelijkheid van de subsidie peuterwerk van de gemeente Dordrecht nemen de risico's om dit te realiseren toe.

De geraamde resultaten zijn in lijn met de uitgangspunten van het financieel beleidsplan 2019-2022. Hierin is over deze periode voor het VO beleidsmatig een tekort goedgekeurd van in totaal - € 0,800 mln en bij het PO van in totaal - € 0,400 mln.

Uitgaande van een stabilisering van het aantal leerlingen moet bij het PO een in principe kostendekkende exploitatie worden gerealiseerd. Beleidsmatig is gekozen voor een meerjarig tekort om zodoende ruimte vrij te maken voor innovatiebudget voor het realiseren c.q. versnellen van strategische doelstellingen. Ook binnen de raming van het Insula College is innovatiebudget vrijgemaakt in ieder geval voor 2019 en 2020. De demografische ontwikkeling in het VO leiden mogelijk tot een daling van het aantal leerlingen bij het Insula College in de komende jaren. In hoeverre ook voor 2021 en 2022 innovatiebudget beschikbaar kan worden gesteld, is afhankelijk van de mutaties in de leerlingenaantallen. Zo nodig kan het toegestane tekort ook worden ingezet voor het verzachten van de noodzakelijke bezuinigingen op de formatie als gevolg van een hoger dan geraamde leerlingendaling.

De gewenste omvang van de bestemmingsreserve voor de sector peuterwerk en kinderopvang was ultimo 2017 bereikt. Over 2018 en 2019 zijn echter substantiële negatieve resultaten gerealiseerd. Om deze reden zijn resultaten van nihil vanaf 2020 nodig om de bestemmingsreserve in stand te houden.

De mutaties in het eigen vermogen vloeien voort uit de geraamde resultaten. Daarbinnen daalt de omvang van de bestemmingsreserve publiek, omdat de bestemmingsreserve voor flexibele bapo een dalende trend vertoont bij zowel het VO als het PO vanwege pensionering van medewerkers. Van de nieuwe bestemmingsreserves voor aanvullende bekostiging en loonruimte 2019 wordt verondersteld dat deze in 2020 worden ingezet, alhoewel hier in de meerjarenbegroting geen rekening mee is gehouden (zie hierna). Op basis van deze raming zal de buffer (te berekenen als algemene reserve +/- totaal vaste activa) binnen het eigen c.q. weerstandsvermogen in 2020 flink stijgen.

De private bestemmingsreserve muteert voor de resultaten van de sector peuterwerk en kinderopvang en de SCOD en voor het PO uit de specifieke bestemmingsreserve overschrijdingsmiddelen. Tekorten van het VO worden normaliter gedekt uit de algemene reserve. Vanwege de afspraken uit het financieel beleidsplan 2019-2022 is voor het VO echter in de jaarrekening 2018 een publieke bestemmingsreserve toegevoegd met een

omvang van het toegestane tekort over deze periode van € 0,800 mln om de geraamde negatieve resultaten te kunnen dekken.

Per saldo daalt naar verwachting de omvang van de algemene reserve in lijn met het ingezette beleid uit het financieel beleidsplan 2019-2022. Vanaf 2020 leidt dit tot een verslechtering van de ratio's voor het vermogen (solvabiliteit) als gevolg van de beleidsmatig geraamde tekorten. De ratio voor weerstandsvermogen stijgt in 2020 en 2021 en daalt daarna, omdat deze niet alleen beïnvloed wordt door de negatieve resultaten maar tevens door de dalende baten. Vanwege de relatief beperkte investeringen is het financieringssaldo voor materiële vaste activa in 2018 en 2019 gedaald. Vanwege substantieel geraamde ICT-vervangingsinvesteringen loopt het financieringssaldo in 2020 en 2021 weer op.

De voorzieningen muteren voor de in de meerjarenbegroting opgenomen uitvoering van het in meerjarige onderhoudsplannen geraamde cyclisch onderhoud en ramingen voor de ontwikkeling van de personele voorzieningen (spaar-ADV, ambtsjubilea en verlof keuze-budget).

<i>Kengetallen geconsolideerd</i>	<i>2019 realisatie</i>	<i>2020 begroting</i>	<i>2021 begroting</i>	<i>2022 begroting</i>
Rentabiliteit	1,72	- 0,19	- 0,87	- 0,87
Liquiditeit (current ratio)	3,03	3,00	2,94	2,96
Solvabiliteit 1	0,60	0,59	0,58	0,58
Solvabiliteit 2	0,75	0,75	0,75	0,74
Weerstandsvermogen	29,5	30,3	30,8	29,8
waarvan financiering vaste activa	12,1	12,8	14,1	12,6
waarvan bestemmingsreserves	10,3	7,5	7,0	6,1
waarvan buffer	7,1	10,0	9,7	11,1
Huisvestingsratio	8,3	8,4	8,2	8,7

<i>Kengetallen enkelvoudig</i>	<i>2019 realisatie</i>	<i>2020 begroting</i>	<i>2021 begroting</i>	<i>2022 begroting</i>
Rentabiliteit	1,33	- 0,46	- 0,73	- 0,72
Liquiditeit (current ratio)	2,62	2,56	2,50	2,52
Solvabiliteit 1	0,55	0,54	0,53	0,53
Solvabiliteit 2	0,72	0,72	0,72	0,71
Weerstandsvermogen	24,5	24,9	25,2	24,4
waarvan financiering vaste activa	12,1	12,8	14,2	12,6
waarvan bestemmingsreserves	7,1	4,0	3,3	2,4
waarvan buffer	5,3	8,1	7,7	9,4
Huisvestingsratio	8,5	8,5	8,3	8,9

A2. Staat / Raming van baten en lasten aangepast

Er zijn 3 mutaties in 2019 verwerkt waarmee in de meerjarenbegroting voor het jaar 2020 geen rekening mee kon worden gehouden:

- de compensatie van een in het verleden verstrekte transitievergoeding voor langdurige arbeidsongeschiktheid is geraamd voor 2020, maar inmiddels als overige bate genomen in 2019 (€ 0,355 mln H₃O en € 0,068 mln Hans Petrischool);
- in 2019 ontvangen aanvullende bekostiging op basis van het 'convenant extra geld voor werkdrukverlichting en tekorten onderwijspersoneel in het funderend onderwijs 2020-2021' welke naar verwachting wordt besteed in 2020 (€ 0,660 mln H₃O en € 0,038 mln Hans Petrischool);

- loonruimte in 2019 voor salarismaatregelen in een nieuwe CAO. Hierover is in het PO wel en in het VO nog geen overeenstemming bereikt tussen werkgevers- en werknemersorganisaties. Besteding van deze loonruimte vindt naar verwachting plaats in 2020 (€ 0,520 mln H₃O en € 0,025 mln Hans Petrischool).

Per saldo dient de begroting voor 2020 met een bedrag van € 1,510 mln bij H₃O (enkelvoudig) en € 0,130 mln bij de Hans Petrischool, samen € 1,640 mln (geconsolideerd) te worden aangepast om in lijn te worden gebracht met de realisatiecijfers 2019. Met deze bedragen dalen de liquide middelen en het eigen vermogen in de balans 2020 tevens in vergelijking met de opstelling hierboven.

<i>Staat / Raming van baten en lasten geconsolideerd</i>	<i>2019 realisatie</i>	<i>2020 begroting</i>	<i>2021 begroting</i>	<i>2022 begroting</i>
Rijksbijdragen	42.392.706	41.210.000	39.720.000	39.825.000
Overige overheidsbijdragen	1.761.704	1.711.000	1.706.000	1.711.000
Overige baten	4.163.141	3.295.250	3.253.250	3.253.250
Totaal baten	48.317.551	46.216.750	44.679.250	44.789.250
Personele lasten	38.212.539	38.957.500	36.305.000	36.415.000
Afschrijvingen	1.213.023	1.200.000	1.145.000	1.125.000
Huisvestingslasten	3.651.705	3.650.000	3.660.000	3.695.000
Overige instellingslasten	717.106	729.500	729.500	729.500
Leermiddelen	3.679.293	3.415.500	3.235.500	3.220.500
Totaal lasten	47.473.666	47.952.500	45.075.000	45.185.000
Saldo baten en lasten	843.885	- 1.735.750	- 395.750	- 395.750
Financiële baten	3.364	21.250	21.250	21.250
Financiële lasten	15.095	15.500	15.500	15.500
Saldo financiële baten en lasten	- 11.731	5.750	5.750	5.750
<i>Belastingen</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
<i>Resultaat deelnemingen</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
EXPLOITATIESALDO	832.154	- 1.730.000	- 390.000	- 390.000

<i>Staat / Raming van baten en lasten enkelvoudig</i>	<i>2019 realisatie</i>	<i>2020 begroting</i>	<i>2021 begroting</i>	<i>2022 begroting</i>
Rijksbijdragen	38.892.126	37.700.000	36.445.000	36.550.000
Overige overheidsbijdragen	1.590.788	1.710.000	1.705.000	1.710.000
Overige baten	4.055.192	3.245.000	3.205.000	3.205.000
Totaal baten	44.538.106	42.655.000	41.355.000	41.465.000
Personele lasten	35.276.293	36.010.000	33.525.000	33.635.000
Afschrijvingen	1.147.995	1.130.000	1.075.000	1.055.000
Huisvestingslasten	3.458.494	3.430.000	3.440.000	3.475.000
Overige instellingslasten	607.490	622.000	622.000	622.000
Leermiddelen	3.443.961	3.170.500	2.990.500	2.975.500
Totaal lasten	43.934.233	44.362.500	41.652.500	41.762.500
Saldo baten en lasten	603.873	- 1.707.500	- 297.500	- 297.500
Financiële baten	2.647	10.000	10.000	10.000
Financiële lasten	12.494	12.500	12.500	12.500
Saldo financiële baten en lasten	- 9.847	- 2.500	- 2.500	- 2.500

<i>Belastingen</i>	0	0	0	0
<i>Resultaat deelnemingen</i>	0	0	0	0
EXPLOITATIESALDO	594.026	- 1.710.000	- 300.000	- 300.000

De aangepaste meerjarenbegroting laat voor 2020 een resultaat zien van - € 1,730 mln geconsolideerd en - € 1,710 mln enkelvoudig. De aangepaste kengetallen worden dan als volgt:

<i>Kengetallen geconsolideerd</i>	<i>2019 realisatie</i>	<i>2020 begroting</i>	<i>2021 begroting</i>	<i>2022 begroting</i>
Rentabiliteit	1,72	- 3,74	- 0,87	- 0,87
Liquiditeit (current ratio)	3,03	2,72	2,66	2,68
Solvabiliteit 1	0,60	0,56	0,55	0,54
Solvabiliteit 2	0,75	0,73	0,73	0,73
Weerstandsvermogen	29,5	27,0	27,1	26,2
waarvan financiering vaste activa	12,1	12,8	14,1	12,6
waarvan bestemmingsreserves	10,3	6,8	6,2	5,4
waarvan buffer	7,1	7,4	6,8	8,2
Huisvestingsratio	8,3	8,2	8,2	8,7

<i>Kengetallen enkelvoudig</i>	<i>2019 realisatie</i>	<i>2020 begroting</i>	<i>2021 begroting</i>	<i>2022 begroting</i>
Rentabiliteit	1,33	- 4,01	- 0,73	- 0,72
Liquiditeit (current ratio)	2,62	2,29	2,23	2,25
Solvabiliteit 1	0,55	0,51	0,49	0,49
Solvabiliteit 2	0,72	0,70	0,70	0,69
Weerstandsvermogen	24,5	21,6	21,6	20,8
waarvan financiering vaste activa	12,1	12,8	14,2	12,6
waarvan bestemmingsreserves	7,1	3,3	2,5	1,5
waarvan buffer	5,3	5,5	4,9	6,7
Huisvestingsratio	8,5	8,3	8,3	8,9

Gezien de mutaties in de realisatie 2019 ná vaststelling van de 2^e bijstelling van de begroting 2019 en van de begroting 2020 laat deze opstelling een meer realistisch beter beeld zien van de begroting 2020 en de gevolgen voor de kengetallen. Als gevolg van de aangepaste begroting 2020 laten de ratio's voor liquiditeit en vermogen in 2020 een sterke daling zien als gevolg van het substantiële negatieve resultaat.

Corona

In maart 2020 is Nederland getroffen door een uitbraak van het corona-virus. Voor Stichting H₃O en de Stichting voor Praktijkonderwijs Dordrecht betekent dit dat de scholen tijdelijk gesloten zijn. Het onderwijs wordt in deze periode 'op afstand' gegeven. Dit heeft impact op het proces van onderwijsgeven, alhoewel het onderwijs wel door kan gaan. Op dit moment wordt verwacht dat de financiële impact op het vermogen en het jaarresultaat 2020 van de onderwijssectoren beperkt zal zijn, omdat de baten (bekostiging door OCW) gecontinueerd worden en ook het personeel wordt doorbetaald. De gevolgen voor de onderwijskwaliteit en -resultaten kunnen op dit moment nog niet worden overzien.

Specifiek voor de sector peuterwerk en kinderopvang van Stichting H₃O leidt de corona-uitbraak naar verwachting tot een dalende bezetting van kinderen, omdat ouders die hun baan kwijtraken de buitenschoolse opvang (BSO) en kinderdagopvang (KDV) opzeggen. Daardoor dalen de baten, terwijl de personele inzet niet onmiddellijk kan worden aangepast. Naar verwachting zal daardoor het resultaat van de sector over 2020 negatief worden. Gezien de omvang van de bestemmingsreserve zijn er echter vooralsnog geen risico's voor de continuïteit van de sector.

B. Overige rapportages

B1. Rapportage aanwezigheid en werking van het interne risicobeheersings- en controlesysteem en B2. Beschrijving van de belangrijkste risico's en onzekerheden

Voor een beschrijving van ontwikkelingen, risico's, stelsel en beheersingsmaatregelen wordt verwezen naar de subparagrafen 2.5.1 tot en met 2.5.3.

B3. Rapportage toezichthoudend orgaan.

Voor de rapportage van de Raad van Toezicht wordt verwezen naar paragraaf 2.7.

2.6 ONDERTEKENING COLLEGE VAN BESTUUR

Het College van Bestuur van de stichting H₃O verklaart hierbij het bestuursverslag over 2019 te hebben opgesteld en vastgesteld.

Dordrecht, 24 juni 2020

w.g. Jitze Ramaker
voorzitter College van Bestuur

2.7 VERSLAG RAAD VAN TOEZICHT

De Raad van Toezicht houdt integraal toezicht op het beleid van het College van Bestuur van H₃O. De raad fungeert als werkgever van het College van Bestuur en vervult de rol van klankbord. Om de taken goed in te vullen houdt de raad contact met stakeholders binnen en buiten de organisatie. Daarnaast houdt de RvT toezicht op een doelmatige besteding van rijksmiddelen en de besteding van middelen voor passend onderwijs. De Raad van Toezicht houdt zich bij haar werkzaamheden aan de Code Goed Bestuur, waarbij de werkwijze in een reglement is vastgelegd.

Op 31 december 2019 was de samenstelling van de Raad van Toezicht als volgt:

De heer ir. R.A. van der Wal (voorzitter)
Mevrouw drs. J.A.M. Warmels MEM (vice-voorzitter)
De heer mr. R. Brandwijk (secretaris)
De heer ing. N. Stolk
De heer drs. A. Venus

De leden bekleedden de volgende hoofd- dan wel nevenfuncties:

- De heer Van der Wal: directeur bbn Adviseurs; voorzitter STAK Oosterhoff Group; penningmeester Stichting de Stad Dordrecht, senior expert bij PUM Netherlands Senior Experts.
- Mevrouw Warmels: rector Cals College te IJsselstein; voorzitter regiobestuur VO-raad; bestuurslid Stichting Leergeld; bestuurslid Vrienden van de techniek; voorzitter wijkkerkenraad Ontmoetingskerk Dordrecht.
- De heer Brandwijk: senior beleidsmedewerker gemeente Gouda (tot 1 juli 2019); voorzitter Raad van Toezicht schoolbegeleidingsdienst 'Centraal Nederland' te Nunspeet; vicevoorzitter Raad van Toezicht stichting LOGOS te Leerdam; lid bezwaarschriftencommissie van de gemeenten Diemen, Uithoorn, Haarlemmermeer en Krimpenerwaard.
- De heer Stolk: statutair directeur ABS autoherstel B.V.; directeur Connect4result.
- De heer Venus: onbezoldigd voorzitter Wijkkerkenraad Wilhelminakerk en Petruskapel Dordrecht; voorzitter RTV Dordrecht.

In 2019 hebben leden van de Raad van Toezicht aanvullende opleidingen gevolgd. De heer Stolk volgde MBA modules Bedrijfsprocessen en ICT. De heer van der Wal nam deel aan 2 eendaagse seminars over energietransitie en verduurzaming van maatschappelijk vastgoed.

De Raad van Toezicht kwam in 2019 zeven keer bijeen. Het betrof reguliere vergaderingen met het College van Bestuur. In een aparte vergadering heeft de Raad van Toezicht aandacht besteed aan haar eigen functioneren. Daarnaast was er ook deelname aan formele en informele bijeenkomsten van H3O, zoals de startbijeenkomst in de grote kerk bij aanvang van het schooljaar. In een reguliere vergadering met het College van Bestuur is aandacht besteed aan de samenwerking tussen College van Bestuur en Raad van toezicht. Door leden van de Raad werden werkbezoeken afgelegd aan diverse scholen.

Leden van de RvT hebben twee vergaderingen met de MR van het Insula College bijgewoond en twee vergaderingen met de GMR PO.

Het jaar 2019 stond voor een deel in het teken van de beoordeling door de onderwijsinspectie van de onderwijskwaliteit binnen H3O. In dat kader heeft ook de volledige Raad van Toezicht een gesprek met het inspectieteam gevoerd.

In alle vergaderingen heeft het onderwerp 'onderwijskwaliteit' op de agenda gestaan. De commissie onderwijskwaliteit voerde buiten de vergaderingen tevens overleg met het bestuur.

In de reguliere vergaderingen zijn voorts onder meer de volgende punten ter besluitvorming of discussie aan de orde geweest:

- De managementletter van accountant Mazars
- Het jaarplan van het College van Bestuur als uitwerking van het strategisch beleidsplan
- De voortgang van de doordecentralisatie van huisvestingsgelden en de oprichting van een rechtspersoon.
- De onderbouwing en de omvang van het weerstandsvermogen.
- Het aanvalsplan voor het werven en behouden goede medewerkers
- De onderscheidende kwaliteit die H3O kan ontwikkelen als aantrekkelijke werkgever. Daartoe is besloten om een bureau voor marketing communicatie aan te stellen
- De jaarrekening 2018 en het jaarverslag 2018 zijn goedgekeurd. H3O verkeert naar het oordeel van de accountant Mazars in een prima financiële positie.
- Op grond van de nieuwe governance en mede op verzoek van de Raad van Toezicht is de risicoanalyse geactualiseerd. Het is een document in ontwikkeling.
- De begroting 2020 is goedgekeurd.

Met de beide bestuurders zijn functioneringsgesprekken gevoerd door de remuneratie commissie. Ook intern binnen de RvT zijn functioneringsgesprekken gevoerd.

Op 9 september 2019 zijn twee kinderen van de scholen het Kristal Heimerstein en het Insula College op een tragische wijze omgekomen. Het was voor beide scholen een ingrijpende gebeurtenis waarin grote betrokkenheid en professionaliteit is getoond door medewerkers, directies en College van Bestuur.

De werkzaamheden van de Raad hebben plaatsgevonden in een goede sfeer en onderling vertrouwen. H3O is ook in 2019 een organisatie geweest die binnen het onderwijsveld een prominente plaats inneemt. Leerlingen staan daarbij centraal, zij moeten vanuit hun eigen mogelijkheden kunnen excelleren. Dank aan alle medewerkers die invulling geven aan kennisoverdracht en de vorming van waarden en normen en zo het excelleren mogelijk maken. Dit alles vanuit hoofd, hart en handen. Gezamenlijk dragen we zo verantwoordelijkheid en geven we invulling aan het goed functioneren van H3O.

Dordrecht, 24 juni 2020

w.g. Rinald van der Wal
voorzitter Raad van Toezicht

3 GECONSOLIDEERDE JAARREKENING

3.1. GECONSOLIDEERDE BALANS PER 31 DECEMBER 2019 (na resultaatbestemming)

ACTIVA	31-12-2019	31-12-2018	PASSIVA	31-12-2019	31-12-2018
Vaste activa			Eigen vermogen		
1.2 Materiële vaste activa	5.869.686	6.097.209	2.1 Eigen vermogen	14.234.531	13.402.377
1.2.1 Gebouwen en terreinen	1.904.998	2.186.476	2.1.1 Algemene reserve	9.250.845	9.009.606
1.2.2 Inventaris	3.172.922	3.067.145	2.1.2 Bestemmingsreserves publiek	2.306.356	1.182.320
1.2.3 Overige materiële vaste activa	791.766	843.588	2.1.3 Bestemmingsreserves privaat	2.677.330	3.210.451
Totaal vaste activa	5.869.686	6.097.209	Totaal eigen vermogen	14.234.531	13.402.377
Vlottende activa			Vreemd vermogen		
1.5 Vorderingen	4.419.818	1.785.183	2.3 Voorzieningen	3.677.585	3.268.276
1.5.1 Debiteuren	118.958	216.434	2.3.1 Voorziening personeel	1.253.898	1.148.063
1.5.2 Ministerie van OCW	960.108	836.711	2.3.3 Overige voorzieningen	2.423.687	2.120.213
1.5.6 Overige vorderingen overheden	2.492.637	230.619	2.5 Kortlopende schulden	5.928.518	5.762.174
1.5.7 Overige vorderingen	536.439	200.661	2.5.3 Crediteuren	717.580	601.916
1.5.8 Overlopende activa	311.676	300.758	2.5.4 Ministerie van OCW	8.465	49.078
1.7 Liquide middelen	13.551.130	14.550.435	2.5.7 Belastingen / premies SV	1.572.176	1.603.678
1.7.1 Kasmiddelen	6.442	8.062	2.5.8 Pensioenen	445.118	419.541
1.7.2 Banken	13.544.688	14.542.373	2.5.9 Overige kortlopende schulden	369.181	452.202
			2.5.10 Overlopende passiva	2.815.998	2.635.759
Totaal vlottende activa	17.970.948	16.335.618	Totaal vreemd vermogen	9.606.103	9.030.450
TOTAAL ACTIVA	23.840.634	22.432.827	TOTAAL PASSIVA	23.840.634	22.432.827

De balans is toegelicht in paragraaf 3.7. Daarbij wordt de hierboven gebruikte codering toegepast.

3.2. GECONSOLIDEERDE STAAT VAN BATEN EN LASTEN 2019

	Rekening 2019	Begroting 2019	Rekening 2018
3. BATEN			
3.1 (Rijks)bijdragen OCW	42.392.706	39.725.000	40.588.964
3.2 Overige overheidsbijdragen	1.761.704	2.026.000	1.965.756
3.5 Overige baten	4.163.141	3.203.250	3.564.276
Totaal baten	48.317.551	44.954.250	46.118.996
4. LASTEN			
4.1 Personele lasten	38.212.539	36.520.000	37.113.660
4.2 Afschrijvingen	1.213.023	1.190.000	1.302.300
4.3 Huisvestingslasten	3.651.705	3.670.000	3.547.190
4.4 Overige instellingslasten	717.106	744.500	748.140
4.5 Leermiddelen	3.679.293	3.275.500	3.521.468
Totaal lasten	47.473.666	45.400.000	46.252.758
Saldo baten en lasten	843.885	- 445.750	- 113.762
5. FINANCIËLE BATEN EN LASTEN			
5.1 Financiële baten	3.364	21.250	111.189
5.2 Financiële lasten	15.095	15.500	17.612
Saldo financiële baten en lasten	- 11.731	5.750	93.577
6. Belastingen	0	0	- 130.709
7. Resultaat deelnemingen	0	0	0
EXPLOITATIESALDO	832.154	- 440.000	- 170.894

De staat van baten en lasten is toegelicht in paragraaf 3.8. Daarbij wordt de hierboven gebruikte codering toegepast. De voorgestelde resultaatbestemming is toegelicht in paragraaf 4.1.

3.3. GECONSOLIDEERD KASSTROOMOVERZICHT 2019

De omvang van de liquide middelen ultimo 2019 is ten opzichte van de stand ultimo 2018 met 7% gedaald (€ 1,0 mln). Belangrijkste oorzaak is de stijging van de vorderingen. De liquiditeitspositie is ultimo 2019 meer dan voldoende.

	Rekening 2019	Rekening 2018
Saldo baten en lasten uit gewone bedrijfsvoering	843.885	- 133.762
Afschrijvingen	1.213.023	1.302.300
Mutaties werkkapitaal:		
- Vorderingen	- 2.634.635	- 354.459
- Kortlopende schulden	166.344	429.614
Mutaties voorzieningen	409.309	424.836
Saldo financiële baten en lasten	- 11.731	93.577
Belastingen	0	- 130.709
Resultaat deelnemingen	0	0
Kasstroom uit operationele activiteiten	- 13.805	1.631.398
 (Des)investeringen materiele vaste activa	- 985.500	- 609.077
(Des)investeringen financiële vaste activa	0	0
Kasstroom uit investeringsactiviteiten	- 985.500	- 609.077
 Mutaties overige langlopende schulden	0	0
Kasstroom uit financieringsactiviteiten	0	0
 Mutaties liquide middelen	- 999.305	1.022.320
 Beginstand liquide middelen	14.550.435	13.528.115
Mutaties liquide middelen	- 999.305	1.022.320
Eindstand liquide middelen	13.551.130	14.550.435

3.4. ALGEMENE TOELICHTING

3.4.1. Activiteiten

Zoals al bij kernactiviteiten in paragraaf 2.1 vermeld droeg het bestuur van H₃O in 2019 de verantwoordelijkheid voor zestien peuterspeelzalen, twaalf locaties voor buitenschoolse opvang, drie kinderdagverblijven, tien scholen voor basisonderwijs, een school voor speciaal basisonderwijs en een brede scholengemeenschap van vmbo tot gymnasium. Vanaf 2017 is H₃O enige bestuurslid van de Stichting voor Praktijkonderwijs Dordrecht. De stichting houdt een praktijkschool, de Hans Petrischool, in stand.

3.4.2. Continuïteit

Bij het opstellen van de jaarrekening is uitgegaan van de veronderstelling dat de continuïteit van de stichting is gewaarborgd.

3.4.3. Consolidatie en verbonden partijen

In paragraaf 4.3 zijn bij model E alle verbonden partijen van stichting H₃O opgenomen.

In de consolidatie worden de financiële gegevens van H₃O en andere instellingen opgenomen waarop het bestuur van H₃O een overheersende zeggenschap kan uitoefenen (op grond van de feitelijke situatie) of waarover H₃O de centrale leiding heeft. H₃O heeft de overheersende zeggenschap en de centrale leiding bij de SCOD, bij het Facilitair Bedrijf Dordrecht B.V. (FBD) en vanaf 2017 bij de Stichting voor Praktijkonderwijs Dordrecht.

Het bestuur van de SCOD bestaat q.q. uit de voorzitter van het College van Bestuur en de controller van H₃O. De jaarcijfers van de SCOD zijn geconsolideerd in de jaarrekening van H₃O.

Het FBD is in 2008 opgericht voor het uitvoeren van schoonmaakwerkzaamheden bij H₃O. Bij de start had H₃O een aandeel in FBD van 51%. Per 2 november 2016 heeft H₃O het 49%-aandeel van de andere aandeelhouder FCC overgenomen, waardoor H₃O vanaf deze datum 100%-aandeelhouder is. H₃O en FBD vormen een fiscale eenheid. Hiervoor is in 2008 een beschikking van de belastingdienst ontvangen. De voorzitter van het College van Bestuur is statutair directeur van FBD. De jaarcijfers van FBD zijn niet betrokken in de consolidatie, omdat H₃O de enige opdrachtgever is en de vergoeding voor schoonmaakwerkzaamheden aan FBD in de staat van baten en lasten van H₃O is opgenomen. Het exploitatieresultaat 2019 van FBD is positief (€ 25.819, 2018 € 27.786), omdat de noodzakelijke advieskosten lager waren dan geraamd. Het negatieve eigen vermogen verbeterde daardoor van - € 190.885 ultimo 2018 naar - € 165.066. Vanwege het negatieve eigen vermogen van FBD is in de jaarrekening 2019 van H₃O een voorziening opgenomen van € 90.066 en zijn de verstrekte werkvoorschotten van € 75.000 gesaldeerd. De belastingdienst is in 2012 gestart met een feitenonderzoek naar de fiscale eenheid. Inmiddels zijn 4 vragenbrieven beantwoord. Begin 2017 is de belastingdienst overgegaan op een onderzoek ter plaatse waarvoor opnieuw verschillende memo's met aanvullende vragen zijn beantwoord en stukken beschikbaar zijn gesteld. Om verjaring te voorkomen en haar rechten te behouden, heeft de belastingdienst over de kalenderjaren 2008 tot en met 2013 naheffingsaanslagen van omzetbelasting opgelegd aan FBD. Hiertegen zijn bezwaarschriften ingediend. Uitstel van betaling is verkregen totdat op de bezwaarschriften is beslist. H₃O en FBD voldoen o.i. aan de voorwaarden voor een fiscale eenheid. In december 2017 heeft de belastingdienst haar naheffingsaanslagen gemotiveerd en in reactie hierop hebben FBD en H₃O in januari 2018 de bezwaarschriften onderbouwd. In overleg met de belastingdienst is besloten om de verdere behandeling van de naheffingsaanslagen en bezwaarschriften op te schorten tot na de uitspraak van de Hoge Raad in een vergelijkbare casus van een ander schoolbestuur. Deze uitspraak heeft in 2019 plaatsgevonden en was positief voor het schoolbestuur. De belastingdienst beraadt zich op de ontstane situatie en de consequenties van deze uitspraak voor haar standpunt inzake FBD. In maart 2020 heeft FBD de belastingdienst in gebreke gesteld vanwege het uitblijven van een uitspraak op de door FBD ingediende bezwaarschriften. Na ontvangst van de ingebrekestelling heeft de belastingdienst na nadere overweging op 23 april 2020 besloten dat de fiscale eenheid tot deze datum niet meer zal worden bestreden. De ontvangen naheffingsaanslagen over 2008 tot en met 2013 worden vernietigd.

De Stichting voor Praktijkonderwijs Dordrecht is het bevoegd gezag van de Hans Petri-school, school voor praktijkonderwijs in Dordrecht (bestuursnummer 41466). Vanaf 2 januari 2017 is H₃O het enige bestuurslid in de persoon van de voorzitter van het College van Bestuur. Omdat H₃O vanaf 2017 de volledige zeggingsmacht heeft, is deze stichting vanaf de jaarrekening 2017 meegenomen in de geconsolideerde cijfers. Omdat de Stichting voor Praktijkonderwijs Dordrecht een afzonderlijk jaarverslag uitbrengt (zie www.hanspetri.nl) wordt in voorliggende jaarrekening bij de toelichting verwezen naar dit afzonderlijk jaarverslag voor verdere informatie.

Het College van Bestuur is verder lid van de volgende rechtspersonen:

- Vereniging Servicepunt Leren;
- Stichting Breedband Drechtsteden;
- Coöperatie Kien;
- Vereniging Samenwerkingsverband passend voortgezet onderwijs Dordrecht;
- Vereniging Samenwerkingsverband passend primair onderwijs Dordrecht.

In de Vereniging Servicepunt Leren wordt het beleid voor de samenwerking in het Leerpark in Dordrecht voorbereid.

Via de Stichting Breedband Drechtsteden is H₃O aangesloten op glasvezel. Bij de coöperatie Kien is het systeembeheer, functioneel beheer en support van het ICT-netwerk ondergebracht. Kien heeft een Technology Refresh Option overeenkomst gesloten met Eco-

nocom ten behoeve van de financiering van investeringen in hard- en software. Hiervoor heeft H3O een medeschuldverbintenis getekend die gemaximeerd tot € 1 mln.

De verenigingen samenwerkingsverband passend onderwijs PO resp. VO Dordrecht 28.10 resp. 28.04 betreffen de nieuwe samenwerkingsverbanden vanaf 1 augustus 2014. Begin 2017 zijn beide samenwerkingsverbanden omgezet van een stichting naar een vereniging.

3.4.4. Kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de indirecte methode. De geldmiddelen in het kasstroomoverzicht bestaan uit de liquide middelen. Ontvangsten en uitgaven uit hoofde van rente zijn opgenomen onder de kasstroom uit operationele activiteiten.

3.4.5. Schattingen

Om de grondslagen en regels voor het opstellen van de jaarrekening te kunnen toepassen, is het nodig dat het College van Bestuur zich over verschillende zaken een oordeel vormt, en schattingen maakt die essentieel kunnen zijn voor de in de jaarrekening opgenomen bedragen. Indien het voor het geven van het in art. 2:362 lid 1 BW vereiste inzicht noodzakelijk is, is de aard van deze oordelen en schattingen inclusief de bijbehorende veronderstellingen opgenomen bij de toelichting op de betreffende posten.

3.5. GRONDSLAGEN VOOR WAARDERING VAN ACTIVA EN PASSIVA

3.5.1. Algemeen

De geconsolideerde jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met de wettelijke bepalingen van Titel 9 Boek 2 BW en de richtlijnen voor de jaarverslaggeving, die uitgegeven zijn door de Raad voor de Jaarverslaggeving. Deze bepalingen zijn van toepassing op grond van de Regeling Jaarverslaggeving Onderwijs.

Activa en passiva (met uitzondering van het eigen vermogen) worden in het algemeen gewaardeerd tegen de verkrijgings- of vervaardigingsprijs of de actuele waarde. Indien geen specifieke waarderingsgrondslag is vermeld, vindt waardering plaats tegen de verkrijgingsprijs. De jaarrekening is opgesteld in euro's.

3.5.2. Materiële vaste activa

Bedrijfsgebouwen en -terreinen worden gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs plus bijkomende kosten of vervaardigingsprijs onder aftrek van lineaire afschrijvingen gedurende de geschatte economische levensduur. Op de grond van terreinen wordt niet afgeschreven, wel op een bij de locatie Insula Koningstraat aangelegd kunstgrasveld. Er wordt rekening gehouden met de bijzondere waardeverminderingen die op de balansdatum worden verwacht. Voor de vraag hoe vast te stellen of voor een materieel vast actief sprake is van een bijzondere waardevermindering wordt verwezen naar subparagraaf 3.5.4. Overige vaste activa worden gewaardeerd tegen verkrijgings- of vervaardigingsprijs inclusief direct toerekenbare kosten, onder aftrek van lineaire afschrijvingen gedurende de verwachte toekomstige gebruiksduur, of lagere bedrijfswaarde. De vervaardigingsprijs bestaat uit de aanschaffingskosten van grond- en hulpstoffen en kosten die rechtstreeks toerekenbaar zijn aan de vervaardiging inclusief installatiekosten. Subsidies op investeringen worden opgenomen bij de overlopende passiva. Jaarlijks wordt de subsidie in de balans verminderd met een bedrag overeenkomend met de omvang van de afschrijvingen op de desbetreffende investeringen.

De ondergrens voor activeren bedraagt € 1.000. De afschrijvingspercentages zijn:

- Verbouwing/ aanpassing 5% - 20 jaar
- Kantoormeubilair 10% - 10 jaar

• Schoolmeubilair	5% - 20 jaar
• Installaties en machines	10% - 10 jaar
• ICT	divers afhankelijk van gebruiksduur
• Onderwijskundige apparatuur	20% - 5 jaar
• Leermiddelen	10% - 10 jaar
• Boeken	20% - 5 jaar

Voor de toekomstige kosten van groot onderhoud aan de gebouwen is een voorziening gevormd. De toevoeging aan de voorziening wordt bepaald op basis van het geschatte bedrag van het onderhoud en de periode die tussen de werkzaamheden van groot onderhoud verloopt.

3.5.3. Financiële vaste activa

Deelnemingen

Deelnemingen waarop invloed van betekenis kan worden uitgeoefend, worden gewaardeerd volgens de nettovermogenswaardemethode. Wanneer 20% of meer van de stemrechten uitgebracht kan worden, wordt verondersteld dat er invloed van betekenis is. De nettovermogenswaarde wordt berekend volgens de grondslagen die gelden voor deze jaarrekening. Voor deelnemingen waarvan onvoldoende gegevens beschikbaar zijn voor aanpassing aan deze grondslagen, wordt uitgegaan van de waarderingsgrondslagen van de desbetreffende deelneming. Indien de waardering van een deelneming volgens de nettovermogenswaarde negatief is, wordt deze op nihil gewaardeerd. Indien en voor zover de instelling in deze situatie geheel of gedeeltelijk instaat voor de schulden van de deelneming, dan wel het stellige voornemen heeft de deelneming tot betaling van haar schulden in staat te stellen, wordt een voorziening getroffen.

De eerste waardering van gekochte deelnemingen is gebaseerd op de reële waarde van de identificeerbare activa en passiva op het moment van acquisitie. Voor de vervolgwaaardering worden, uitgaande van de waarden bij eerste waardering, de grondslagen toegepast die gelden voor deze jaarrekening. Deelnemingen waarop geen invloed van betekenis kan worden uitgeoefend, worden gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs. Indien sprake is van een duurzame waardevermindering vindt waardering plaats tegen deze lagere waarde; afwaardering vindt plaats ten laste van de staat van baten en lasten.

3.5.4. Bijzondere waardeverminderingen van vaste activa

Door het College van Bestuur wordt op iedere balansdatum beoordeeld of er aanwijzingen zijn dat een vast actief aan een bijzondere waardevermindering onderhevig kan zijn. Indien dergelijke indicaties aanwezig zijn, wordt de realiseerbare waarde van het actief vastgesteld. Indien het niet mogelijk is de realiseerbare waarde voor het individuele actief te bepalen, wordt de realiseerbare waarde bepaald van de kasstroomgenererende eenheid waartoe het actief behoort. Van een bijzondere waardevermindering is sprake als de boekwaarde van een actief hoger is dan de realiseerbare waarde; de realiseerbare waarde is de hoogste van de opbrengstwaarde en de bedrijfswaarde. Een bijzonder waardeverminderingverlies wordt direct als een last verwerkt in de staat van baten en lasten. Indien wordt vastgesteld dat een bijzondere waardevermindering die in het verleden verantwoord is, niet meer bestaat of is afgenomen, dan wordt de toegenomen boekwaarde van het desbetreffende actief niet hoger gesteld dan de boekwaarde die bepaald zou zijn indien geen bijzondere waardevermindering voor het actief zou zijn verantwoord.

3.5.5. Vorderingen

Vorderingen worden bij eerste verwerking opgenomen tegen de reële waarde en vervolgens gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs. Voorzieningen wegens oninbaarheid dienen in mindering te worden gebracht op de boekwaarde van de vordering.

3.5.6. Liquide middelen

Liquide middelen bestaan uit kas- en banktegoeden en direct opeisbare deposito's met een looptijd korter dan twaalf maanden. Rekening-courantschulden bij banken zijn opgenomen onder schulden aan kredietinstellingen onder kortlopende schulden.

3.5.7. Eigen vermogen

Het eigen vermogen bestaat uit algemene reserves en bestemmingsreserves en/of -fondsen. Hierin is tevens een segmentatie opgenomen naar publieke en private middelen. De bestemmingsreserves zijn reserves met een beperktere bestedingsmogelijkheid, die door het bestuur is vastgesteld.

Bestemmingsreserve flexibele bapo

De met publieke middelen opgebouwde bestemmingsreserves flexibele bapo bij het Insula College, bij de basisscholen en bij de Hans Petrischool zijn bedoeld als dekking voor de rechten van medewerkers voor het in de toekomst opnemen van flexibele bapo.

Bestemmingsreserve aanvullende bekostiging 2019

Op basis van het 'convenant extra geld voor werkdrukverlichting en tekorten onderwijs-personeel in het funderend onderwijs 2020-2021' van minister Slob van OCW met werkgevers- en werknemersorganisaties is in december 2019 aanvullende bekostiging uitgekeerd voor besteding in 2020 en 2021. In deze bestemmingsreserve is deze aanvullende bekostiging afzonderlijk zichtbaar gemaakt. De middelen worden in het PO ingezet voor de salarismaatregelen 2020 uit de nieuwe cao PO. In het VO worden plannen voorbereid voor de inzet van de middelen in 2020 en 2021. Bij het Insula College is de intentie om hiermee opleidingsschool te worden. De Hans Petrischool zet in op een arbo-plan om met een teambrede aanpak het ziekteverzuim te verlagen.

Bestemmingsreserve loonruimte 2019

In 2019 is de lumpsum personeel 2019 verhoogd met de door het kabinet beschikbaar gestelde loonbijstelling 2019. Een deel hiervan is beschikbaar voor salarismaatregelen in een nieuwe cao. Hierover is echter in 2019 geen overeenstemming bereikt tussen werkgevers- en werknemersorganisaties. Omdat deze loonruimte naar verwachting in 2020 wordt ingezet, zijn deze middelen in deze bestemmingsreserve afzonderlijk zichtbaar gemaakt. Voor het PO is inmiddels een nieuwe cao afgesloten, in het VO nog niet.

Bestemmingsreserve overschrijdingsregeling PO

De bestemmingsreserve overschrijdingsregeling is opgebouwd uit van de gemeente Dordrecht ontvangen middelen ter compensatie van aan het openbaar onderwijs uitbetaalde subsidies en zijn bestemd voor kwaliteitsverbetering bij de basisscholen van H3O. Vanuit deze bestemmingsreserve wordt de bijdrage van de sector PO aan het innovatiebudget ten behoeve van het realiseren van het strategisch plan 2019-2022 gedekt.

Bestemmingsreserve kwaliteitsverbetering VO

De bijdrage van het Insula College aan het innovatiebudget voor het realiseren van het strategisch plan 2019-2022 wordt gedekt uit de nieuwe bestemmingsreserve kwaliteitsverbetering VO.

Bestemmingsreserve Peuterwerk & Kinderopvang

De met private middelen opgebouwde bestemmingsreserve van de sector Peuterwerk & Kinderopvang is bedoeld voor het opvangen van eventuele negatieve exploitatieresultaten van deze sector.

Bestemmingsreserve SCOD

De met private middelen opgebouwde bestemmingsreserve van de SCOD (zie subparagraaf 3.4.3) is bedoeld voor steun aan Stichting H₂O in Dordrecht en/of aan H₂O gelieerde instellingen.

3.5.8. Voorzieningen

Voorzieningen worden gevormd voor in rechte afdwingbare of feitelijke verplichtingen die op de balansdatum bestaan, waarbij het waarschijnlijk is dat een uitstroom van middelen noodzakelijk is en waarvan de omvang op betrouwbare wijze is te schatten. De voorzieningen worden gewaardeerd tegen de beste schatting van de bedragen die noodzakelijk zijn om de verplichtingen per balansdatum af te wikkelen. De voorzieningen worden gewaardeerd tegen de nominale waarde van de uitgaven die naar verwachting noodzakelijk zijn om de verplichtingen af te wikkelen, tenzij anders vermeld.

Voorziening jubilea

De voorziening jubilea wordt opgenomen voor verwachte lasten gedurende het dienstverband van de werknemers. De voorziening is gebaseerd op de contante waarde van toekomstige uitkeringen.

Voorzieningen spaar-ADV

De voorzieningen voor spaar-ADV vertegenwoordigen de geraamde omvang van de verplichtingen voor in het verleden door medewerkers door middel van extra werken bovenop de contractomvang gespaard verlof.

Voorziening spaarverlof individueel keuzebudget

In de cao VO 2014 is een individueel keuzebudget geïntroduceerd met de mogelijkheid tot het sparen van verlof voor de duurzame inzetbaarheid. De voorziening spaarverlof individueel keuzebudget wordt opgenomen voor verwachte lasten gedurende het dienstverband van de werknemers. De voorziening is gebaseerd op de geraamde omvang van de toekomstige salariskosten.

Voorziening onderhoud

Voor uitgaven voor groot onderhoud wordt een voorziening gevormd om deze lasten gelijkmatig te verdelen over een aantal boekjaren. Op basis van een meerjarenonderhoudsplan wordt jaarlijks een bedrag aan deze voorziening gedoteerd. Uitgaven ten behoeve van groot onderhoud worden direct ten laste van deze voorziening gebracht.

Voorziening FBD

Vanwege het negatieve eigen vermogen van het Facilitair Bedrijf Dordrecht B.V. (FBD) is vanaf 2016 een voorziening hiervoor opgenomen binnen de jaarrekening van H₂O. Deze voorziening wordt jaarlijks gemuteerd met het resultaat van FBD.

3.5.9. Kortlopende schulden

De kortlopende schulden worden na de eerste waardering gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs volgens de effectieve-rentemethode. Bij de eerste opname van kortlopende schulden worden deze opgenomen tegen reële waarde verminderd met (in geval van een financiële verplichting die niet tegen reële waarde, met verwerking van waardeveranderingen in de staat van baten en lasten, is opgenomen) de direct daaraan toe te rekenen transactiekosten.

3.6. GRONDSLAGEN VOOR BEPALING VAN HET RESULTAAT

3.6.1. Algemeen

De baten en lasten worden toegerekend aan het boekjaar waarop ze betrekking hebben. Baten worden slechts opgenomen voor zover zij op de balansdatum zijn verwezenlijkt. Lasten en risico's die hun oorsprong vinden voor het einde van het verslagjaar, worden in acht genomen, indien zij voor het vaststellen van de jaarrekening bekend zijn geworden.

3.6.2. Opbrengstverantwoording

Opbrengsten uit het verlenen van diensten geschieden naar rato van de geleverde prestaties, gebaseerd op de verrichte diensten tot aan de balansdatum in verhouding tot de in totaal te verrichten diensten.

Overige opbrengsten bestaan uit baten uit verhuur, detachering, ouderbijdragen en overige baten.

3.6.3. Overheidssubsidies

Exploitatiesubsidies worden als baten verantwoord in de staat van baten en lasten in het jaar waarin de gesubsidieerde kosten zijn gemaakt of opbrengsten zijn gederfd, of wanneer een gesubsidieerd exploitatietekort zich heeft voorgedaan. De baten worden verantwoord als het waarschijnlijk is dat deze worden ontvangen en de instelling de condities voor ontvangst kan aantonen.

Subsidies met betrekking tot investeringen in materiële vaste activa worden opgenomen bij de overlopende passiva. Jaarlijks wordt als bate geboekt het deel van de subsidie wat betrekking heeft op de afschrijvingen van de betreffende materiële vaste activa.

3.6.4. Afschrijvingen op immateriële en materiële vaste activa

Immateriële vaste activa en materiële vaste activa worden vanaf het moment van ingebruikneming afgeschreven over de verwachte toekomstige gebruiksduur. Indien een schattingswijziging plaatsvindt van de economische levensduur, dan worden de toekomstige afschrijvingen aangepast.

3.6.5. Personeelsbeloningen

Periodiek betaalbare beloningen

Lonen, salarissen en sociale lasten worden op grond van de arbeidsvoorwaarden verwerkt in de staat van baten en lasten voor zover ze verschuldigd zijn aan werknemers.

Pensioenen

De toegezegde pensioenregelingen bij bedrijfstakpensioenfondsen (ABP en PFZW) worden verwerkt als zou sprake zijn van een toegezegde bijdrageregeling. Voor toegezegde bijdrageregelingen worden op verplichte, contractuele of vrijwillige basis premies aan pensioenfondsen en verzekeringsmaatschappijen betaald. Behalve de betaling van premies zijn er geen verdere verplichtingen uit hoofde van deze regelingen. De premies worden verantwoord als personeelskosten.

3.6.6. Bijzondere posten

Bijzondere posten zijn baten of lasten die voortvloeien uit gebeurtenissen of transacties die behoren tot het resultaat uit gewone bedrijfsuitoefening, maar die omwille van de vergelijkbaarheid apart toegelicht worden op grond van de aard, omvang of het incidentele karakter van de post.

3.6.7. Financiële baten en lasten

Rentebaten en rentelasten worden tijdsevenredig verwerkt, rekening houdend met de effectieve rentevoet van de betreffende activa en passiva.

3.7. TOELICHTING OP GECONSOLIDEERDE BALANS PER 31 DECEMBER 2019

3.7.1. Activa

a. Materiële vaste activa

In 2019 is bij H3O voor een bedrag van € 0,878 mln geïnvesteerd en voor € 1,148 mln afgeschreven. De boekwaarde van de materiële vaste activa nam af tot € 5,459 mln. De belangrijkste investeringen betroffen aankopen van meubilair, computers, laptops, tablets, kopieerapparaten en leermiddelen bij zowel het VO als het PO. Voor een bedrag van € 1,942 mln zijn volledig afgeschreven activa die buiten gebruik zijn gesteld, gededuceerd.

De waardering van het gebouw aan de Museumstraat is gebaseerd op een op 1 juli 1914 gedateerde akte van taxatie. De akte was nodig voor de kapitaalvergoeding op grond van artikel 205 van de Lageronderwijswet. De boekwaarde op 31 december 2019 bedraagt € 31.647; de WOZ-waarde bedraagt € 477.000 (peildatum 1 januari 2019) en de verzekerde waarde € 5,0 mln. Het grote verschil tussen WOZ-waarde en verzekerde waarde wordt veroorzaakt door de onderwijsbestemming van het gebouw. In de laatste maanden van 2013 en de eerste maanden van 2014 is het pand verbouwd ten behoeve van de huisvesting van het bestuursbureau en de Leonardo-klassen van de Dr. H. Bavinckschool. De boekwaarde van het gebouw is hiervoor niet aangepast; wel zijn de kosten van de verbouwing geactiveerd tegen een afschrijvingstermijn van 15 jaar.

Het verloop van de materiële vaste activa is weergegeven in het onderstaande overzicht.

Omschrijving	Aanschaf- waarde	Afschrij- vingen t/m 2018	Boekwaar- de 31-12- 2018	Desin- vesterin- gen 2019	Inves- teringen 2019	Afschrij- vingen 2019	Boekwaar- de 31-12- 2019
1.2.1. Terreinen	389.973	147.029	242.944	0	0	19.499	223.445
1.2.1. Gebouwen	44.447	9.959	34.488	0	0	1.192	33.296
1.2.1. Verbouwingen	2.753.342	1.096.038	1.657.304	204.836	0	209.740	1.447.564
1.2.1. Installaties	622.037	508.497	113.540	41.006	0	42.811	70.729
<i>Subtotaal geb./terr. H3O</i>	<i>3.809.799</i>	<i>1.761.523</i>	<i>2.048.276</i>	<i>245.842</i>	<i>0</i>	<i>273.242</i>	<i>1.775.034</i>
1.2.1. Geb./terr. HP	174.552	36.352	138.200	19.338	0	8.236	129.964
<i>Subtotaal geb./terr</i>	<i>3.984.351</i>	<i>1.797.875</i>	<i>2.186.476</i>	<i>265.180</i>	<i>0</i>	<i>281.478</i>	<i>1.904.998</i>
1.2.2. Meubilair/inventaris	702.534	398.872	303.662	127.980	26.423	57.169	272.916
1.2.2. Kantoormeubilair	793.118	588.676	204.442	187.746	114.174	46.286	272.330
1.2.2. Schoolmeubilair	1.950.025	1.032.233	917.792	438.962	140.796	94.887	963.701
1.2.2. ICT	3.178.988	1.816.126	1.362.862	690.835	464.020	483.084	1.343.798
1.2.2. Onderwijsk. app.	138.492	89.416	49.076	28.095	4.413	14.274	39.215
<i>Subtotaal inv./app. H3O</i>	<i>6.763.157</i>	<i>3.925.323</i>	<i>2.837.834</i>	<i>1.473.618</i>	<i>749.826</i>	<i>695.700</i>	<i>2.891.960</i>
1.2.2. Inv./app. HP	637.887	408.576	229.311	54.583	107.540	55.889	280.962
<i>Subtotaal inv./app.</i>	<i>7.401.044</i>	<i>4.333.899</i>	<i>3.067.145</i>	<i>1.528.201</i>	<i>857.366</i>	<i>751.589</i>	<i>3.172.922</i>
1.2.3. Leermiddelen	1.689.148	910.722	778.426	175.102	114.668	154.198	738.896
1.2.3. Boeken	168.905	105.241	63.664	37.416	13.466	24.780	52.350
1.2.3. Overige mva	11.920	11.392	528	10.411	0	75	453
<i>Subtotaal overige mva H3O</i>	<i>1.869.973</i>	<i>1.027.355</i>	<i>842.618</i>	<i>222.929</i>	<i>128.134</i>	<i>179.053</i>	<i>791.699</i>
1.2.3. Overige mva HP	13.651	12.681	970	0	0	903	67
<i>Subtotaal overige mva</i>	<i>1.883.624</i>	<i>1.040.036</i>	<i>843.588</i>	<i>222.929</i>	<i>128.134</i>	<i>179.956</i>	<i>791.766</i>
1.2. Totaal H3O	12.442.929	6.714.201	5.728.728	1.942.389	877.960	1.147.995	5.458.693
1.2. Totaal HP	826.090	457.609	368.481	73.921	107.540	65.028	410.993
1.2. Totaal	13.269.019	7.171.810	6.097.209	2.016.310	985.500	1.213.023	5.869.686

b. Financiële vaste activa

Het verloop van de boekwaarde van de deelnemingen is als volgt:

Omschrijving	31-12-2018	Overname aandelen	Resultaat deelneming	31-12-2019
1.3.2. Deelneming FBD	0	0	0	0

In 2008 is het FBD opgericht. Bij de start heeft H3O in deze B.V. een aandeel genomen van 51%. Hiervoor is destijds een bedrag van € 10.200 gestort. Per 2 november 2016 heeft H3O het 49%-aandeel van FCC overgenomen tegen de nominale waarde ad € 9.800. Vanwege het negatieve eigen vermogen ultimo 2016 van FBD is de deelneming in de balans 2016 van H3O afgewaardeerd tot € 0 (zie subparagraaf 3.4.3.).

c. Vorderingen

De vorderingen zijn op de balans opgenomen conform de beschikbare specificaties. In onderstaand overzicht is een aantal vorderingen op hoofdlijnen gespecificeerd.

Nr.	Omschrijving	31-12-2018	31-12-2019
1.5.1	Debiteuren H3O	216.220	118.958
	Debiteuren HP	214	0
	<i>Subtotaal debiteuren</i>	<i>216.434</i>	<i>118.958</i>
1.5.2	OCW – rijksvergoeding lumpsum H3O	823.139	875.480
	OCW – doorbetalingen SWV H3O	13.572	84.628
	<i>Subtotaal OCW H3O</i>	<i>836.711</i>	<i>960.108</i>
1.5.6	Gemeente Dordrecht H3O	127.414	2.406.275
	Vervangingsfonds H3O	103.205	86.362
	<i>Subtotaal overige vorderingen overheden H3O</i>	<i>230.619</i>	<i>2.492.637</i>
1.5.7	Vorderingen op sociale instellingen H3O	0	357.105
	Overige vorderingen H3O	271.598	169.967
	Saldering werkvoorschotten FBD H3O	- 100.000	- 75.000
	<i>Subtotaal overige vorderingen H3O</i>	<i>171.598</i>	<i>452.072</i>
	Overige vorderingen SCOD	15.888	59
	Overige vorderingen HP	13.175	84.308
	<i>Subtotaal overige vorderingen</i>	<i>200.661</i>	<i>536.439</i>
1.5.8.	Vooruitbetaalde posten H3O	149.876	160.058
	Te ontvangen financieringen laptops H3O	144.993	146.523
	<i>Subtotaal overlopende activa H3O</i>	<i>294.869</i>	<i>306.581</i>
	Vooruitbetaalde posten HP	5.889	5.095
	<i>Subtotaal overlopende activa</i>	<i>300.758</i>	<i>311.676</i>
1.5	Totaal vorderingen H3O	1.750.017	4.330.356
1.5	Totaal vorderingen SCOD	15.888	59
1.5	Totaal vorderingen HP	19.278	89.403
1.5	Totaal vorderingen	1.785.183	4.419.818

Het debiteurensaldo ultimo 2019 bestaat uit nog te ontvangen bedragen voor ouder- en leerlingenbijdragen bij het VO en de sector peuterwerk en kinderopvang enerzijds en vorderingen op overige debiteuren anderzijds.

Op het ministerie van OCW bestaat een vordering voor het tempoverschil in de betaling van de lumpsumbekostiging bij het PO. De vordering is gestegen vanwege de toegenomen lumpsum. Onder de vorderingen op OCW worden tevens de openstaande saldi van doorbetalingen en arrangementen van de samenwerkingsverbanden passend onderwijs VO en PO geschaard.

De relatie met de gemeente Dordrecht is volledig verantwoord bij de vorderingen met één uitzondering: de investeringssubsidie 1e inrichting EBS Eden en De Sterrekijker (zie toelichting bij kortlopende schulden in subparagraaf 3.7.2). Ultimo 2019 stonden vorderingen open op de gemeente inzake de nieuwbouw van De Sterrekijker, De Regenboog en De Prins Bernhardschool enerzijds en vergoedingen voor medegebruik sportterrein Insula College, verhuiskosten bij renovatie schoolgebouw Fontein Wielwijk en declaratie schade/vernieling anderzijds. Daarnaast is in het saldo een terugbetaling aan de gemeente Dordrecht opgenomen voor het niet volledig benutten van de toegekende subsidie voor peuterwerk vanwege de in 2019 gedaalde bezetting.

De vorderingen op het vervangingsfonds heeft betrekking op ingediende declaraties voor vervanging van zieke leerkrachten. Vanaf 2020 heeft H3O de aansluiting bij het vervangingsfonds beëindigd en is eigen risicodragers geworden voor ziektevervangings.

Ultimo 2019 is bij de overige vorderingen de compensatie voor in het verleden vanwege langdurige arbeidsongeschiktheid uitgekeerde transitievergoedingen opgenomen. De wetgeving hiervoor gaat in per 1 april 2020 en op basis hiervan mag worden verwacht

dat de compensatie wordt toegekend en door het UWV aan ons wordt uitgekeerd (zie toelichting bij overige baten).

Tot de overige vorderingen behoren tevens werkvoorschotten die aan FBD zijn verstrekt voor in totaal € 0,075 mln. Deze werkvoorschotten zijn nodig vanwege het negatieve eigen vermogen van FBD. Vanwege het negatieve eigen vermogen van FBD is hiervoor in 2016 een voorziening gevormd (zie toelichting bij voorzieningen). Voor de presentatie in de balans zijn de werkvoorschotten aan FBD gesaldeerd met de gevormde voorziening voor FBD.

Tot de overlopende activa wordt gerekend het voor ouders faciliteren van de huurkoop van Apple-laptops voor leerlingen op de locaties Halmaheiraplein en Koningstraat van het Insula College. Bij de overlopende activa is de vordering op de ouders opgenomen, bij de overlopende passiva de schuld aan de financieringsmaatschappij.

d. Liquide middelen

De saldi liquide middelen zijn in overeenstemming met de laatste bankafschriften en kasstanden 2019. De huisbankier van H₃O is de ABN.

De in deze toelichting opgenomen gegevens verschaffen informatie die behulpzaam is bij het schatten van de omvang van risico's die verbonden zijn aan zowel de in de balans opgenomen als de niet in de balans opgenomen financiële instrumenten. De primaire financiële instrumenten van het bestuur dienen ter financiering van de operationele activiteiten van het bestuur of vloeien direct uit deze activiteiten voort. Het beleid van het bestuur is om niet te handelen in financiële instrumenten voor speculatieve doeleinden. De belangrijkste risico's uit hoofde van de financiële instrumenten van het bestuur zijn het kredietrisico en het liquiditeitsrisico. Het beleid van het bestuur om deze risico's te beperken, is als volgt:

- Kredietrisico: het bestuur bewaakt voortdurend haar vorderingen. Door de bovenstaande maatregelen is het kredietrisico voor het bestuur minimaal;
- Liquiditeitsrisico: het bestuur heeft een treasurystatuut opgesteld waarin zij haar beleid omtrent liquiditeit heeft uiteengezet. Door tussentijdse monitoring en eventuele bijsturing worden liquiditeitsrisico's beheerst. In de begrotingen wordt rekening gehouden met de beschikbaarheid van liquide middelen.

3.7.2. Passiva

a. Eigen vermogen

Voor de vaststelling van het eigen vermogen wordt onderscheid gemaakt tussen de algemene reserve en de bestemmingsreserves. Conform de regelgeving is de algemene reserve opgebouwd uit publieke middelen, terwijl de bestemmingsreserves kunnen zijn opgebouwd uit private of publieke middelen. De private bestemmingsreserves betreffen de opgebouwde reserves van de SCOD en de sector peuterwerk & kinderopvang enerzijds en een bestemmingsreserve voor overschrijdingsmiddelen PO anderzijds. De bestemmingsreserve van de SCOD wordt naar verwachting niet op korte termijn aangewend. De bestemmingsreserve voor de sector peuterwerk & kinderopvang is beschikbaar voor het opvangen van eventuele negatieve exploitatieresultaten in de komende jaren. De bestemmingsreserve overschrijdingsregeling PO is opgebouwd uit van de gemeente Dordrecht ontvangen overschrijdingsmiddelen. Deze wordt vanaf 2015 ingezet voor kwaliteitsverbetering bij de basisscholen van H₃O. De bestemmingsreserve kwaliteitsverbetering VO voor het Insula College is gevormd in 2018 en wordt ingezet vanaf 2019.

Uit publieke middelen zijn bestemmingsreserves opgebouwd voor flexibele bapo op basis van een 90%-dekking van de opgebouwde rechten per ultimo 2019 voor het VO en de Hans Petrischool en 55% voor het PO. De verwachting op basis van ervaringscijfers is dat

90% resp. 55% van de medewerkers die recht hebben op deze regeling daar daadwerkelijk gebruik van zal maken.

Ultimo 2019 worden 2 nieuwe publieke bestemmingsreserves gevormd:

- de bestemmingsreserve aanvullende bekostiging: op basis van het 'convenant extra geld voor werkdrukverlichting en tekorten onderwijspersoneel in het funderend onderwijs 2020-2021' van minister Slob van OCW met werkgevers- en werknemersorganisaties is in december 2019 aanvullende bekostiging uitgekeerd voor besteding in 2020 en 2021. In deze bestemmingsreserve is deze aanvullende bekostiging afzonderlijk zichtbaar gemaakt. De middelen worden in het PO ingezet voor de salarismaatregelen 2020 uit de nieuwe cao PO 2020. In het VO worden plannen voorbereid voor de inzet van de middelen in 2020 en 2021. Bij het Insula College is de intentie om hiermee opleidingsschool te worden. De Hans Petrischool zet in op een arbo-plan om met een teambrede aanpak het ziekteverzuim te verlagen;
- de bestemmingsreserve loonruimte 2019: in 2019 is de lumpsum personeel 2019 verhoogd met de door het kabinet beschikbaar gestelde loonbijstelling 2019. Een deel hiervan is beschikbaar voor salarismaatregelen in een nieuwe cao. Voor het PO is inmiddels een nieuwe cao 2020 afgesloten, in het VO nog niet.

Het eigen vermogen is in vergelijking met 2018 gestegen met € 0,832 mln vanwege het resultaat 2019. Daarbinnen is de algemene reserve ultimo 2019 gestegen met € 0,241 mln en zijn de bestemmingsreserves gestegen met € 0,591 mln. De algemene reserve wordt ingezet voor de financiering van vaste activa in de onderwijssectoren en als buffer voor het afdekken van risico's en de financiering van nieuwe investeringen. Door de daling van het financieringssaldo is de buffer in 2019 per saldo met € 0,467 mln toegenomen.

De voorgestelde resultaatbestemming is door het College van Bestuur goedgekeurd (zie paragraaf 4.1 en bijlage 2). Het verloop van het eigen vermogen is als volgt:

Omschrijving	31-12-2018	Resultaat- bestemming	Mutaties reserves	31-12-2019
2.1.3. Bestemmingsreserves-privaat H3O	1.502.329	- 533.260	0	969.069
2.1.3. Bestemmingsreserve-privaat SCOD	1.708.122	139	0	1.708.261
2.1.2. Bestemmingsreserves-publiek H3O	1.137.410	1.060.276	0	2.197.686
2.1.2. Bestemmingsreserves-publiek HP	44.910	63.760	0	108.670
2.1.1. Algemene reserve-financiering H3O	5.654.054	0	- 267.380	5.386.674
2.1.1. Algemene reserve-financiering HP	368.481	0	42.512	410.993
2.1.1. Algemene reserve-buffer H3O	2.044.346	67.010	267.380	2.378.736
2.1.1. Algemene reserve-buffer HP	942.725	174.229	- 42.512	1.074.442
2.1. Totaal eigen vermogen H3O	10.338.139	594.026	0	10.932.165
2.1. Totaal eigen vermogen SCOD	1.708.122	139	0	1.708.261
2.1. Totaal eigen vermogen HP	1.356.116	237.989	0	1.594.105
2.1. Totaal eigen vermogen	13.402.377	832.154	0	14.234.531

b. Voorzieningen

Het verloop van de voorzieningen in 2019 is opgenomen in onderstaand overzicht:

Omschrijving	31-12-2018	Onttrekking 2019	Dotatie 2019	31-12-2019
2.3.1. Voorziening spaar-ADV VO	378.090	- 86.000	28.490	320.580
2.3.1. Voorziening ambtsjubilea VO	256.249	- 36.411	68.269	288.107
2.3.1. Voorziening verlof keuzebudget VO	267.400	- 20.000	88.300	335.700
2.3.1. Voorziening ambtsjubilea PO	176.934	- 10.006	62.770	229.698
2.3.1. Voorziening ambtsjubilea PW/KO	14.892	- 1.743	1.859	15.008
<i>Subtotaal 2.3.1. personeel H3O</i>	<i>1.093.565</i>	<i>- 154.160</i>	<i>249.688</i>	<i>1.189.093</i>
2.3.1. Voorziening ambtsjubilea HP	33.898	- 5.268	14.075	42.705
2.3.1. Voorziening verlof keuzebudget HP	20.600	- 6.300	7.800	22.100
<i>Subtotaal 2.3.1. personeel HP</i>	<i>54.498</i>	<i>- 11.568</i>	<i>21.875</i>	<i>64.805</i>
<i>Subtotaal 2.3.1. personeel</i>	<i>1.148.063</i>	<i>- 165.728</i>	<i>271.563</i>	<i>1.253.898</i>
2.3.3. Onderhoudsvoorziening VO	946.689	- 310.983	355.000	990.706
2.3.3. Onderhoudsvoorziening PO	802.344	- 216.521	475.000	1.060.823
2.3.3. Onderhoudsvoorziening bestuur	107.171	- 6.675	25.000	125.496
2.3.3. Voorziening FBD	90.885	- 25.819	25.000	90.066
<i>Subtotaal 2.3.3. overig H3O</i>	<i>1.947.089</i>	<i>- 559.998</i>	<i>880.000</i>	<i>2.267.091</i>
2.3.3. Onderhoudsvoorziening HP	173.124	- 86.528	70.000	156.596
<i>Subtotaal 2.3.3. overig</i>	<i>2.120.213</i>	<i>- 646.526</i>	<i>950.000</i>	<i>2.423.687</i>
2.3. Totaal voorzieningen H3O	3.040.654	- 714.158	1.129.688	3.456.184
2.3. Totaal voorzieningen HP	227.622	- 98.096	91.875	221.401
2.3. Totaal voorzieningen	3.268.276	- 812.254	1.221.563	3.677.585

Voor de voorziening spaar-ADV wordt uitgegaan van een 90%-dekking, omdat medewerkers hiervoor sparen door extra te werken, waardoor ervanuit wordt gegaan dat vrijwel iedereen hiervan gebruik gaat maken.

De voorzieningen ambtsjubilea zijn gebaseerd op de contante waarde van de toekomstige verplichtingen en zijn berekend op basis van te ontvangen bedragen bij een ambtsjubileum van 25 jaar resp. 40 jaar en met een dekking van 100% en een vertrekans ultimo 2019 van 10% bij het onderwijs en 25% bij de sector peuterwerk en kinderopvang.

De voorziening spaarverlof individueel keuzebudget bevat een raming voor de in 2014 in de cao VO geïntroduceerde spaarmogelijkheid voor duurzame inzetbaarheid met een 90%-dekking van de toekomstige salariskosten. In de cao PO bestaat deze mogelijkheid ook, maar daarvan wordt binnen de basisscholen van H3O geen gebruik gemaakt.

In 2018 zijn geactualiseerde meerjarige onderhoudsplannen gemaakt. De dotaties 2019 zijn hierop gebaseerd. Alleen voor de locaties van basisschool De Fontein (Krispijn in MFA en Wielwijk renovatie), de locatie Noordendijk van basisschool De Regenboog (nieuwbouwplannen) en basisschool De Sterekijker (nieuwbouwplannen) zijn geen plannen beschikbaar. De onderhoudsvoorziening voor het Leerpark heeft betrekking op het aandeel van het Insula in de gezamenlijke gebouwen met het Stedelijk Dalton Lyceum (SDL).

Het negatieve eigen vermogen van FBD bedroeg ultimo 2018 - € 0,191 mln. Ter financiering hiervan heeft H3O aan FBD werkvoorschotten verstrekt voor in totaal € 0,100 mln ultimo 2018. In de jaarrekening van H3O is een voorziening opgenomen voor het saldo hiervan. Dit saldo is in 2019 afgenomen met - € 0,001 mln vanwege het positieve resultaat 2019 van FBD van € 0,026 mln en de gedeeltelijke terugbetaling van de werkvoorschotten voor € 0,025 mln. In de balanspresentatie zijn de werkvoorschotten gesaldeerd (zie toelichting in subparagraaf 3.4.4. en bij de vorderingen). Het negatieve eigen vermogen van FBD bedraagt ultimo 2019 - € 0,165 mln.

Van de balanspositie van € 3,678 mln ultimo 2019 is naar verwachting € 0,500 mln kortlopend.

c. Kortlopende schulden

In onderstaand overzicht zijn de kortlopende schulden op hoofdlijnen gespecificeerd:

Omschrijving		31-12-2018	31-12-2019
2.5.3	Crediteuren H3O	504.838	585.744
	Crediteuren HP	97.078	131.836
	<i>Subtotaal crediteuren</i>	<i>601.916</i>	<i>717.580</i>
2.5.4	OCW – Geoormerkte subsidie H3O	49.078	8.465
	OCW – Geoormerkte subsidie HP	0	0
	<i>Subtotaal OCW – geoormerkte subsidie</i>	<i>49.078</i>	<i>8.465</i>
2.5.7	Belastingen / premies sociale verzekeringen H3O	1.502.227	1.452.496
	Belastingen / premies sociale verzekeringen HP	101.451	119.680
	<i>Subtotaal belastingen/premies sociale verzekeringen</i>	<i>1.603.678</i>	<i>1.572.176</i>
2.5.8	Pensioenen H3O	389.991	407.244
	Pensioenen HP	29.550	37.874
	<i>Subtotaal pensioenen</i>	<i>419.541</i>	<i>445.118</i>
2.5.9	Overige kortlopende schulden H3O	441.034	357.429
	Overige kortlopende schulden SCOD	0	0
	Overige kortlopende schulden HP	11.168	11.752
	<i>Subtotaal overige kortlopende schulden</i>	<i>452.202</i>	<i>369.181</i>
2.5.10	Vakantiegeld/bindingstoelage H3O	1.118.875	1.123.971
	OCW – Geoormerkte subsidies H3O	225.859	474.989
	OCW – Niet-geoormerkte subsidies H3O	9.704	17.500
	OCW – Prestatiebox H3O	21.783	21.997
	Dordrecht – investeringssubsidie 1 ^e inrichting H3O	57.148	41.427
	Vooruit ontvangen vergoedingen H3O	887.342	822.231
	Te betalen financieringen laptops H3O	161.128	172.006
	Overige H3O	43.868	37.936
	<i>Subtotaal overlopende passiva H3O</i>	<i>2.525.707</i>	<i>2.712.057</i>
	Overlopende passiva HP	110.052	103.941
	<i>Subtotaal overlopende passiva</i>	<i>2.635.759</i>	<i>2.815.998</i>
2.5	Totaal kortlopende schulden H3O	5.412.875	5.523.435
2.5	Totaal kortlopende schulden SCOD	0	0
2.5	Totaal kortlopende schulden HP	349.299	405.083
2.5.	Totaal kortlopende schulden	5.762.174	5.928.518

De kortlopende schulden zijn op de balans opgenomen conform de beschikbare specificaties. De kortlopende schulden hebben alle een resterende looptijd korter dan een jaar.

Een van OCW ontvangen lerarenbeurs ad € 0,012 mln kon in 2019 niet worden gebruikt en wordt aan OCW terugbetaald na verrekening met een per abuis in 2019 door OCW dubbel verrekenende terugbetaling van € 0,004 mln.

De openstaande saldi voor crediteuren, loonheffing, BTW, premies vervangings- en participatiefonds en pensioenpremies zijn in de eerste maanden van 2020 betaald. De post belastingen is ultimo 2018 relatief hoog vanwege te betalen vennootschapsbelasting voor de kinderopvang ad € 0,131 mln. Hiervan staat ultimo 2019 nog € 0,039 mln open voor de afwikkeling van 2015 (zie toelichting bij subparagraaf 3.8.4).

Voor de posten opgenomen bij de overige kortlopende schulden dienden ultimo 2019 de facturen nog te worden ontvangen. Hiertoe behoort de geraamde schuld aan de leverancier van leermiddelen voor het Insula College (zie toelichting bij paragraaf 3.13).

De reservering vakantiegeld en bindingstoelage ultimo 2019 ligt in lijn met de reservering ultimo 2018.

De toelichting op de geormerkte subsidies OCW is opgenomen in paragraaf 4.3 conform model G. Tot de balanspost behoort de ontvangen geormerkte subsidie voor het project Regionale aanpak lerarentekort. H₃O is voor dit project penvoerder namens verschillende schoolbesturen. Om deze reden wordt het project volledig via de balans van H₃O verantwoord en niet via de exploitatie van H₃O. De balanspositie bij de niet-geormerkte subsidies OCW en prestatiebox OCW is het gevolg van het uitbetalingsritme van OCW.

De investeringssubsidie van de gemeente Dordrecht heeft betrekking op de 1^e inrichting van EBS Eden bij de start van deze school en de groei daarna en De Sterrekijker voor de recente groei. De balanspositie muteert met de afschrijvingen in 2019 op de uitgevoerde investeringen.

De post vooruit ontvangen vergoedingen is afgenomen vanwege mutaties bij de toerekening van ouder- en leerlingenbijdragen bij de sector VO en school- en individuele arrangementen van de samenwerkingsverbanden passend onderwijs VO en PO aan de periode waarin samenhangende activiteiten plaatsvinden. Daarnaast worden vanaf 2014 afbetalingen van ouders voor huurkoop van Apple-laptops bij de locaties Halmaheiraplein en Koningstraat van het Insula College doorgestort naar de financieringsmaatschappij. Bij de overlopende passiva is de kortlopende schuld aan de financieringsmaatschappij opgenomen. Vanwege het tijdsverschil wijkt de balanspositie enigszins af van de positie opgenomen bij de kortlopende vorderingen op ouders.

3.8. TOELICHTING OP GECONSOLIDEERDE STAAT VAN BATEN EN LASTEN 2019

3.8.1. Toelichting op de baten

a. (Rijks)bijdragen OCW

De specificatie van de ontvangen rijksbijdragen OCW is conform onderstaand overzicht:

Omschrijving	Totaal 2019	VO	PO	PW/KO	Begroting 2019	2018
Normatieve rijksbijdragen OCW	34.465.310	17.499.366	16.965.944	0	32.620.361	32.896.345
Geormerkte subsidies OCW	356.090	243.821	112.269	0	194.721	223.578
Niet-geormerkte subsidies OCW	1.477.466	1.270.785	206.681	0	1.512.633	1.616.902
Prestatiebox OCW	1.341.594	748.902	592.692	0	1.276.347	1.243.052
Doorbetalen/arrangementen SWV	1.251.666	404.889	846.777	0	800.938	1.180.456
3.1. Totaal rijksbijdr. OCW H₃O	38.892.126	20.167.763	18.724.363	0	36.405.000	37.160.333
3.1. Totaal rijksbijdr. OCW HP	3.500.580				3.320.000	3.428.631
3.1. Totaal rijksbijdragen OCW	42.392.706				39.725.000	40.588.964

Belangrijkste oorzaken voor de in vergelijking met de realisatie 2018 hogere rijksbijdragen in 2019 zijn:

- de mutaties van de leerlingenaantallen van 2017/2018 naar 2018/2019 (daling bij zowel het Insula College als het PO) (zie bijlage 1);
- de verhoging van de gemiddelde personeelslast (GPL) in de personele rijksvergoeding voor de compensatie door het rijk van de gestegen werkgeverslasten onder andere voor de gestegen pensioenpremies van het ABP per 1 januari 2019;
- de verhoging van de GPL met de loonbijstelling bij zowel PO als VO ter verbetering van de arbeidsvoorwaarden;
- de toevoeging van de vijfde en laatste tranche van middelen uit het nationaal onderwijsakkoord via verhoging van de prestatiebox;
- daarnaast werd de reguliere prijsbijstelling van de rijksvergoeding materiële instandhouding bij alleen het PO toegevoegd. Bij het VO werd deze evenals bij de rijksvergoeding bekostiging lesmateriaal niet uitgedeeld vanwege bezuinigingen door het ministerie van OCW;
- de toevoeging van middelen voor terugdringing werkdruk in het PO vanaf het schooljaar 2018/2019 en de verhoging in 2019/2020;

- de toevoeging van middelen voor de terugdringing van onderwijsachterstanden in het PO als gevolg van een nieuwe CBS-indicator die voor de achterstandsscholen van H₃O gunstig uitvalt (vanaf 2019/2020 als opvolger van de niet-geoormerkte rijksvergoeding impulsmiddelen);
- een bijzonder en aanvullende bekostiging in 2019 op basis van het 'convenant extra geld voor werkdrukverlichting en tekorten onderwijspersoneel in het fundierend onderwijs 2020-2021' uit november 2019 met middelen voor het VO die worden besteed in 2020 en 2021 en middelen voor het PO die worden ingezet voor dekking van de nieuwe salarismaatregelen in de cao PO 2020 (zie toelichting bij subparagraaf 3.7.2 en paragraaf 4.1);
- bij het participatiefonds vond een inhaalslag plaats inzake de verrekening van uitkeringen aan in het verleden ontslagen medewerkers die werden ingehouden op de lumpsum rijksvergoeding PO in zowel 2018 als 2019;
- doorlopende geoormerkte rijksvergoedingen voor het project doorstroom PO-VO en aanvullende bekostiging technisch vmbo voor het Insula College locatie Leerpark enerzijds en een nieuwe geoormerkte rijksvergoeding voor het project doorstroom vmbo-havo anderzijds. Daarnaast worden geoormerkte vergoedingen voor lerarenbeurzen ontvangen en vanaf het schooljaar 2018/2019 voor zij-instromers in het PO;
- bij de niet-geoormerkte rijksvergoedingen werden in het VO reguliere middelen ontvangen voor voortijdig schoolverlaten, leerplusarrangement en functiemix randstadregio's. Bij het PO werden middelen gerealiseerd voor impulsgebieden (tot en met 2018/2019) en schipperskinderen;
- een hogere bekostiging vanuit het samenwerkingsverband passend onderwijs voor individuele arrangementen, schoolarrangementen en zorgcoördinatie bij het VO. De bekostiging vanuit het samenwerkingsverband voor het PO daalde licht.

b. Overige overheidsbijdragen

Omschrijving	Totaal 2019	VO	PO	PW/KO	Begroting 2019	2018
Gemeentelijke bijdragen	1.365.578	47.882	113.792	1.203.904	1.652.150	1.523.468
Overige	225.210	192.864	32.346	0	247.850	262.510
3.2. Totaal overig overheid H₃O	1.590.788	240.746	146.138	1.203.904	1.900.000	1.785.978
3.2. Totaal overig overheid HP	170.916				126.000	179.778
3.2. Totaal overig overheid	1.761.704				2.026.000	1.965.756

De gemeentelijke bijdragen bestaan uit de subsidies voor peuterwerk, vroeg- en voor-schoolse educatie (VVE), schakelklassen, gymzalen in eigen beheer, verhuiskosten bij renovatie/nieuwbouw en vergoedingen voor schade en vernieling. De realisatie 2019 daalde vanwege minder subsidie peuterwerk in vergelijking met de realisatie 2018 als gevolg van de tegenvallende bezetting. Wel werden ter voorbereiding op de wettelijke verplichting met ingang van 1 augustus 2020 pilots uitgevoerd voor de uitbreiding van het VVE-aanbod van 10 naar 16 uur per week. Daarnaast moest bij het PO een groot deel van de subsidie schakelklassen over 2018/2019 worden terugbetaald.

De overige overheidsbijdragen betreffen incidentele overheidssubsidies en de bijdrage van het Stedelijk Dalton Lyceum (SDL) in de gezamenlijke kosten van de vmbo-beroepsgerichte locaties in het Leerpark. Met ingang van 2014 is een overeenkomst afgesloten op basis van het fiscale principe van de gemene rekening met een vaste verdeelsleutel van 60% Insula College en 40% SDL op basis van de verwachte verhouding van leerlingenaantallen over de jaren heen. Omdat deze verwachte verhouding niet werd gerealiseerd, is met ingang van 2017 een nieuwe overeenkomst afgesloten op basis van de werkelijke leerlingaantallen (2017: 53,2% Insula College en 46,8% SDL, 2018: 51,5% Insula College en 48,5% SDL, 2019: 52,4% Insula College en 47,6% SDL) en verrekening van de gezamenlijke kosten op basis van de voor de gezamenlijke huisvesting ontvangen facturen. Omdat de gezamenlijke kosten over 2019 daalden als gevolg van minder planmatig onderhoud, daalde tevens de bijdrage van het Stedelijk Dalton Lyceum.

c. Overige baten

Omschrijving	Totaal 2019	VO	PO	PW/KO	Begroting 2019	2018
Verhuur en medegebruik	150.044	135.102	14.465	477	174.000	153.436
Ouder- en leerlingbijdragen	3.051.699	664.074	263.584	2.124.041	2.784.000	2.857.760
Overige personele baten	808.601	349.397	407.078	52.126	174.000	452.481
Overige materiële baten	44.848	17.215	27.109	524	23.000	46.458
3.5. Totaal overige baten H3O	4.055.192	1.165.788	712.236	2.177.168	3.155.000	3.510.135
3.5. Totaal overige baten HP	107.949				48.250	54.141
3.5. Totaal overige baten	4.163.141				3.203.250	3.564.276

De gerealiseerde overige baten zijn gestegen in vergelijking met de realisatie 2018 om twee redenen. De ouder- en leerlingbijdragen zijn toegenomen in vergelijking met zowel de realisatie 2018 als de begroting 2019 vanwege meer activiteiten in het VO en het PO en vanwege meer ouderbijdragen voor de BSO en de kinderdagopvang.

De gerealiseerde overige personele baten zijn in 2019 hoger dan de realisatie 2018 vanwege nog te ontvangen UWV-uitkeringen voor compensatie van in het verleden verstrekte transitievergoedingen bij langdurige arbeidsongeschiktheid. De wetgeving hiervoor gaat in per 1 april 2020 en op basis hiervan mag worden verwacht dat de compensatie wordt toegekend. Reden om de compensatievergoedingen van deze in het verleden verstrekte transitievergoedingen in 2019 reeds als baten te nemen. Het verschil met de begrotingscijfers is daarnaast het gevolg van niet-geraamde zwangerschapsuitkeringen waar hogere loonkosten vanwege vervanging tegenover staan bij de personele lasten.

3.8.2. Toelichting op de lasten

a. Personele lasten

Omschrijving	Totaal 2019	VO	PO	PW/KO	Begroting 2019	2018
Loonkosten	25.750.114	11.833.233	11.871.400	2.045.481	25.931.071	25.291.943
Sociale lasten	3.247.510	1.467.900	1.445.921	333.689	3.241.368	3.161.477
Pensioenlasten	3.781.362	1.902.895	1.704.633	173.834	3.419.287	3.335.011
Af: vervangingsfonds	- 309.946	0	- 309.946	0	- 550.000	- 537.949
Dotatie voorzieningen	249.688	185.059	62.770	1.859	- 68.727	233.124
Uitzendkrachten / inhuur	1.321.023	722.848	528.611	69.564	704.108	1.491.226
WGA/Ziektewet-premie	210.178	100.716	93.507	15.955	210.000	197.788
Overige	1.026.364	375.063	371.770	279.531	777.893	1.175.154
4.1. Totaal personele lasten H3O	35.276.293	16.587.714	15.768.666	2.919.913	33.665.000	34.347.774
4.1. Totaal personele lasten HP	2.936.246				2.855.000	2.785.886
4.1. Totaal personele lasten	38.212.539				36.520.000	37.133.660

De gerealiseerde loonkosten inclusief sociale lasten en pensioenlasten en verminderd met vergoeding vervangingsfonds bij het PO zijn over 2019 met 3,9% gestegen in vergelijking met de realisatie 2018. Deze stijging is het saldo van 2,7% hogere loonkosten bij het VO, 4,5% hogere loonkosten bij het PO en 7,9% hogere loonkosten bij de sector peuterwerk en kinderopvang. Redenen hiervoor zijn:

- een dalende formatie bij het VO vanwege minder leerlingen bij het Insula College;
- een stijgende formatie bij het PO vanwege de extra middelen voor terugdringing werkdruk en onderwijsachterstanden enerzijds en het aantrekken van zij-instromers anderzijds en ondanks de gedaalde leerlingaantallen;
- een stijging van de inzet bij de sector peuterwerk & kinderopvang vanwege uitbreiding van de BSO-capaciteit en ondanks de gedaalde bezetting bij de peuterspeelzalen en uitvoering van pilots voor de uitbreiding van VVE-aanbod van 10 naar 16 uur per week voor een VVE-peuter;

- een daling van de formatie bij het bestuursbureau vanwege het vertrek van een klusjesman. Voor de beleidsmedewerker huisvesting wordt tijdelijk een interim ingehuurd (zie hierna) in afwachting van de ontwikkelingen rond de doordecentralisatie onderwijshuisvesting in het PO;
- verschillen tussen de jaren van de vervangingsbehoefte en -mogelijkheden voor ziekteverzuim;
- gelijkblijvende sociale lasten (op 10% van de totale loonkosten);
- stijgende pensioenlasten als gevolg van de gestegen premies per 1 januari 2019 vanwege de te lage dekkingsgraad, waardoor het aandeel pensioenlasten steeg van 10,5% naar 11,5% van de totale loonkosten;
- de doorwerking van de salarismaatregel in de cao VO per juni 2018 en een nieuwe salarismaatregel in de cao VO per juni 2019;
- de doorwerking van salarismaatregelen in de cao PO per september 2018 met een extra salarisverhoging voor het onderwijsgevend personeel (OP) in het PO ter verbetering van de arbeidsvoorwaarden;
- de doorwerking van de salarismaatregel in de cao Kinderopvang per juli 2018 en een nieuwe salarismaatregel in de cao kinderopvang per januari 2019.

Gemiddeld aantal fte's	Totaal	VO	PO	PW/KO	Bestuursbureau
2019	458	182	213	47	16
Mutatie	+ 11	- 1	+ 8	+ 5	- 1
2018	447	183	205	42	17

Bovenstaande tabel geeft inzicht in het gemiddelde aantal fte's per sector en voor het bestuursbureau in de jaren 2018 en 2019 exclusief vervangingsaanstellingen en nul-urencontracten. Het totaal aantal fte's is gedaald bij het Insula College vanwege minder leerlingen. De stijging van fte's bij de basisscholen is het gevolg van de extra middelen voor terugdringing werkdruk en onderwijsachterstanden en het aantrekken van zij-instromers. De toename bij de sector peuterwerk en kinderopvang wordt veroorzaakt door het omzetten van nul-urencontracten in contracten met een bepaalde omvang om pedagogisch medewerkers meer zekerheid te bieden.

De voorzitter College van Bestuur, dhr. drs. J. Ramaker, en het vanaf 2017 toegetreden lid College van Bestuur, mw. drs. J. Bos, worden bezoldigd conform de cao bestuurders-VO. De loonkosten van dhr. Ramaker (1,0 fte) over 2019 bedroegen € 141.816 inclusief vakantietoeslag, eindejaarsuitkering, belaste reiskosten en sociale lasten (2018 € 141.114). Hij ontvangt geen variabele beloningscomponent. Aan het ABP is conform de cao voor hem € 20.482 werkgeversdeel pensioenpremie afgedragen (2018 € 18.586). Dit bedrag is gestegen vanwege hogere pensioenpremies. Vanaf 2016 worden de maxima van de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) voor de onderwijssectoren gebaseerd op bezoldigingsklassen op basis van instellingskenmerken. H₃O zit in klasse E met een bezoldigingsmaximum van € 164.000 (2018 € 158.000). Over 2019 is zijn bezoldiging conform de met de Raad van Toezicht gemaakte afspraken onder het bezoldigingsmaximum.

De loonkosten van mw. Bos (0,8 fte) bedroegen € 91.706 inclusief vakantietoeslag, eindejaarsuitkering, belaste reiskosten en sociale lasten (2018 € 88.374). Zij ontvangt geen variabele beloningscomponent. Aan het ABP is conform de cao voor haar € 15.674 werkgeversdeel pensioenpremie afgedragen (2018 € 14.205). Zij blijft onder het WNT-bezoldigingsmaximum (2019 € 131.200 voor 0,8 fte). Er zijn bij H₃O geen interim-topfunctionarissen.

De leden van de Raad van Toezicht ontvangen op jaarbasis € 6.000 voor een lid en € 9.000 voor de voorzitter. Deze bedragen blijven ver beneden de binnen de WNT opgenomen honoreringsmaxima. Door de voorzitter en twee leden van de Raad van Toezicht wordt BTW afgedragen bovenop de beloning. In paragraaf 4.3 is model H inzake de WNT opgenomen.

De uitgangspunten voor de dotatie personele voorzieningen zijn gelijk gebleven in vergelijking met 2018. Tot de personele voorzieningen behoren de voorzieningen ambtsjubilea, spaar-ADV VO en spaarverlof individueel keuzebudget VO. Bij het PO wordt hiervan geen gebruik gemaakt (zie de toelichting bij de balanspost voorzieningen).

Bij uitzendkrachten wordt alle inhuur van derden verantwoord. De gerealiseerde kosten zijn lager in vergelijking met 2018, maar hoger dan geraamd in de begroting 2019:

- in 2018 werden interim-directeuren ingezet bij het Insula College locatie Leerpark, EBS Eden en de Fontein (tot maart 2019),
- noodzakelijke vervanging als gevolg van ziekteverzuim bleek soms alleen mogelijk via inhuur bij gespecialiseerde bureaus;
- een interim-beleidsmedewerker huisvesting op het bestuursbureau;
- externe deskundigheid is ingezet voor juridische ondersteuning, tevredenheidsonderzoeken, aanbesteding leermiddelen in het VO en stichtingsbrede projecten waaronder de verdere digitalisering van de administratieve processen;
- de uitvoering van verkregen arrangementen van de samenwerkingsverbanden passend onderwijs;
- specifieke doelen waaronder de inhuur van ToBe voor cultuurlessen op het Insula College locatie Halmahairaplein en de implementatie van een nieuw administratief systeem bij de sector peuterwerk en kinderopvang.

Onder de overige personele kosten wordt ook de scholing van medewerkers geraamd. Hieraan zijn in 2019 opnieuw substantiële middelen uitgegeven onder andere voor de verbetering van het meerjarenperspectief Leerpark en zij-instromers in het PO. Daarnaast is extra ingezet op preventieve arbo-maatregelen ter voorkoming van ziekte en de werving van nieuw personeel.

b. Afschrijvingen

Omschrijving	Totaal 2019	VO	PO	PW/KO	Begroting 2019	2018
Gebouwen en terreinen	273.242	226.208	38.690	8.344		298.526
Inventaris en apparatuur	695.701	276.473	398.856	20.372		759.159
Overige materiële vaste activa	179.052	38.060	140.992	0		181.722
4.2. Totaal afschrijvingen H3O	1.147.995	540.741	578.538	28.716	1.130.000	1.239.407
4.2. Totaal afschrijvingen HP	65.028				60.000	62.893
4.2. Totaal afschrijvingen	1.213.023				1.190.000	1.302.300

Een gedetailleerd overzicht van de afschrijvingen is opgenomen bij de toelichting op de balanspost materiële activa. De gerealiseerde afschrijvingen zijn in vergelijking met 2018 gedaald vanwege de relatief beperkte investeringen in 2018 en 2019.

c. Huisvestingslasten

Omschrijving	Totaal 2019	VO	PO	PW/KO	Begroting 2019	2018
Huur en medegebruik	349.412	101.705	5.555	242.152	386.300	343.732
Onderhoud en exploitatie	274.299	110.988	159.596	3.715	338.950	325.140
Dotatie onderhoudsvoorziening	855.000	366.979	486.123	1.898	900.000	855.000
Energie en water	675.262	393.505	280.335	1.422	633.000	605.321
Schoonmaakkosten	1.182.729	483.940	600.830	97.959	1.071.000	1.133.442
Mutatie voorziening FBD	- 819	- 392	- 365	- 62	0	- 12.786
Saldering werkvoorschotten FBD	- 25.000	- 11.980	- 11.122	- 1.898	0	- 15.000
Publiekrechtelijke heffingen	59.360	26.124	33.050	186	48.500	37.902
Overige huisvestingslasten	88.251	18.449	69.205	597	62.250	72.434
4.3. Totaal huisvesting H3O	3.458.494	1.489.318	1.623.207	345.969	3.440.000	3.345.185
4.4. Totaal huisvesting HP	193.211				230.000	202.005
4.3. Totaal huisvesting	3.651.705				3.670.000	3.547.190

De kosten voor huur en medegebruik in 2019 zijn vergelijkbaar met 2018. Het bedrag bij het PO is relatief, omdat enerzijds medegebruik betaald wordt voor het gebruik van de MFA Koloriet voor De Fontein locatie Krispijn en de tijdelijke locatie van De Sterrekijker en anderzijds binnen H₃O een verrekening plaatsvindt voor het medegebruik van de locaties peuterwerk en kinderopvang binnen schoolgebouwen.

Het gerealiseerde onderhoud is lager dan in 2018 vanwege minder planmatig onderhoud uit de meerjarige onderhoudsplannen. Deze plannen zijn in 2018 geactualiseerd. De dotatie in 2019 is daarom gelijk aan 2018. In de begroting 2019 was nog verondersteld dat nieuwe dotaties zouden plaatsvinden na de renovatie van De Fontein Wielwijk en nieuwbouw De Sterrekijker. Het gerenoveerde gebouw van De Fontein Wielwijk is eind november 2019 opgeleverd en de oplevering van de nieuwbouw De Sterrekijker vindt plaats in april 2020. Reden waarom de meerjarige onderhoudsplannen in 2020 opnieuw worden geactualiseerd.

De gerealiseerde kosten voor energie en water zijn gestegen in vergelijking met de realisatie 2018 en de begroting 2019 door gestegen prijzen.

De schoonmaakkosten zijn hoger dan de realisatie 2018 vanwege de verhoging van het uurtarief bij FBD voor salarismaatregelen in de cao schoonmaak. Voor FBD werden in de jaarrekening 2016 de door H₃O verstrekte werkvoorschotten gesaldeerd (€ 0,115 mln) en een voorziening opgebouwd (€ 0,071 mln) tot aan het negatieve eigen vermogen van FBD zoals dat was ontstaan als gevolg van fiscale advieskosten. Sindsdien wordt de voorziening gemuteerd overeenkomstig het resultaat van FBD en de terugbetaling van de verstrekte werkvoorschotten. De mutatie op de voorziening FBD over 2019 bedraagt - € 0,001 mln en bestaat uit een onttrekking voor het positieve resultaat van FBD ad - € 0,026 mln en een dotatie voor de gedeeltelijke terugbetaling van de werkvoorschotten van € 0,025 mln (zie de toelichting bij verbonden partijen in subparagraaf 3.4.4.).

De publiekrechtelijke heffingen zijn hoger dan over 2018 vanwege een inhaalslag van ontvangen declaraties van de gemeente Dordrecht in 2019. De overige huisvestingslasten zijn toegenomen in vergelijking met 2018 vanwege meer verhuiskosten.

d. Overige instellingslasten

Omschrijving	Totaal 2019	VO	PO	PW/KO	Begroting 2019	2018
Administratie en beheer	370.239	178.990	166.353	24.896	374.550	362.037
Overige instellingslasten	237.251	124.536	103.127	9.588	262.450	279.517
4.4. Totaal overige lasten H₃O	607.490	303.526	269.480	34.484	637.000	641.554
4.4. Totaal overige lasten SCOD	0				0	8
4.4. Totaal overige lasten HP	109.616				107.500	106.578
4.4. Totaal overige lasten	717.106				744.500	748.140

De realisatie van de overige instellingslasten liggen enigszins onder de realisatie 2018 en de begroting 2019 vanwege minder PR-uitgaven.

De totale bovenschoolse kosten bedroegen 6,8% van de totale lasten (2018: 6,8%). Een deel van de bovenschoolse kosten wordt gedekt uit de rentebaten en overige baten, waardoor de bijdrage van de sectoren aan de dekking van de bovenschoolse kosten wordt verlaagd. Indien het saldo van de rentebaten en overige baten op de bovenschoolse kosten in mindering wordt gebracht, verandert het bovengenoemde percentage vanwege de lage rentepercentages (zie subparagraaf 3.8.3) in 6,4% (2018: 6,1%).

De ten laste van het boekjaar gebrachte kosten van de externe accountant zijn als volgt:

	2018	2019
Onderzoek van de jaarrekening	33.785	35.756
Andere controleopdrachten	5.576	3.751
Andere niet-controlediensten	0	0
<i>Totaal</i>	<i>39.361</i>	<i>39.507</i>

De controlerend accountant vanaf de jaarrekening 2016 is Mazars. De andere controleopdrachten worden vanaf de zomer 2016 eveneens uitgevoerd door Mazars.

e. Leermiddelen

Omschrijving	Totaal 2019	VO	PO	PW/KO	Begroting 2019	2018
4.5. Totaal leermiddelen H3O	3.443.961	2.180.993	1.056.527	206.441	3.035.500	3.273.902
4.5. Totaal leermiddelen HP	235.332				240.000	247.566
4.5. Totaal leermiddelen	3.679.293				3.275.500	3.521.468

Tot de leermiddelen worden onder andere gerekend verbruiksmateriaal, werkboeken, reproductiekosten, ICT-kosten en activiteitenkosten zoals excursies. De realisatie van de leermiddelen is hoger dan de realisatie 2018 vanwege toegenomen kosten voor werkboeken in het VO (zie hierna). Daarnaast zijn de ICT-kosten in de sector peuterwerk en kinderopvang verhoogd vanwege ingebruikname van een nieuw klantvriendelijk administratiesysteem. In vergelijking met de begroting 2019 zijn verder activiteiten toegevoegd gedekt door aanvullende ouder- en leerlingbijdragen bij zowel het VO als het PO.

Voor de locaties Halmaheiraplein en Koningstraat van het Insula College is in 2019 in het bestaande samenwerkingsverband met 12 andere schoolbesturen een nieuwe Europese aanbesteding doorlopen voor een extern boekenfonds. Deze aanbesteding is helaas mislukt. Om toch boeken geleverd te krijgen, heeft het samenwerkingsverband met de 2 grote schoolboekendistributeurs nadere afspraken gemaakt voor het schooljaar 2019/2020. Gevolg was dat het Insula College moest overstappen naar een andere leverancier. Dit ging gepaard met extra overnamekosten (zie toelichting bij paragraaf 3.13). De locatie Leerpark heeft haar intern boekenfonds gehandhaafd.

3.8.3. Toelichting op de financiële baten en lasten

Omschrijving	Totaal 2019	VO	PO	PW/KO	Begroting 2019	2018
Rentebaten H3O	2.647	1.268	1.178	201	10.000	94.777
Bankkosten H3O	12.494	5.987	5.559	948	12.500	14.744
5. Saldo fin. baten/lasten H3O	- 9.847	- 4.719	- 4.381	- 747	- 2.500	80.033
Rentebaten SCOD	406				10.500	15.888
Bankkosten SCOD	267				500	312
5. Saldo fin. baten/lasten SCOD	139				10.000	15.576
Rentebaten HP	311				750	524
Bankkosten HP	2.334				2.500	2.556
5. Saldo fin. baten/lasten HP	- 2.023				- 1.750	- 2.032
5. Saldo financiële baten	3.364				21.250	111.189
5. Saldo financiële lasten	15.095				15.500	17.612
5. Saldo financiële baten/lasten	- 11.731				5.750	93.577

De financiële baten betreffen rentebaten op spaarrekeningen. De realisatie ligt ruim onder de begroting 2019 en de realisatie 2018 vanwege de tot vrijwel nihil gedaalde rente. Over 2018 kon H3O nog gebruik maken van een rentefaciliteit op een spaarrekening bij de huisbankier van minimaal 1%. Deze rentefaciliteit is helaas begin 2019 vervallen.

3.8.4. Belastingen

Omschrijving	Totaal 2019	VO	PO	PW/KO	Begroting 2019	2018
6. Belastingen	0	0	0	0	0	- 130.709

H3O dient al jaren aangiftes in voor de vennootschapsbelasting bij de kinderopvang. Binnen de fiscale wet- en regelgeving werden de resultaten van de sector peuterwerk en kinderopvang toegevoegd aan de fiscaal toegestane herbestedingsreserve. Hiervoor zijn tot en met 2015 nihil-aanslagen ontvangen van de belastingdienst. In 2018 is voor ons gebleken dat de fiscale wet- en regelgeving voor de vennootschapsbelasting met ingang van 2012 ingrijpend is gewijzigd voor de kinderopvang (vanaf 2012 gedefinieerd als commerciële activiteit), waardoor een herbestedingsreserve voor de kinderopvang niet meer is toegestaan.

Vanaf 2016 is de Wet modernisering vpb-plicht overheidsondernemingen doorgevoerd. Op basis hiervan kan een beroep worden gedaan op de zogenoemde subjectvrijstelling voor onderwijsactiviteiten, indien de activiteiten van de stichting nagenoeg uitsluitend (90% of meer) bestaan uit onderwijsactiviteiten en de onderwijsactiviteiten hoofdzakelijk (70% of meer) bekostigd worden met publieke middelen. H3O voldoet aan deze voorwaarden. De omvang van de sector peuterwerk en kinderopvang beweegt zich rond de 8%.

Om bovenstaande redenen heeft H3O over de jaren 2012 tot en met 2015 een vrijwillige verbetering van de aangiftes vennootschapsbelasting ingediend. De vrijval van de herbestedingsreserve ultimo 2011 en de resultaten over de jaren 2012 tot en met 2015 leiden tot een te betalen bedrag aan vennootschapsbelasting en heffingsrente over deze jaren van naar verwachting in totaal € 130.709. De navorderingsaanslagen 2012 tot en met 2014 zijn begin 2019 ontvangen en betaald. De navorderingsaanslag 2015 is nog niet ontvangen, omdat nader overleg plaatsvindt over de eindafrekening 2015 vanwege de overgang van een belaste naar een onbelaste periode. De belastingdienst heeft inmiddels op basis van de jaarverslagen vastgesteld dat H3O over 2016 en 2017 voldoet aan de voorwaarden voor de subjectvrijstelling voor onderwijsactiviteiten.

3.8.5. Resultaat deelnemingen

Omschrijving	Totaal 2019	VO	PO	PW/KO	Begroting 2019	2018
7. Resultaat deelnemingen H3O	0	0	0	0	0	0

De boekwaarde van de 51%-deelneming in het FBD is in 2008 afgewaardeerd met € 10.200 tot € 0 (zie subparagraaf 3.4.3.). Per 2 november 2016 is het 49%-aandeel van de andere aandeelhouder FCC overgenomen voor € 9.800 en eveneens afgewaardeerd.

3.9. ENKELVOUDIGE BALANS STICHTING H₃O PER 31 DECEMBER 2019

Conform de richtlijnen voor de jaarverslaggeving is hieronder de enkelvoudige balans van H₃O per 31 december 2019 opgenomen. De balansposities van de SCOD en van de Stichting voor Praktijkonderwijs Dordrecht zijn in deze opstelling geëlimineerd. Deze eliminatie heeft voor de SCOD betrekking op de onderdelen 1.5 Vorderingen (€ 59), 1.7 Liquide middelen (€ 1.708.202) en 2.1 Eigen vermogen (€ 1.708.261). Voor de eliminatie van de posten van de Stichting voor Praktijkonderwijs Dordrecht wordt verwezen naar de afzonderlijke jaarrekening van deze stichting (zie www.hanspetri.nl). Voor de toelichtingen op de enkelvoudige balans wordt verwezen naar de toelichting op de geconsolideerde balans in paragraaf 3.7.

ACTIVA	31-12-2019	31-12-2018	PASSIVA	31-12-2019	31-12-2018
Vaste activa			Eigen vermogen		
1.2 Materiële vaste activa	5.458.693	5.728.728	2.1 Eigen vermogen	10.932.165	10.338.139
1.2.1 Gebouwen en terreinen	1.775.034	2.048.276	2.1.1 Algemene reserve	7.765.410	7.698.400
1.2.2 Inventaris	2.891.960	2.837.834	2.1.2. Bestemmingsreserves publiek	2.197.686	1.137.410
1.2.3 Overige materiële vaste activa	791.699	842.618	2.1.3 Bestemmingsreserves privaat	969.069	1.502.329
Totaal vaste activa	5.458.693	5.728.728	Totaal eigen vermogen	10.932.165	10.338.139
Vlottende activa			Vreemd vermogen		
1.5 Vorderingen	4.330.356	1.750.017	2.3 Voorzieningen	3.456.184	3.040.654
1.5.1 Debiteuren	118.958	216.220	2.3.1 Voorziening personeel	1.189.093	1.093.565
1.5.2 Ministerie van OCW	960.108	836.711	2.3.3 Overige voorzieningen	2.267.091	1.947.089
1.5.6 Overige vorderingen overheden	2.492.637	230.619			
1.5.7. Overige vorderingen	452.072	171.598	2.5 Kortlopende schulden	5.523.435	5.412.875
1.5.8 Overlopende activa	306.581	294.869	2.5.3 Crediteuren	585.744	504.838
			2.5.4 Ministerie van OCW	8.465	49.078
1.7 Liquide middelen	10.122.735	11.312.923	2.5.7 Belastingen / premies SV	1.452.496	1.502.227
1.7.1 Kasmiddelen	3.778	3.854	2.5.8 Pensioenen	407.244	389.991
1.7.2 Banken	10.118.957	11.309.069	2.5.9 Overige kortlopende schulden	357.429	441.034
			2.5.10 Overlopende passiva	2.712.057	2.525.707
Totaal vlottende activa	14.453.091	13.062.940	Totaal vreemd vermogen	8.979.619	8.453.529
TOTAAL ACTIVA	19.911.784	18.791.668	TOTAAL PASSIVA	19.911.784	18.791.668

3.10. ENKELVOUDIGE STAAT VAN BATEN EN LASTEN STICHTING H₃O 2019

Conform de richtlijnen voor de jaarverslaggeving is hieronder de enkelvoudige staat van baten en lasten 2019 van H₃O opgenomen. De staten van baten en lasten van de SCOD en van de Stichting voor Praktijkonderwijs Dordrecht zijn in deze opstelling geëlimineerd. Deze eliminatie heeft voor de SCOD betrekking op de onderdelen 5.1 Financiële baten (€ 406) en 5.2 Financiële lasten (€ 267). Het resultaat van de SCOD over 2019 bedraagt € 139. Voor de eliminatie van de posten van de Stichting voor Praktijkonderwijs Dordrecht wordt verwezen naar de afzonderlijke jaarrekening van deze stichting (zie www.hanspetri.nl). Voor de toelichting op de enkelvoudige staat van baten en lasten

wordt verwezen naar de toelichting op de geconsolideerde staat van baten en lasten 2019 in paragraaf 3.8.

		Rekening 2019	Begroting 2019	Rekening 2018
3.	BATEN			
3.1	(Rijks)bijdragen OCW	38.892.126	36.405.000	37.160.333
3.2	Overige overheidsbijdragen	1.590.788	1.900.000	1.785.978
3.5	Overige baten	4.055.192	3.155.000	3.510.135
	Totaal baten	44.538.106	41.460.000	42.456.446
4.	LASTEN			
4.1	Personele lasten	35.276.293	33.665.000	34.347.774
4.2	Afschrijvingen	1.147.995	1.130.000	1.239.407
4.3	Huisvestingslasten	3.458.494	3.440.000	3.345.185
4.4	Overige instellingslasten	607.490	637.000	641.554
4.5	Leermiddelen	3.443.961	3.035.500	3.273.902
	Totaal lasten	43.934.233	41.907.500	42.847.822
	Saldo baten en lasten	603.873	- 447.500	- 391.376
5.	FINANCIËLE BATEN EN LASTEN			
5.1	Financiële baten	2.647	10.000	94.777
5.2	Financiële lasten	12.494	12.500	14.744
	Saldo financiële baten en lasten	- 9.847	- 2.500	80.033
6. Belastingen		0	0	- 130.709
7. Resultaat deelnemingen		0	0	0
EXPLOITATIESALDO		594.026	- 450.000	- 442.052

3.11. STAAT VAN BATEN EN LASTEN SECTOREN H₃O 2019

Conform de richtlijnen voor de jaarverslaggeving zijn hieronder de staten van baten en lasten 2019 van de verschillende sectoren van H₃O opgenomen. In deze staten van baten en lasten is de exploitatie van het bestuursbureau en bovenschoolse kosten voor 47,9% (2018: 47,8%) toegerekend aan het VO, voor 44,5% (2018: 44,3%) aan het PO en voor 7,6% (2018: 7,9%) aan de sector peuterwerk & kinderopvang. Deze percentages zijn gebaseerd op de omvang van de rijksbijdrage OCW voor het VO en het PO ten opzichte van de totale Rijksbijdrage OCW en het aandeel van de sector peuterwerk & kinderopvang in de totale baten. Voor de toelichtingen op de staten van baten en lasten wordt verwezen naar de toelichting op de geconsolideerde staat van baten en lasten 2019 in voorgaande paragrafen. De staten van baten en lasten van de drie sectoren tellen op tot de enkelvoudige staat van baten en lasten.

VOORTGEZET ONDERWIJS	Rekening 2019	Begroting 2019	Rekening 2018
3. BATEN			
3.1 (Rijks)bijdragen OCW	20.167.763	18.845.000	19.297.885
3.2 Overige overheidsbijdragen	240.746	263.685	294.588
3.5 Overige baten	1.165.788	768.948	860.306
Totaal baten	21.574.297	19.877.633	20.452.779
4. LASTEN			
4.1 Personele lasten	16.587.714	15.915.522	16.189.281
4.2 Afschrijvingen	540.741	534.474	613.377
4.3 Huisvestingslasten	1.489.318	1.493.159	1.504.304
4.4 Overige instellingslasten	303.526	324.370	327.898
4.5 Leermiddelen	2.180.993	1.958.924	2.033.746
Totaal lasten	21.102.292	20.226.449	20.668.606
Saldo baten en lasten	472.005	- 348.816	- 215.827
5. FINANCIËLE BATEN EN LASTEN			
5.1 Financiële baten	1.268	4.737	45.331
5.2 Financiële lasten	5.987	5.921	7.051
Saldo financiële baten en lasten	- 4.719	- 1.184	38.280
EXPLOITATIESALDO	467.286	- 350.000	- 177.547

PRIMAIR ONDERWIJS	Rekening 2019	Begroting 2019	Rekening 2018
3. BATEN			
3.1 (Rijks)bijdragen OCW	18.724.363	17.560.000	17.862.448
3.2 Overige overheidsbijdragen	146.138	212.069	232.235
3.5 Overige baten	712.236	289.588	555.224
Totaal baten	19.582.737	18.061.657	18.649.907
4. LASTEN			
4.1 Personele lasten	15.768.666	14.892.647	15.401.431
4.2 Afschrijvingen	578.538	555.760	597.512
4.3 Huisvestingslasten	1.623.207	1.570.897	1.496.988
4.4 Overige instellingslasten	269.480	261.231	255.743
4.5 Leermiddelen	1.056.527	880.019	1.065.848
Totaal lasten	19.296.418	18.160.554	18.817.522
Saldo baten en lasten	286.319	- 98.897	- 167.615
5. FINANCIËLE BATEN EN LASTEN			
5.1 Financiële baten	1.178	4.414	41.959
5.2 Financiële lasten	5.559	5.517	6.528
Saldo financiële baten en lasten	- 4.381	- 1.103	35.431
EXPLOITATIESALDO	281.938	- 100.000	- 132.184

PEUTERWERK / KINDEROPVANG	Rekening 2019	Begroting 2019	Rekening 2018
3. BATEN			
3.1 (Rijks)bijdragen OCW	0	0	0
3.2 Overige overheidsbijdragen	1.203.904	1.424.246	1.259.155
3.5 Overige baten	2.177.168	2.096.464	2.094.605
Totaal baten	3.381.072	3.520.710	3.353.760
4. LASTEN			
4.1 Personele lasten	2.919.913	2.856.831	2.757.062
4.2 Afschrijvingen	28.716	39.766	28.518
4.3 Huisvestingslasten	345.969	375.944	343.893
4.4 Overige instellingslasten	34.484	51.399	57.913
4.5 Leermiddelen	206.441	196.557	174.308
Totaal lasten	3.535.523	3.520.497	3.361.694
Saldo baten en lasten	- 154.451	213	- 7.934
5. FINANCIËLE BATEN EN LASTEN			
5.1 Financiële baten	201	849	7.487
5.2 Financiële lasten	948	1.062	1.165
Saldo financiële baten en lasten	- 747	- 213	6.322
Belastingen	0	0	- 130.709
EXPLOITATIESALDO	- 155.198	0	- 132.321

3.12. ENKELVOUDIG KASSTROOMOVERZICHT STICHTING H₃O 2019

Conform de richtlijnen voor de jaarverslaggeving is hieronder het enkelvoudige kasstroomoverzicht 2019 van H₃O opgenomen. De posities van de SCOD en van de Stichting voor Praktijkonderwijs Dordrecht zijn in deze opstelling geëlimineerd. Deze eliminatie heeft voor de SCOD betrekking op de onderdelen Vorderingen (€ 15.829) en Saldo financiële baten en lasten (€ 139). Per saldo is het aandeel SCOD in de mutaties liquide middelen € 15.968. Voor de eliminatie van de posities van de Stichting voor Praktijkonderwijs Dordrecht wordt verwezen naar de afzonderlijke jaarrekening van deze stichting (zie www.hanspetri.nl). Voor de toelichtingen op het enkelvoudige kasstroomoverzicht wordt verwezen naar de toelichting in de voorgaande paragrafen.

	Rekening 2019	Rekening 2018
Saldo baten en lasten uit gewone bedrijfssoefening	603.873	- 391.376
Afschrijvingen	1.147.995	1.239.407
Mutaties werkkapitaal:		
- Vorderingen	- 2.580.339	- 330.121
- Kortlopende schulden	110.560	441.188
Mutaties voorzieningen	415.530	437.989
Saldo financiële baten en lasten	- 9.847	80.033
Belastingen	0	- 130.709
Resultaat deelnemingen	0	0
Kasstroom uit operationele activiteiten	- 312.228	1.346.411

(Des)investeringen materiele vaste activa	- 877.960	- 533.114
(Des)investeringen financiële vaste activa	0	0
Kasstroom uit investeringsactiviteiten	- 877.960	- 533.114
Mutaties overige langlopende schulden	0	0
Kasstroom uit financieringsactiviteiten	0	0
Mutaties liquide middelen	- 1.190.188	813.297
Beginstand liquide middelen	11.312.923	10.499.626
Mutaties liquide middelen	- 1.190.188	813.297
Eindstand liquide middelen	10.122.735	11.312.923

3.13. NIET UIT DE BALANS BLIJKENDE RECHTEN EN VERPLICHTINGEN

Vordering voortgezet onderwijs op het ministerie van OCW

In 2006 is de lumpsumregelgeving voor het VO gewijzigd. Gevolg daarvan was dat de VO-scholen over 2006 onvoldoende rijksvergoeding kregen toegekend om de personele kosten te kunnen afdekken. Om de scholen hiervoor te compenseren, stond OCW toe dat de scholen een vordering op boekten tot maximaal 7,5% van de lumpsum personele bekostiging ten behoeve van de in 2006 aangegane personele verplichtingen die in 2007 tot uitbetaling komen (sociale premies, pensioenen en vakantiegeld). Sindsdien werd deze vordering elk jaar geactualiseerd. In feite was deze vordering op OCW 'eeuwigdurend', immers elk jaar wordt de vordering 'doorgeschoven' naar het volgende jaar. Slechts in een situatie dat een school stopt met haar activiteiten, kan de vordering worden geïnd. Omdat van een dergelijke situatie geen sprake is, is de vordering in de jaarrekening 2010 met een stelselwijziging uit de beginbalans 2010 gehaald. Indien de vordering was gecontinueerd, zou deze ultimo 2019 € 1,156 mln hebben bedragen voor het Insula College en € 0,208 mln voor de Hans Petrischool.

Europese aanbesteding leermiddelen Insula College locaties Halmaheiraplein en Koningstraat

Voor het schooljaar 2016/2017 en twee volgende jaren is voor de locaties Koningstraat en Halmaheiraplein van het Insula College samen met 12 andere schoolbesturen een Europese aanbesteding doorlopen voor leermiddelen op basis van een vaste basisprijs per leerling van € 270 en afspraken over kortingen resp. aanvullende vergoedingen bij minder- resp. meerafname. Met de leverancier is discussie ontstaan over de uitvoering van de gesloten overeenkomst ten aanzien van deze aanvullende vergoedingen c.q. meerafname. In de Europese aanbesteding is afgesproken dat voor elke leerling leermiddelen voor een per leerjaar genormeerd aantal vakken kan worden besteld binnen de vaste basisprijs. Minder vakken bestellen betekent korting; meer vakken bestellen een aanvullende vergoeding. De leverancier staat op het standpunt dat bij beide locaties van het Insula College meerafname heeft plaatsgevonden voor zowel de schooljaren 2016/2017, 2017/2018 als 2018/2019. Zekerheidshalve zijn in de jaarrekeningen 2017 en 2018 de opgenomen lasten voor beide locaties en beide schooljaren gebaseerd op het in de aanbesteding opgenomen toppakket van € 300 per leerling. In december 2019 heeft het Insula College voor de locaties Halmaheiraplein en Koningstraat een eindafrekening over de schooljaren 2016/2017, 2017/2018 en 2018/2019 opgesteld volgens onze interpretatie van de overeenkomst en een aanvullende betaling gedaan (zie toelichting bij subparagraaf 3.7.2). De leverancier is een gerechtelijke procedure gestart. Wij hebben vertrouwen in de afloop hiervan. De niet uit de balans blijkende verplichting is dat de leverancier mogelijk meer in rekening wil brengen dan € 300 per leerling.

Afwikkeling vennootschapsbelasting sector peuterwerk en kinderopvang

H₃O dient al jaren aangiftes in voor de vennootschapsbelasting bij de kinderopvang. Binnen de fiscale wet- en regelgeving werden de resultaten van de sector peuterwerk en kinderopvang toegevoegd aan de fiscaal toegestane herbestedingsreserve. Hiervoor zijn tot en met 2015 nihil-aanslagen ontvangen van de belastingdienst. In 2018 is voor ons gebleken dat de fiscale wet- en regelgeving voor de vennootschapsbelasting met ingang van 2012 ingrijpend is gewijzigd voor de kinderopvang (vanaf 2012 gedefinieerd als commerciële activiteit), waardoor een herbestedingsreserve voor de kinderopvang niet meer is toegestaan.

Vanaf 2016 is de Wet modernisering vpb-plicht overheidsondernemingen doorgevoerd. Op basis hiervan kan een beroep worden gedaan op de zogenoemde subjectvrijstelling voor onderwijsactiviteiten, indien de activiteiten van de stichting nagenoeg uitsluitend (90% of meer) bestaan uit onderwijsactiviteiten en de onderwijsactiviteiten hoofdzakelijk (70% of meer) bekostigd worden met publieke middelen. H₃O voldoet aan deze voorwaarden. De omvang van de sector peuterwerk en kinderopvang beweegt zich rond de 8%.

Om bovenstaande redenen heeft H₃O over de jaren 2012 tot en met 2015 een vrijwillige verbetering van de aangiftes vennootschapsbelasting ingediend. De vrijval van de herbestedingsreserve ultimo 2011 en de resultaten over de jaren 2012 tot en met 2015 leiden tot een te betalen bedrag aan vennootschapsbelasting en heffingsrente over deze jaren van naar verwachting in totaal € 130.709. Dit bedrag is opgenomen in de jaarrekening 2018 (zie toelichting bij subparagraaf 3.8.4). De navorderingsaanslagen 2012 tot en met 2014 zijn begin 2019 ontvangen en betaald (samen € 91.858). Voor de navorderingsaanslag 2015 is € 38.851 geraamd. De navorderingsaanslag 2015 is nog niet ontvangen, omdat nader overleg plaatsvindt over de eindafrekening 2015 vanwege de overgang van een belaste naar een onbelaste periode. De belastingdienst heeft inmiddels op basis van de jaarverslagen vastgesteld dat H₃O over 2016 en 2017 voldoet aan de voorwaarden voor de subjectvrijstelling voor onderwijsactiviteiten. De niet uit de balans blijkende verplichting is dat de belastingdienst een hogere naheffingsaanslag over 2015 gaat opleggen dan geraamd in de jaarrekening 2018 en/of over 2018 en 2019 zou concluderen dat H₃O niet (meer) voldoet aan de subjectvrijstelling voor onderwijsactiviteiten waardoor over deze jaren alsnog een naheffingsaanslag zou worden opgelegd.

4 OVERIGE TOELICHTING

4.1. VOORSTEL RESULTAATBESTEMMING

Resultaatbestemming:		Onderdeel:	Categorie:
Exploitatieresultaat VO	- 51.390	Flexibele bapo	Bestemmingsreserve
Exploitatieresultaat VO	135.000	Loonruimte 2019	Bestemmingsreserve
Exploitatieresultaat VO	360.000	Aanvullende bekostiging 2019	Bestemmingsreserve
Exploitatieresultaat VO	- 27.714	Kwaliteitsverbetering Insula College	Bestemmingsreserve
Exploitatieresultaat VO	51.390	Buffer H ₃ O	Algemene reserve buffer
Exploitatieresultaat PO	- 15.620	Flexibele bapo	Bestemmingsreserve
Exploitatieresultaat PO	360.000	Loonruimte 2019	Bestemmingsreserve
Exploitatieresultaat PO	300.000	Aanvullende bekostiging 2019	Bestemmingsreserve
Exploitatieresultaat PO	- 378.062	Overschrijdingsregeling PO	Bestemmingsreserve
Exploitatieresultaat PO	15.620	Buffer H ₃ O	Algemene reserve buffer
Exploitatieresultaat PW/KO	- 155.198	Privaat kapitaal PW/KO	Bestemmingsreserve
<i>Subtotaal resultaat 2019 H₃O</i>	<i>594.026</i>	<i>Enkelvoudig</i>	
Exploitatieresultaat SCOD	139	Privaat kapitaal SCOD	Bestemmingsreserve
Exploitatieresultaat Hans Petri	1.260	Flexibele bapo	Bestemmingsreserve
Exploitatieresultaat Hans Petri	25.000	Loonruimte 2019	Bestemmingsreserve
Exploitatieresultaat Hans Petri	37.500	Aanvullende bekostiging 2019	Bestemmingsreserve
Exploitatieresultaat Hans Petri	174.229	Buffer Praktijkonderwijs Dordrecht	Algemene reserve buffer
Resultaat 2019	832.154	<i>Consolidatie</i>	
Overige mutaties reserves:			
Boekwaarde vaste activa VO	- 98.859	Financiering vaste activa VO	Algemene reserve MVA
Boekwaarde vaste activa PO	- 168.138	Financiering vaste activa PO	Algemene reserve MVA
Boekwaarde vaste activa H ₃ O	- 383	Financiering vaste activa H ₃ O	Algemene reserve MVA
Buffer H ₃ O	267.380	Buffer H ₃ O	Algemene reserve buffer
Boekwaarde vaste activa Hans Petri	- 42.512	Financiering vaste activa HP	Algemene reserve MVA
Buffer Praktijkonderwijs Dordrecht	42.512	Buffer Praktijkonderwijs Dordrecht	Algemene reserve buffer
Saldo overige mutaties reserves	0		

De publieke bestemmingsreserves voor flexibele bapo worden gemuteerd voor de wijziging in de opgebouwde rechten per ultimo 2019 met een dekking van 90% bij het VO en de Hans Petrischool en 55% bij het PO. Het tekort bij de sector VO wordt gedekt vanuit de publieke bestemmingsreserve kwaliteitsverbetering Insula College. Het tekort van de sector PO wordt gedekt vanuit de private bestemmingsreserve voor de verkregen overschrijdingsmiddelen van de gemeente Dordrecht. De private bestemmingsreserves voor de sector peuterwerk & kinderopvang en de SCOD worden gemuteerd met de resultaten van de sector respectievelijk stichting.

2 nieuwe bestemmingsreserves zijn gevormd vanwege de uitgekeerde aanvullende bekostiging in 2019 voor het 'convenant extra geld voor werkdrukverlichting en tekorten onderwijspersoneel in het funderend onderwijs 2020-2021' en de nog in te zetten loonruimte 2019 voor een nog af te sluiten nieuwe cao in het VO en de reeds overeengekomen cao PO 2020. De omvang van de beide bestemmingsreserves is geraamd op € 360.000 resp. € 135.000 in het VO en € 300.000 resp. € 360.000 in het PO.

Vanwege de afgenomen boekwaarde van de materiële vaste activa is bij H₃O € 0,267 mln (exclusief sector peuterwerk & kinderopvang) minder financiering vanuit de algemene reserve nodig. Per saldo stijgt de buffer van H₃O voor het opvangen van risico's en het financieren van nieuwe investeringen met € 0,334 mln tot in totaal € 2,379 mln.

Het overschot van de Hans Petrischool wordt toegevoegd aan de buffer van de Stichting voor Praktijkonderwijs Dordrecht, waardoor deze na verrekening van de mutaties voor de financieringsbehoefte materiële vaste activa en de bestemmingsreserve flexibele bapo met € 0,132 mln stijgt naar € 1,074 mln.

De resultaatbestemming is verwerkt in de balans. Een gedetailleerd overzicht van de omvang van de reserves na resultaatbestemming is te vinden in bijlage 2.

4.2. GEBEURTENISSEN NA BALANSDATUM

Corona

In maart 2020 is Nederland getroffen door een uitbraak van het corona-virus. Voor Stichting H₃O en de Stichting voor Praktijkonderwijs Dordrecht betekent dit dat de scholen tijdelijk gesloten zijn. Het onderwijs wordt in deze periode 'op afstand' gegeven. Dit heeft impact op het proces van onderwijsgeven, alhoewel het onderwijs wel door kan gaan. Op dit moment wordt verwacht dat de financiële impact op het vermogen en het jaarresultaat 2020 van de onderwijssectoren beperkt zal zijn, omdat de baten (bekostiging door OCW) gecontinueerd worden en ook het personeel wordt doorbetaald. De gevolgen voor de onderwijskwaliteit en -resultaten kunnen op dit moment nog niet worden overzien.

Specifiek voor de sector peuterwerk en kinderopvang van Stichting H₃O leidt de corona-uitbraak naar verwachting tot een dalende bezetting van kinderen, omdat ouders die hun baan kwijtraken de buitenschoolse opvang (BSO) en kinderdagopvang (KDV) opzeggen. Daardoor dalen de baten, terwijl de personele inzet niet onmiddellijk kan worden aangepast. Naar verwachting zal daardoor het resultaat van de sector over 2020 negatief worden. Gezien de omvang van de bestemmingsreserve zijn er echter vooralsnog geen risico's voor de continuïteit van de sector.

Er hebben zich geen andere bijzondere gebeurtenissen voorgedaan na balansdatum die van belang zijn voor de gepresenteerde jaarcijfers en de vermogenspositie van de stichting H₃O.

4.3. MODELLEN

MODEL E VERBONDEN PARTIJEN

Verbonden partij, meerderheidsdeelneming									
Statutaire Naam	Juridische vorm	Statutaire zetel	Code activiteiten	Eigen vermogen 31-12-2019	Exploitatieresultaat 2019	Omzet 2019	Valt onder BW 2 artikel 403	Deelnamepercentage	Consolidatie
SCOD	Stichting	Dordrecht	4	1.708.261	139	406	Nee	Volledige zeggenschap	Ja
Hans Petri	Stichting	Dordrecht	4	1.594.105	237.989	3.779.756	Nee	Volledige zeggenschap	Ja
FBD	B.V.	Dordrecht	4	- 165.066	25.819	1.027.190	Nee	100%	Nee

Verbonden partij, minderheidsdeelneming					
Statutaire naam	Juridische vorm	Statutaire zetel	Code activiteiten	Deelnamepercentage	
Servicepunt Leren	Vereniging	Dordrecht	4	Lid bestuur	
Breedband	Stichting	Dordrecht	4	Lid bestuur	
Kien	Coöperatie	Dordrecht	4	14,94% en lid bestuur	
SWV passend VO	Vereniging	Dordrecht	4	Lid ALV	
SWV passend PO	Vereniging	Dordrecht	4	Lid ALV	

Verbonden partij met belang in bevoegd gezag				
Statutaire naam	Juridische vorm	Statutaire zetel	Code activiteiten	Deelnamepercentage
Niet van toepassing				

MODEL G VERANTWOORDING SUBSIDIES

G1A Subsidie zonder verrekeningsclausule, beknopt gespecificeerd			
Omschrijving	Toewijzing kenmerk	Toewijzing datum	Prestatie afgerond?
Lerarenbeurs 2018/2019 VO	divers	divers	Ja
Lerarenbeurs 2018/2019 PO	divers	divers	Ja
Zij-instromers 2018/2019 PO	divers	divers	Ja
Lerarenbeurs 2019/2020 VO	divers	divers	Nee
Lerarenbeurs 2019/2020 PO	divers	divers	Nee
Zij-instromers 2019/2020 PO	divers	divers	Nee

G1B Subsidie zonder verrekeningsclausule, uitgebreid gespecificeerd											
Omschrijving	Toe- wij- zing ken merk	Toewij- zing datum	Bedrag toewij- zing	Ontvan- gen tm vorig verslag- jaar	Lasten tm vorig over- slagjaar	Stand begin verslag- jaar	Ont- vangst in ver- slagjaar	Lasten in ver- slagjaar	Vrijval niet be- steed in verslag- jaar	Stand ultimo versla- jaar	Presta- tie afge- rond?
Doorstroom PO-VO	DPOVO 17050	20-12- 2017	124.000	124.000	53.107	70.893	0	54.790	0	16.103	Nee
Technisch vmbo VO	923415-2	19-12- 2018	103.976	103.976	43.323	60.653	0	60.653	0	0	Ja
Doorstroom vmbo-havo	DHAVO 19082	28-11- 2018	49.000	0	0	0	24.500	21.325	0	3.175	Nee
Lerarente- kort	RAL19016	27-03- 2019	249.620	0	0	0	249.620	38.470	0	211.150	Nee
Doorstroom PO-VO	DPOVO 19129	28-08- 2019	45.000	0	0	0	22.500	0	0	22.500	Nee
Technisch vmbo VO	963790-2	20-11- 2019	160.329	0	0	0	160.329	66.803	0	93.526	Nee
Vrijrooste- ren leraren	VRL19026	09-12- 2019	247.620	0	0	0	47.048	0	0	47.048	Nee
Totaal			979.545	227.976	96.430	131.546	503.997	242.041	0	393.502	

Voor lerarenbeurzen in het VO en PO is in 2019 € 80.851 als baten genomen. Op de balans ultimo 2019 is € 46.487 beschikbaar voor besteding in de maanden januari tot en met juli 2020. Voor zij-instromers in het PO is in 2019 € 71.667 als baten genomen. Op de balans ultimo 2019 is € 35.000 beschikbaar voor besteding in de maanden januari tot en met juli 2020.

H₃O is namens verschillende schoolbesturen penvoerder voor het project Regionale aanpak lerarentekort (RAL19016). Om deze reden wordt het project volledig via de balans van H₃O verantwoord en niet via de exploitatie van H₃O.

G2A Subsidie met verrekeningsclausule aflopend per ultimo verslagjaar									
Omschrijving	Toe- wijzing ken- merk	Toewijzing datum	Bedrag toewijzing	Ontvangen tm vorig verslag- jaar	Lasten tm vorig overslag- jaar	Stand begin ver- slagjaar	Ontvangst in verslag- jaar	Lasten in verslag- jaar	Te ver- rekenen ult. ver- slagjaar
Leraren- beurs	928722-1	20-09-2018	3.628	3.628	0	3.628	- 7.256	0	- 3.628
Leraren- beurs	1006372-01	20-09-2019	12.093	0	0	0	12.093	0	12.093
Totaal			15.721	3.628	0	3.628	4.837	0	8.465

G2B Subsidie met verrekeningsclausule doorlopend tot in volgend verslagjaar										
Omschrijving	Toe- wij- zing ken- merk	Toewij- zing da- tum	Bedrag toewij- zing	Ontvan- gen tm vorig verslag- jaar	Lasten tm vorig overslag- jaar	Stand begin verslag- jaar	Ont- vangst in verslag- jaar	Lasten in verslag- jaar	Stand ultimo versla- jaar	Saldo nog te besteden ult. ver- slagjaar
Niet van toepassing										

Lerarenbeurs 928722-1 is door DUO per abuis dubbel verrekend in 2019.

MODEL H WET NORMERING TOPINKOMENS

Per 1 januari 2013 is de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) ingegaan. Deze verantwoording is opgesteld op basis van de volgende op stichting H₃O van toepassing zijnde regelgeving: Regeling bezoldiging Topfunctionarissen OCW-sectoren. Vanaf 2016 worden de maxima hiervan gebaseerd op bezoldigingsklassen op basis van instellingskenmerken. Het bezoldigingsmaximum in 2019 voor H₃O is € 164.000 (2018 € 158.000, 2017 € 153.000, 2016 € 152.000) gebaseerd op het WNT-maximum voor het onderwijs, klasse E en complexiteitspunten per criterium (6 complexiteitspunten voor 25 tot 75 mln euro gemiddelde totale baten per kalenderjaar, 3 complexiteitspunten voor 2.500 tot 10.000 gemiddeld aantal leerlingen en 5 complexiteitspunten voor 5 en meer onderwijssoorten of sectoren, totaal 14 complexiteitspunten). Het bezoldigingsmaximum geldt naar rato van de duur en/of omvang van het dienstverband. Over 2015 was nog een bezoldigingsmaximum van € 178.000 van toepassing. Over de jaren 2016 tot en met 2018 kwam de voorzitter College van Bestuur boven het verlaagde bezoldigingsmaximum uit. Hij valt daardoor onder de overgangsregeling. Hij heeft met de Raad van Toezicht afgesproken om zijn bezoldiging vanaf 2016 te bevriezen. Over 2019 is zijn bezoldiging conform de gemaakte afspraken onder het bezoldigingsmaximum. Het vanaf 2017 toegetreden lid College van Bestuur blijft onder het WNT-bezoldigingsmaximum.

1. Bezoldiging topfunctionarissen

1a. Leidinggevende topfunctionarissen en gewezen topfunctionarissen met dienstbetrekking. Tevens leidinggevende topfunctionarissen zonder dienstbetrekking vanaf de 13^e maand van de functieervulling

bedragen x € 1	J. Ramaker	J.M. Bos
Functiegegevens	Voorzitter College van Bestuur	Lid College van Bestuur
Aanvang en einde functievervulling in 2019	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12
Omvang dienstverband (in fte)	1,0	0,8
(Fictieve) dienstbetrekking?	ja	ja
Individueel WNT-maximum	164.000	131.200
Beloning	141.816	91.706
Belastbare onkostenvergoedingen	0	0
Beloningen betaalbaar op termijn	20.482	15.674
<i>Subtotaal</i>	162.298	107.380
-/- Onverschuldigd betaald bedrag	0	0
Totaal bezoldiging	162.298	107.380
Verplichte motivering indien overschrijding	N.v.t.	N.v.t.
Gegevens 2018		
Aanvang en einde functievervulling in 2018	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12
Omvang dienstverband 2018 (in fte)	1,0	0,8
Beloning	141.114	88.374
Belastbare onkostenvergoedingen	0	0
Beloningen betaalbaar op termijn	18.586	14.205
Totaal bezoldiging 2018	159.700	102.579

Vanaf 1 januari 2017 hanteert de Stichting voor Praktijkonderwijs Dordrecht een model met een bestuur, directie én Raad van Toezicht. Zowel de bestuurder als de Raad van Toezicht bestaan qualitate qua uit de voorzitter College van Bestuur en Raad van Toezicht van stichting H³O. Vanaf 2017 ontvangt stichting H³O een vergoeding voor de inzet van de bestuurder dhr. Ramaker voor de Stichting voor Praktijkonderwijs Dordrecht. Voor 2018 bedraagt deze vergoeding € 8.730 excl. BTW en voor 2019 € 8.910 excl. BTW voor een inzet van 0,1 fte. Dhr. Ramaker is volledig in dienst bij stichting H³O en zijn beloning bij H³O is niet verhoogd voor zijn inzet voor de Stichting voor Praktijkonderwijs Dordrecht.

1b. Leidinggevende topfunctionarissen zonder dienstbetrekking kalendermaand 1-12

Niet van toepassing

1c. Toezichthoudende topfunctionarissen

bedragen x € 1	R.A. van der Wal	R. Brandwijk	N. Stolk
Functiegegevens	Voorzitter	Lid	Lid
Aanvang en einde functievervulling in 2019	1-1 / 31-12	1-1 / 31-12	1-1 / 31-12
Individueel WNT-maximum	24.600	16.400	16.400
Beloning	9.000	6.000	6.000
Belastbare onkostenvergoedingen	0	0	0
Beloningen betaalbaar op termijn	0	0	0
<i>Subtotaal</i>	9.000	6.000	6.000
-/- Onverschuldigd betaald bedrag	0	0	0
Totaal bezoldiging	9.000	6.000	6.000
Verplichte motivering indien overschrijding	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Gegevens 2018			
Aanvang en einde functievervulling in 2018	1-1 / 31-12	1-1 / 31-12	1-1 / 31-12
Beloning	9.000	6.000	6.000
Belastbare onkostenvergoedingen	0	0	0
Beloningen betaalbaar op termijn	0	0	0
Totaal bezoldiging 2018	9.000	6.000	6.000

bedragen x € 1	J.A.M. Warmels	A. Venus
Functiegegevens	Lid	Lid
Aanvang en einde functievervulling in 2019	1-1 / 31-12	1-1 / 31-12
Individueel WNT-maximum	16.400	16.400
Beloning	6.000	6.000
Belastbare onkostenvergoedingen	0	0
Beloningen betaalbaar op termijn	0	0
<i>Subtotaal</i>	6.000	6.000
-/- Onverschuldigd betaald bedrag	0	0
Totaal bezoldiging	6.000	6.000
Verplichte motivering indien overschrijding	n.v.t.	n.v.t.
Gegevens 2018		
Aanvang en einde functievervulling in 2018	1-1 / 31-12	1-1 / 31-12
Beloning	6.000	6.000
Belastbare onkostenvergoedingen	0	0
Beloningen betaalbaar op termijn	0	0
Totaal bezoldiging 2018	6.000	6.000

Naast hun vergoeding van H₃O ontvangen de leden van de Raad van Toezicht een vergoeding voor hun inzet bij de Stichting voor Praktijkonderwijs Dordrecht. Deze vergoeding bedraagt voor zowel 2018 als 2019 € 900 excl. BTW voor de voorzitter en € 600 excl. BTW voor een lid.

2. Uitkeringen wegens beëindiging dienstverband aan topfunctionarissen met of zonder dienstbetrekking

Niet van toepassing

3. Overige rapportageverplichtingen op grond van de WNT

Naast de hierboven vermelde topfunctionarissen zijn er geen overige functionarissen met dienstbetrekking die in 2019 een bezoldiging boven het individuele WNT-maximum hebben ontvangen. Er zijn in 2019 geen ontslaguitkeringen betaald aan overige functionarissen die op grond van de WNT dienen te worden vermeld, of die in eerdere jaren op grond van de WOPT of de WNT vermeld zijn of hadden moeten worden.

5 OVERIGE GEGEVENS

5.1. CONTROLEVERKLARING

CONTROLEVERKLARING VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT

Aan: het Bestuur en de Raad van Toezicht van Stichting H3O voor christelijk peuterwerk kinderopvang, primair en voortgezet onderwijs

A. VERKLARING OVER DE IN HET JAARVERSLAG OPGENOMEN JAARREKENING 2019

ONS OORDEEL

Wij hebben de jaarrekening 2019 van Stichting H3O voor christelijk peuterwerk kinderopvang, primair en voortgezet onderwijs te Dordrecht gecontroleerd.

Naar ons oordeel:

- geeft de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting H3O voor christelijk peuterwerk kinderopvang, primair en voortgezet onderwijs op 31 december 2019 en van het resultaat over 2019 in overeenstemming met de Regeling jaarverslaggeving onderwijs;
- zijn de in deze jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties over 2019 in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand gekomen in overeenstemming met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen, zoals opgenomen in paragraaf 2.3.1. Referentiekader van het Onderwijsaccountantsprotocol OCW 2019.

De jaarrekening bestaat uit:

1. de geconsolideerde en enkelvoudige balans per 31 december 2019;
2. de geconsolideerde en enkelvoudige staat van baten en lasten over 2019; en
3. de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

DE BASIS VOOR ONS OORDEEL

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden en het Onderwijsaccountantsprotocol OCW 2019 vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van Stichting H3O voor christelijk peuterwerk kinderopvang, primair en voortgezet onderwijs zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Naleving anticumulatiebepaling WNT niet gecontroleerd

In overeenstemming met het Controleprotocol WNT 2019 hebben wij de anticumulatiebepaling, bedoeld in artikel 1.6a WNT en artikel 5, lid 1 sub j Uitvoeringsregeling WNT, niet gecontroleerd. Dit betekent dat wij niet hebben gecontroleerd of er wel of niet sprake is van een normoverschrijding door een leidinggevende topfunctionaris vanwege eventuele dienstbetrekkingen als leidinggevende topfunctionaris bij andere WNT-plichtige instellingen, alsmede of de in dit kader vereiste toelichting juist en volledig is.

B. VERKLARING OVER DE IN HET JAARVERSLAG OPGENOMEN ANDERE INFORMATIE

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarverslag andere informatie, die bestaat uit:

- bestuursverslag;
- overige gegevens.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van de Regeling jaarverslaggeving onderwijs en paragraaf '2.2.2. Bestuursverslag' van het Onderwijsaccountantsprotocol OCW 2019 is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in de Regeling jaarverslaggeving onderwijs, paragraaf '2.2.2. Bestuursverslag' van het Onderwijsaccountantsprotocol OCW 2019 en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het bestuursverslag en de overige gegevens in overeenstemming met de Regeling jaarverslaggeving onderwijs en de overige OCW wet- en regelgeving.

C. BESCHRIJVING VAN VERANTWOORDELIJKHEDEN MET BETREKKING TOT DE JAARREKENING**VERANTWOORDELIJKHEDEN VAN HET BESTUUR EN DE RAAD VAN TOEZICHT VOOR DE JAARREKENING**

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening, in overeenstemming met de Regeling jaarverslaggeving onderwijs. Het bestuur is ook verantwoordelijk voor het rechtmatig tot stand komen van de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties, in overeenstemming met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen.

In dit kader is het bestuur tevens verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening en de naleving van die

relevante wet- en regelgeving mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of de onderwijsinstelling in staat is om haar activiteiten in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemde verslaggevingsstelsel moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om de onderwijsinstelling te liquideren of de activiteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de onderwijsinstelling haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

De Raad van Toezicht is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de onderwijsinstelling.

ONZE VERANTWOORDELIJKHEDEN VOOR DE CONTROLE VAN DE JAARREKENING

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, het Onderwijsaccountantsprotocol OCW 2019, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's
 - dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude,
 - van het niet rechtmatig tot stand komen van baten en lasten alsmede de balansmutaties, die van materieel belang zijn
- het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden.

Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de onderwijsinstelling;

- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving, de gebruikte financiële rechtmatigheidscriteria en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de onderwijsinstelling haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een instelling haar continuïteit niet langer kan handhaven;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen; en
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen en of de in deze jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand zijn gekomen.

Wij communiceren met de Raad van Toezicht onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Breda, 24 juni 2020

MAZARS N.V.

w.g. drs. P.A.J. Hopstaken RA

6. BIJLAGEN

BIJLAGE 1 – LEERLINGENAANTALLEN VO/PO/HP EN AANTAL GROEPEN PW/KO

<i>Aantal leerlingen</i>	1 okt. 2010	1 okt. 2011	1 okt. 2012	1 okt. 2013	1 okt. 2014	1 okt. 2015	1 okt. 2016	1 okt. 2017	1 okt. 2018	1 okt. 2019
Voortgezet onderwijs										
HAVO/VWO	1.187	1.104	1.069	1.093	1.108	1.145	1.116	1.138	1.123	1.075
MAVO	595	686	740	769	774	772	797	751	785	811
VMBO-beroepsgericht	648	634	565	567	597	523	450	424	393	374
Totaal Insula College	2.430	2.424	2.374	2.429	2.479	2.440	2.363	2.313	2.301	2.260
<i>Mutatie</i>		- 6	- 50	+ 55	+ 50	- 39	- 77	- 50	- 12	- 41
Primair onderwijs										
De Horizon	246	246	244	245	239	231	230	240	231	233
Dr. H. Bavincsschool	236	247	285	298	333	333	343	339	322	337
Prinses Julianaschool	321	296	289	272	262	261	236	213	189	194
De Repelaer	312	306	297	304	276	263	260	268	285	275
De Fontein	237	255	248	244	244	234	251	261	269	258
De Regenboog	325	317	303	309	306	331	308	306	280	242
EBS Eden	75	94	121	141	170	175	182	184	199	201
Prins Bernhardschool	299	300	276	268	271	265	267	256	246	236
De Sterrekijker	325	339	342	350	362	380	412	434	444	435
Het Kristal	350	361	374	384	389	378	380	389	376	384
SBO Anne Frankschool	94	75	68	63	66					
SBO Het Noorderlicht	120	115	106	86	86					
SBO De Toekomst						173	163	155	158	167
Totaal basisonderwijs	2.940	2.951	2.953	2.964	3.004	3.024	3.032	3.045	2.999	2.962
<i>Mutatie</i>		+ 11	+ 2	+ 11	+ 40	+ 20	+ 8	+ 13	- 46	- 37
Totaal H3O	5.370	5.375	5.327	5.393	5.483	5.464	5.395	5.358	5.300	5.222
<i>Mutatie</i>		+ 5	- 48	+ 66	+ 90	- 19	- 69	- 37	- 58	- 78
Hans Petrischool	221	264	298	308	279	272	269	249	242	248
<i>Mutatie</i>		+ 43	+ 34	+ 10	- 29	- 7	- 3	- 20	- 7	+ 6

Ten behoeve van de vergelijkbaarheid zijn bij het VO geen vavo-leerlingen (omdat deze elders onderwijs genieten) en bij het PO voor EBS Eden en SBO Anne Frankschool cijfers van vóór de fusie met H3O meegenomen (per augustus 2013 resp. augustus 2014).

<i>Aantal groepen</i>	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Peuterspeelzalen/-opvang	37	37	36	36	36	30	29	29	27	27
Kinderdagverblijven	5	5	4	3	3	3	3	3	3	3
Buitenschoolse opvang	16	16	16	14	13	15	15	15	15	15

Elke groep bij de peuteropvang heeft maximaal 16 kindplaatsen. Mede afhankelijk van de toegepaste variant kunnen wekelijks op een locatie meerdere groepen draaien. De daling in het aantal groepen vanaf 2014 is het gevolg van de daling van het aantal reguliere groepen (per groep 2 dagdelen) en de stijging van het aantal VVE-groepen (per groep 4 dagdelen). Vanaf 2018 heeft H3O enkel VVE-groepen. Een groep in de buitenschoolse opvang heeft 20 kindplaatsen en bij de kinderdagopvang 12 kindplaatsen. Onder de kinderdagopvang worden tevens niet-gesubsidieerde peuteropvanggroepen geschaard.

BIJLAGE 2 – STAAT VAN RESERVES

	31-12-2018	% van de baten 2018	Resultaat-bestemming	Mutaties reserves	31-12-2019	% van de baten 2019
H₃O						
Buffer H ₃ O	2.044.346	4,5 %	67.010	267.380	2.378.736	4,9 %
Financiering vaste activa H ₃ O	852.973	1,8 %	0	- 383	852.590	1,8 %
<i>subtotaal</i>	<i>2.897.319</i>	<i>6,3 %</i>	<i>67.010</i>	<i>266.997</i>	<i>3.231.326</i>	<i>6,7 %</i>
Primair onderwijs						
Financiering vaste activa PO	2.365.775	5,1 %	0	- 168.138	2.197.637	4,6 %
Voortgezet onderwijs						
Financiering vaste activa VO	2.435.306	5,3 %	0	- 98.859	2.336.447	4,8 %
<i>subtotaal H₃O</i>	<i>7.698.400</i>	<i>16,7 %</i>	<i>67.010</i>	<i>0</i>	<i>7.765.410</i>	<i>16,1 %</i>
Praktijkonderwijs Dordrecht						
Buffer praktijkonderwijs Dordrecht	942.725	2,0 %	174.229	- 42.512	1.074.442	2,2 %
Financiering vaste activa Hans Petri	368.481	0,8 %	0	42.512	410.993	0,9 %
<i>subtotaal</i>	<i>1.311.206</i>	<i>2,8 %</i>	<i>174.229</i>	<i>0</i>	<i>1.485.435</i>	<i>3,1 %</i>
TOTAAL ALGEMENE RESERVE	9.009.606	19,5 %	241.239	0	9.250.845	19,2 %
Primair onderwijs						
Flexibele bapo	91.320	0,2 %	- 15.620	0	75.700	0,2 %
Loonruimte 2019, inzet 2020	0	0,0 %	360.000	0	360.000	0,7 %
Aanvullende bekostiging 2019, inzet 2020	0	0,0 %	300.000	0	300.000	0,6 %
Privaat kapitaal overschrijdingsregeling	956.700	2,1 %	- 378.062	0	578.638	1,2 %
<i>subtotaal</i>	<i>1.048.020</i>	<i>2,3 %</i>	<i>266.318</i>	<i>0</i>	<i>1.314.338</i>	<i>2,7 %</i>
Voortgezet onderwijs						
Flexibele bapo	246.090	0,5 %	- 51.390	0	194.700	0,4 %
Loonruimte 2019, inzet 2020	0	0,0 %	135.000	0	135.000	0,3 %
Aanvullende bekostiging 2019, inzet 2020&2021	0	0,0 %	360.000	0	360.000	0,7 %
Kwaliteitsverbetering Insula College	800.000	1,7 %	- 27.714	0	772.286	1,6 %
<i>subtotaal</i>	<i>1.046.090</i>	<i>2,2 %</i>	<i>415.896</i>	<i>0</i>	<i>1.461.986</i>	<i>3,0 %</i>
Peuterwerk / Kinderopvang						
Privaat kapitaal	545.629	1,2 %	- 155.198	0	390.431	0,8 %
<i>subtotaal H₃O</i>	<i>2.639.739</i>	<i>5,7 %</i>	<i>527.016</i>	<i>0</i>	<i>3.166.755</i>	<i>6,5 %</i>
SCOD						
Privaat kapitaal	1.708.122	3,7 %	139	0	1.708.261	3,5 %
Praktijkonderwijs Dordrecht						
Flexibele bapo	44.910	0,1 %	1.260	0	46.710	0,1 %
Loonruimte 2019, inzet 2020	0	0,0 %	25.000	0	25.000	0,1 %
Aanvullende bekostiging 2019, inzet 2020&2021	0	0,0 %	37.500	0	37.500	0,1 %
<i>subtotaal</i>	<i>44.910</i>	<i>0,1 %</i>	<i>63.760</i>	<i>0</i>	<i>108.670</i>	<i>0,3 %</i>

TOTAAL BESTEMMINGSRESERVES	4.392.771	9,5 %	590.915	0	4.983.686	10,3 %
TOTAAL GENERAAL RESERVES	13.402.377	29,0 %	832.154	0	14.234.531	29,5 %

De resultaatbestemming is toegelicht in paragraaf 4.1.

Tot en met 2006 werd in de toelichting op de algemene reserve binnen het eigen vermogen niet ingegaan op de voor de financiering van materiële vaste activa benodigde middelen, maar op de ontwikkeling van het saldo van de resultaten van de sectoren (gecorrigeerd voor mutaties bij de bestemmingsreserves). Indien deze wijze van toelichting zou zijn gehandhaafd, zou de enkelvoudige algemene reserve voor H₃O als volgt zijn opgebouwd:

	31-12-2018	% van de baten 2018	Resultaat- bestemming	Mutatie reserves	31-12-2019	% van de baten 2019
Primair onderwijs	3.257.320	7,1 %	15.620	0	3.272.940	6,8 %
Voortgezet onderwijs	4.441.080	9,6 %	51.390	0	4.492.470	9,3 %
TOTAAL ALGEMENE RESERVE	7.698.400	16,7 %	67.010	0	7.765.410	16,1 %

BIJLAGE 3 – VERKLARENDE LIJST VAN AFKORTINGEN

AVG	-	algemene verordening gegevensbescherming
BAPO	-	bevordering arbeidsparticipatie ouderen
BSO	-	buitenschoolse opvang
BTW	-	belasting toegevoegde waarde
BW	-	burgerlijk wetboek
CAO	-	collectieve arbeidsovereenkomst
CVB	-	college van bestuur
FBD	-	facilitair bedrijf Dordrecht
GGD	-	gemeentelijke gezondheidsdienst
GL	-	gemengde leerweg
GPL	-	gemiddelde personeelslast
HAVO	-	hoger algemeen voortgezet onderwijs
HP	-	Hans Petrischool
ICT	-	informatie- en communicatietechnologie
I&B	-	programmagroep ICT en bedrijfsvoering
IHP	-	integraal huisvestingsplan
IKC	-	integraal kindcentra
IPB	-	integraal personeelsbeleid
K&O	-	programmagroep kwaliteit en onderwijs
KDV	-	kinderdagverblijf
LWOO	-	leerwegondersteunend onderwijs
MAVO	-	middelbaar algemeen voortgezet onderwijs
MFA	-	multi functionele accommodatie
MWC	-	programmagroep medewerkers, waardering en communicatie
NOA	-	nationaal onderwijsakkoord
OAB	-	onderwijsachterstandenbeleid
OCW	-	onderwijs, cultuur en wetenschap
OOP	-	onderwijsondersteunend personeel
OP	-	onderwijsgevend personeel
OPOD	-	stichting openbaar primair onderwijs Dordrecht
POP	-	persoonlijk ontwikkelingsplan
PO	-	primair onderwijs
PW/KO-	-	peuterwerk en kinderopvang
RVT	-	raad van toezicht
SBO	-	speciaal basisonderwijs
SCOD	-	stichting steun christelijk onderwijs Dordrecht
SDL	-	stedelijk dalton lyceum Dordrecht
SKOBA-	-	stichting voor katholiek onderwijs Bernardus Alfrink
SO	-	speciaal basisonderwijs
SZW	-	sociale zaken en werkgelegenheid
SWV	-	samenwerkingsverband passend onderwijs
TMO	-	tussen de middag opvang
VAVO	-	voortgezet algemeen volwassenen onderwijs
VMBO	-	voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs
VO	-	voortgezet onderwijs
VPB	-	vennootschapsbelasting
VSV	-	voortijdig schoolverlaten
VVE	-	voor- en vroegschoolse educatie
VSO	-	voortgezet speciaal onderwijs
VWO	-	voorbereidend wetenschappelijk onderwijs
WGA	-	regeling werkhervatting gedeeltelijk arbeidsgeschikten
WNT	-	wet normering bezoldiging topfunctionarissen (semi)publieke sector
W&T	-	wetenschap & techniek
WOZ	-	wet waardering onroerende zaken